

શ્રી ગૌતમસ્વામિને નમ ।

શ્રી જૈન તત્ત્વ પ્રવેશક જ્ઞાનમાળા

સામાયિક ને ચૈત્યવદનના મૂળ મૂલો અર્થ સમજાવતી
સાથે તથા કઠે કરના લાયક ચૈત્યવદન, મુતિ
સ્તંભ, મળ્યાય, છદાદિનો સંગ્રહ કરના
મહાગુણાનુરાગી મુનિ કર્પૂરવિજયજી
એમના જ મહાપદેશથી

આયિક મહાયક
શ્રી નવમાગી જૈન મધ મસુદાય

પ્રસિદ્ધ કરના
શા કુવરજી આજી દજી
ભાનનગર

આવૃત્તિ ત્રીજી

વિક્રમ સ ૧૯૫૩]

[વીગ મવત ૨૪૬૩]

મુદ્રક રાહ ગુલામચંદ વ નુભાઈ,
શ્રી મલો વ પ્રીતીંગ પ્રેમ, દાણાપીઠ—ભાનનગર

કિંમત સાદગ પઠન પાઠન

અનુક્રમણિકા

૧ સામાયિકના સૂત્રો અર્થ-સમજાવતી તથા તેને લગતા પવો વિગેરેના પાઠ	૧૦૮	પૃષ્ઠ ૧ થી	૮૯
૨ સામાયિક લેવાનો વિધિ-પાઠવાનો વિધિ			૧૦૦
૩ દેવદર્શન કરવાનો તથા ચૈત્યવદન કરવાનો વિધિ			૧-૨
૪ એવીશી તીર્થ કરના તથા તેમના માતા પિતાના નામ, દેહ માન, લાઇન અને આયુષ્યનો યત્ર			૧૦૫
૫ ચૈત્યવદન માર પ્રભાવનારૂપે			૧૦૬
૬ ચૈત્યવદનના સૂત્રો અર્થ સમજાવતી માથે	૧૦૭ થી		૧૨૪

વિભાગ બીજો

કંઠે કરવા લાયક ચૈત્યવદન, સ્તુતિ સ્તવનાદિનો સમાહ

૧ શ્રી શત્રુજયનું ચૈત્યવદન		૧૨૫
૨ પડિત શ્રી પદ્મવિજયદ્રુત ચૈત્યવદનોની એવીશી		૧૨૬
૩ પરચુરણ ચૈત્યવદનો ૧		૧૩૧
૪ પડિત શ્રી પદ્મવિજયદ્રુત સ્તુતિ (ચોથ) એવીશી		૧૩૪
૫ પરચુરણ સ્તુતિઓ ૭		૧૩૮
૬ પડિત શ્રી પદ્મવિજયદ્રુત પાંચ પ્રભુના સ્તવનો		૧૪૧
૭ પડિત ઉત્પરતદ્રુત સ્તવનોની એવીશી		૧૪૪
૮ કંઠે કરવા લાયક ૪ સંજ્ઞાઓ ને ૭ ચિદાન દ્રુત પદો		૧૫૦
૯ સંજ્ઞન-આવક કેણુ કહેવાય ? (દુહા)		૧૫૬
૧૦ મહાગુણાનુશાંતીના અત્યુપયોગી ચાઝ લેખો		૧૫૭

પ્રાસંગિક બે બોલ

માધકને મોક્ષની સાથે જોડે તેવા યોગ જૈન દર્શનમા અસખ્ય કદા છે તેમા સમતા-સામાયિક યોગ મર્વોત્કૃષ્ટ છે તેથી ગમે તે આત્મા વિશુદ્ધ ધર્મ, પરમાનંદ કે પૂર્ણતા (Perfection) પામી શકે છે પ્રભુ તેથી જ પૂર્ણતા પામ્યા હતા અને લગ્યા તમાઓને પૂર્ણતા પામવાનો તે જ રાજમાર્ગ બતાવી ગયા છે તેને અનુસંગુ એ આપણું ગમ છે વિષય-કપાય ને નિદ્રા-વિકથાદિક પ્રમાદાચરણ તજવાથી જ તે જની શકે છે, અન પ્રમાદાચરણ તણને સમતા-સામાયિકનો અનુપમ લાભ લેવા સહુ ભાઈ બહેનોએ જરૂર લક્ષ રાખવું જોઈએ બીજા ધર્મ-અધ્યામકો પ્રભુ-પ્રાર્થના (Prayer) કરતા જેવો રમ લે છે તેથી અધિક રસ વીનગગ પ્રભુને હાર્દિક પ્રાર્થના કરનાર લહી આત્મસંતોષ મેળવે એવા ઊંચા હેતુથી, કઈક માર્ગદર્શક આ બુકનું નિર્માણ થયું છે પ્રથમ માર્ગપ્રવેશને મરણતાથી વગ્તુ તત્ત્વની મમજ પડે એવા બોધદાયક ૧૦૮ પાઠો ક્રમમં આપી, સામાયિકનો અધિકાર પૂરો કર્યો છે તેમા બાર પાઠ સુધી જીવવિચાર, પછી વીશ પાઠ સુધીમા જીવ ને પ્રાણનો મજબ, પાચ ઇન્દ્રિયના વિષયો, જીવને કર્મ, પુણ્યકર્મ અને પાપકર્મ સળધી સમજાવતી સામાન્ય રીતે આપી, તેને લગતી કવિતા ચોજ છે એકવીશમા પાઠથી પચીશમા પાઠ સુધીમા ૫૦ મેશ્વર-તીર્થ કર-અરિકુન પદની સમજાવતી આપી, તેની કવિતા અને પચપરમેષ્ઠીની સાદી મમજ આપવામા આવો છે પાઠ છવીશમાથી જત્રીશમા સુધી નવકાર મંત્ર અને તેમા વર્ણવેલા પચપરમેષ્ઠીને નમસ્કાર કરવાના હેતુ જણાવી, પાઠ ૩૩ માથી શુરુ અને તેના શુભો તથા શુરુઆપના મજબી સંપ્રધાનનો

અર્થ કહી, ઠેક ૫૬ માં પાઠ સુધી ૩૬ શુભાલકૃત
અફ્ઝુન ગુણોની સાતી સમજ લાવવાહી કવિતા સાથે
ત્યાં બાદ પ્રતિક્રમણ, છ આવશ્યક, પ્રાકૃત લાપા ને
૬૪ માં પાઠ સુધી આપી, પાસઠમાં પાઠથી એક
પાઠ સુધી સામાયિકને લગતા બધા સૂત્રો સાથે તે
બહુ સારી પ્રતિપાદન શૈલીનો મમજાવવામાં આવ્યું
સુધી પ્રસિદ્ધ વચેલ સામાયિકાદિકના પુસ્તકો કર
બતાવેલી રચનાગેવી બારીકીથી મવનોકન કરનારાં
માર્ગદર્શક લાગશે તથો જ સહૃદય તત્ત્વચિન્તનો
પાઠો શાનિવો ગણી, એનું રહસ્ય વત સમજી લ
બાળ છતાં ધીમેધીમે સમજતાં, ખરે માર્ગ દોરે
રાખુ છું હવે સામાયિક લેવા-પાગવાની વિધિ
દર્શન ને ચૈત્યવદનની વિધિ-મર્યાદા માથે તેનો મ
પૃષ્ઠ ૧૦૦ વી પ્રસ્તાવના ઉપે આપી, તેના ઉપર
સમજાવી માથે પૃષ્ઠ ૧૨૬ સુધીમાં આપ્યા છે
બાગમાં કઠાન કરવા યોગ્ય આવાશે પ્રભુના નાત્યનદને
ને કતવનોનો મનહુ કરી, ખાસ ઉપયોગી સ
ઉમેરી, પુસ્તક પૂરું થયું છે આ પુસ્તક ખાસ
તથા બીજા બધી છતાં પણ ઉપયોગી થશે અ
વાળી-વિચારી મુજબ લાઈબ્રેરીનો આતુ રૂઢીમાં
સામાયિક ને ચૈત્યવદનાદિક લાવ-ફિયાનો બાતે
બીજા અભાવ લાઈબ્રેરીને પ્રેમ-વાત્સલ્ય વળાં બરા
તો મારો પ્રયામ લેખે થયો માનીશ

પ્રથમાવધિમાં પ્રાગભાગ આવેના મહ્યુબાનુગમી તા
શુ માં પ્રાતે આપ્યા છે

મહાગુણાનુગમી મુનિગજ શ્રીકર્પૂરવિજયજી

જન્મ મવન ૧૯૨૫

દીક્ષા મ ૧૯૪૭

મ ૧૯૬૩

વૈશાખ ગુરુ ૬

૧૧ રવિ ૮

શ્રી મહેશ્વરજી

શ્રી જૈન તત્ત્વ પ્રવેશક

જ્ઞાન માળા

પાઠ ૧ લો

જીવ

ગુરુજી—ઠોકરાઓ ! આજે હું તમને કાઈક ધર્મ મળે છે એવું
આપવાનો છું

શિષ્ય—વારુ ગુરુજી ! પણ તે પહેલાં એક વાતનો ખુલાસો
કરશો ?

ગુરુજી—હા, એવી કઈ વાત છે ?

શિષ્ય—વાત તો એ કે-આપણે ખાઈએ છીએ, પીએ છીએ,
ખેતીએ છીએ, બેઠીએ ઊંચીએ, બેઠીએ છીએ તે શા
કારણથી ?

ગુરુજી—આપણા શરીરમાં જીવ છે તેથી તે બધું કરી શકીએ છીએ

શિષ્ય—જીવ તો આપણા દેખવામાં આવતો નથી

ગુરુજી—જીવ એ નથી આજે દેખી શકાય તેવી વસ્તુ નથી

શિષ્ય—ત્યારે જીવને આપણે કેવી રીતે જાણી શકીએ ?

ગુરુજી—જીવ જાણી શકાય છે જ્યારે તમને જ્ઞાન
જ્ઞાન જીવને જાણી શકશે

જિજ્ય—વારુ ગુરુજી ! જેમ આપણા શરીરમાં છુન છે, તેમ જે દોષ હાવતાચાવતા જણાય તે સવે મા છુન છે ?

ગુરુજી—હા, જે હાવતાચાવતા જણાય છે તેમાં તે છુન છે જ, પણ કેટલાક હાવતાચાવતા નથી તેમાં પણ છુન છે તે હું તમને હવે પછીના પાઠોમાં સમજાવીશ

પાઠ ૨ નો

ત્રમ અને ચ્ચાનર છુન

હાનતાચાવતા છુવો જેવા કે ગાય, ભેંસ, હાવી, ઘોડા, બળદ, ઉંટ, કુતરા, મિલાડી વિગેરે સર્વ પશુઓના શરીરમાં છુન છે

વગી પોપટ, કણુતર, ચક્રવા, કાગડા, સમજી, વાગોળ, ચામચીડીઆ વિગેરે સર્વ પક્ષીઓના શરીરમાં પણ છુન છે

વગી સાપ, અજગર, નાગીઆ, ઉંચ, ખીમકોડી, ચઢનપો વિગેરેમાં પણ છુન છે

તેમજ પાણીમાં રહેનારા જેવા કે-માછલા, મગરમચ્છ, કાચળા વિગેરેના શરીરમાં પણ છુન છે અને તે પાણીમાં રહેનારા છુવો જળચર છુવો કહેવાય છે

નાના શરીરવાળા જંતુઓ જેવા કે કાનખજૂરા, ભમરા, માખી, મકાડા, કીડી, જીં, ડામ, મચ્છર, જળો, પૂરા, અળાચીઆ વિગેરેમાં પણ છુન છે આરાગ કે જેઓનું શરીર ચાવે છે, દોડે છે, વગી જેઓ તાપના દાણથી કે ભય અથવા ત્રામના મરણથી એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ પોતાની મેળે જઈ શકે છે એવા સર્વે શરીરવાળા છુવો છે

ઉપરના સર્વે શરીરવાળા છુવો ત્રસ છુવો કહેવાય છે

વળી એવા શરીરવાળા પણ જીવ છે કે જેઓ ચાલવું, ઊઠવું, બેસવું, દોડવું વિગેરે કાંઈ પણ કામ પોતાની મેળે કરી શકતા નથી આવા શરીરવાળા જીવો સ્થાવર જીવ કહેવાય છે

પાઠ ૩ નો

સ્થાવર જીવ

સ્થાવર જીવો પાંચ જાતના છે — પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ અને વનસ્પતિ આ પાંચે જાતના જીવો સ્થાવર જીવ કહેવાય છે

વનસ્પતિ જીવ છે એમ મો કોઈ કળૂલ કરે છે, તેમજ પૃથ્વી પણ જીવ છે એમ હાલના શોધક વિદ્વાનોને શોધ કરતા માન્ય પડ્યું છે, પરંતુ પાણી, અગ્નિ અને વાયુ એ પોતે જીવ છે એવી તેઓને હજી ખબર પડી નથી, પણ જૈનશાસ્ત્રમા આ પાંચે જાતના સ્થાવર જીવ છે એવું મિશ્ર કરેલ છે

ડેટલાક વર્ષો પહેલા જનાવરોમા અને થોડા વર્ષ અગાઉ વનસ્પતિમા જીવ છે એવું મનાતું નહીં, પરંતુ હાલ તે સર્વેમા જીવો છે એમ મનાય છે, તો જેમ જેમ જીવનશાસ્ત્રની શોધમા વધારો થશે, તેમ તેમ પાણી, અગ્નિ અને વાયુ પણ મજીવ છે એવો જ જૈનશાસ્ત્રમા બોધ છે તે ખરોજ છે, એવી બીજાઓને પણ ધીમે ધીમે ખાતરી થશે

શિષ્ય—શુરુજી સાહેબ ! ત્યારે તો જૈનધર્મના શાસ્ત્રનું જ્ઞાન મેળવવું જ જોઈએ, કાનજી કે ન્યામુધી આ દુનિયામા જેમ પોતાના શરીરમા જીવ છે તેમ બીજા કઈ કઈ જાતના શરીરોમા જીવ છે તેની સમજ પડી નથી ત્યામુધી ખરી રીતે જીવની દયા કરવામા ખામી રહે છે અને તેથી આપણે આપણા આત્માનું (જીવનું) હિત કરી શકતા નથી.

ગુરુજી—આ રીતે તમને જીવ મળધી જ્ઞાન શીખવાની લાગણી છે તો તમે ચોડા વખતમા સારી રીતનું જ્ઞાન મેળવી શકશો.

પાઠ ૪ થો

પ્રાણ

શિષ્ય—ગુરુજી ! કેઈ પણ શરીરમા જીવ છે તે ડેવી રીતે જાણી શકાએ ?

ગુરુજી—ઠીકરાએ. ! જે જે શરીરમા પ્રાણ હોય તે તે શરીરમા જીવ હોય છે

શિષ્ય—ગુરુજી ! પ્રાણ એ શું વસ્તુ છે ?

ગુરુજી—જે વડે જીવ શરીરમા રહી શકે તથા જે વડે જીવ મર્વ કામ કરી શકે તે પ્રાણ કહેવાય

શિષ્ય—ત્યારે શું એમ સમજવું કે જે શરીરમા પ્રાણ હોય છે તે શરીરમા જીવ હોય છે, અને જેમા પ્રાણ ન હોય તેમા જીવ પણ ન હોય ?

ગુરુજી—હા, એમજ છે જીવ નાણ વિના શરીરમા રહી શકતો જ નથી

શિષ્ય—પ્રાણ એટલે જેને આપણે જ્ઞાનોન્મુક્તિ કહીએ છીએ તે જ કે જીવ કાંઈ છે ?

ગુરુજી—પ્રાણ એટલે માત્ર જ્ઞાનોન્મુક્તિ જ નહીં પણ જેમ જ્ઞાનોન્મુક્તિ પ્રાણ કહેવાય છે, તેમ જીવ પણ પ્રાણ ગણાય છે

શિષ્ય—ત્યારે પ્રાણ ડેટલા હશે વારુ ?

ગુરુજી—પ્રાણના દશ પ્રકાર છે, એટલે કે દશ વસ્તુઓને પ્રાણ કહેવામાં આવે છે

શિષ્ય—એ દશ પ્રાણ તે કયા કયા છે ?

ગુરુજી—પાચ ઇન્દ્રિય, ત્રણ બળ, શ્વાસોચ્છવાસ અને આયુષ્ય એ દશ પ્રાણ છે

પાઠ ૫ મો

પ્રાણ

(ચોપાઠ)

પ્રાણધકી જીવ જીવન થાય, તે જીવના દશ પ્રાણ ગણાય,
ઇન્દ્રિય પાચ ત્રણ બળ જાણ, શ્વાસોચ્છવાસ આયુષ્ય પ્રમાણ.
સમજા કામ કરે જીવ કોય, જો દશ પ્રાણતણ બળ હોય,
પ્રાણબળે જીવ પૂર્ણ ગણાય, એવો પ્રાણતણો મહિમાય

પાઠ ૬ હો

દશ પ્રાણ

છાકરાઓ ! આજે તમને દશ પ્રાણ સબધી વિશેષ મમ જણ આપવાની છે તેમા પાચ ઇન્દ્રિયો નીચે પ્રમાણે છે

- ૧ જે વડે બીજાને અડકી શકીએ છીએ તે શરીર ઇન્દ્રિય છે
 - ૨ જે વડે વસ્તુને ચાખી શકીએ છીએ તે રસના ઇન્દ્રિય છે
 - ૩ જે વડે વસ્તુ સુધી શકીએ છીએ તે દ્રાણ ઇન્દ્રિય છે
 - ૪ જે વડે કામ પણ દેખી શકીએ છીએ તે ચક્ષુ ઇન્દ્રિય છે
 - ૫ જે વડે ગળદ સાબળી શકીએ છીએ તે શ્રોત્ર ઇન્દ્રિય છે,
- ઉપરની પાચે ઇન્દ્રિયોને ૫ ઠેકાણા નીચે પ્રમા

શરીર ઇન્દ્રિય આખા શરીરની આમડાંમા રહે છે, સના ઇન્દ્રિય
જીભમા રહે છે, કાણુ ઇન્દ્રિય નાકમા ને છે, ચક્ષુ ઇન્દ્રિય આંખમા
રહે છે, શ્રોત્ર ઇન્દ્રિય કાનમા રહે છે

(નણુ જગ નીચે પ્રમાણે છે)

૬ જેથી આપણે વિચાર કરી શકીએ છીએ તે મનજાળ છે

૭ જેથી આપણે જોલી શકીએ છીએ તે વચનજાળ છે

૮ જેથી આપણે જાડવુ, જેમવુ, લેવુ, મૂકવુ વિગેર કામ કરી
શકીએ છીએ તે શરીરજાળ છે

(શ્વાનામ્હવાસ અને આયુધ્ય તે નીચે પ્રમાણે છે)

૯ જે શસ્ત્રિતરડે જીવ શરીરમા વાયુ દાખલ કરે, શ્વિત્ર કરે
તથા શરીરમાથી વાયુને બહાર કાઢે તે શ્વાનામ્હવાસ છે

૧૦ જે વડે જીવ શરીરની સાથે અમુક કાળ મુધી જ ધનમા રહે
તે આયુધ્ય છે

પાઠ ૭ મો

દરા પ્રાણુ

(દોહા)

શરીરેન્દ્રિય તે આમડી,	સનેન્દ્રિય તે જીભ,
કાણેન્દ્રિય તે નામિમા,	સર્વ પ્રાણીમા લીધ ૧
ચક્ષુરેન્દ્રિય તે આંખ છે,	એત્રેન્દ્રિય તે કાન,
એ પચેન્દ્રિયથી મળે,	સર્વ વસ્તુનું જ્ઞાન ૨
મન જાળ પામી માનની,	શકે નિર્વાગી આપ,
વચનમળે વદનાતણી,	શક્તિ વડે અમાપ ૩
જાડે જેણે આપધી,	શરીરજાળની સાથ,
નણે જાળધી પૂર્ણ તે,	હોય પ્રાણનો નાથ ૪

જે વાયુ ઋષુમા વડે, ગળે કાઢે બહાન,
 ધાસોચ્છવામની શક્તિ તે, તરૂં પ્રાણવાર ૫
 દેહબંધનમા જે રસે, પ્રાણી કાળ પ્રમાણ,
 આયુષ્ય તેને જાણુ, જે છે દશમો પ્રાણ. ૬

પાઠ ૮ મો

પાચ ઇન્દ્રિયવાળા જીવો

માતાપિતાના મયોગથી ઉત્પન્ન વનારા મનુષ્યો પાચ ઇન્દ્રિય
 વાળા જીવ છે પશુ અને પક્ષીઓ તવા જળચરો પણ પાચ
 ઇન્દ્રિયવાળા જીવ છે

અત્યંત દુષ્ણ ભોગવનારા જીવો જેઓ નાન્દી કહેવાય છે
 તેઓને પણ પાચ ઇન્દ્રિય છે, તેમજ અત્યંત સુખ ભોગવનારા
 જીવો જેઓ દેવતા કહેવાય છે તેઓને પણ પાચ ઇન્દ્રિય છે
 પશુ પક્ષીઓ તિથ ચ કહેવાય છે

આ પાચ ઇન્દ્રિયવાળા જીવોને દશ પ્રાણ હોય છે વળી પાચ
 ઇન્દ્રિયવાળા બીજા જીવ પણ છે, તેઓને દશથી ઓછા પ્રાણ
 હોય છે એવા જીવો મનધી મમજી જીવો મનધી બારીક
 સમજણ બાપતી વળતે આપી.

પાઠ ૯ મો

ચાર ઇન્દ્રિયવાળા જીવો

ચાર ઇન્દ્રિયવાળા જીવો પણ તિર્યચ કહેવાય છે

“ નીચેના જીવો ચાર ઇન્દ્રિયવાળા છે ”

૧ પુષ્પમાથી ગધ લેનારા

ભમરા

૨ ઘોડાના તબેલા વિગેરેના ઉત્પન્ન થનારી

૩ હાણમા ઉત્પ ૧ ધનારા જેઠી	વિંછી
૪ ખેતરમા ધાન્યને ખાઈ જનારા	તીડ
૫ પીચડથી ઉપજના ૧	મચ્છરા
૬ પીવાના પડનારા	પતંગ
૭ ગરદીમા ઉપજનારા	ડાસ

એ પ્રમાણેના છવે તવા માખી, મધમાખી, કમારી, જમ રીંછો, ખડમાકડી અને કદેગીયા એવી જાતના ખીન ધણા છવે આઠ ઇંદ્રિયવાળા છે

આઠ ઇંદ્રિયવાળા છવેને નીચે મુજબ આઠ પ્રાણ હોય છે

૧ ગંગોઝ, ૨ જીભ, ૩ નાભિકા, ૪ ચક્ષુ, ૫ વચન બળ, ૬ ગંગીગળજ, ૭ આમોચ્વામ, ૮ આયુધ્ય.

પાક ૧૦ મે

ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા છવે

૧ જ ઇંદ્રિયવાળા છવે પણ તિર્થ ચ કહેવાય છે

“નીચેના ૮વે ૧૦ જ ઇંદ્રિયવાળા છે”

૧ માનમા પેમી જનારા	ઠાનખજૂરા
૨ ખીછાનામા ઉપજનારા	માકડ
૩ માણસના માથામા ઉપજનારી	જૂ
૪ શરીરના મેવમા ઉપજનારી	લીંબ
૫ મીઠાઈ, ગજપણુ વિગેરે ખાનાડી ગતી, મગી	કીડી
૬ ગાડના થડ વિગેરેમા ઉપજનારા	મકાડા
૭ ધાન્યમા ઉપજનારી	એગ

એ પ્રમાણેના છવે તથા ઘીમેવ, સાવા, ધનેડીયા, ગંગિાડા વિગેરે ધણી જાતના ખીન છવે પણ ૧૦ ઇંદ્રિયવાળા છે

(ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવોને માત્ર પ્રાણ હોય છે તેના નામ)

૧ ગરીગ, ૨ જીભ, ૩ નામિકા, ૪ વચનખળ, ૫ ગરીગખળ, ૬ શ્વાસોચ્છવાસ, ૭ આયુષ્ય

પાઠ ૧૧ મો

બે ઇન્દ્રિયવાળા જીવો

બે ઇન્દ્રિયવાળા જીવો પણ તિર્થ ચ કહેવાય છે

“ નીચેના જીવો બે ઇન્દ્રિયવાળા છે ”

૧ ખરાબ લોહી ચુમનારી	જળો
૨ વગમાહમા ઉપજનારા	અગમીઆ
૩ વામી અને ઝોઠા અજ્ઞ જળમા ઉપજનારા	લાગીયા
૪ પેટમા ઉપજનારા	કગમીયા
૫ પાણીમા ઉપજનારા	પૂના
૬ સસુદ્રમા ઉપજનારા	ચખ
૭ પેટમા ઉપજનારા મોટા	ગરોગા

એ પ્રમાણેના જીવો, તથા કોડા રચન, રમેહગિ, રદ્વરમ વિગેરે બીજા ધણી જાનના જીવો બે ઇન્દ્રિયવાળા છે

(બે ઇન્દ્રિયવાળા જીવોને છ પ્રાણ હોય છે તેના નામ)

૧ ગરીગ, ૨ જીભ, ૩ વચનખળ, ૪ ગરીગખળ, ૫ શ્વાસોચ્છવાસ, ૬ આયુષ્ય

૧ માધુર્ય સ્થાપનામા ગળે છે તે જીવવાળા હોય ત્યારે

૨ લાડકામા ઉપજનારા કીડા (ઘૂણે)

૩ ગુલાની બાગમા ઉત્પન્ન થનારા કીડા

પાઠ ૧૨ મો

એક ઇન્દ્રિયવાળા જીવો

(એક ઇન્દ્રિયવાળા જીવો પણ નિર્ચય કહેવાય છે)

એક ઇન્દ્રિયવાળા જીવ સ્વભાવી સમજણ જાહેર છે, તેથી
તે થોડું શિખ્યા પછી આપીશ હાવ તો તેના નામ યાદ રાખો

“ નીચેના જીવો એક ઇન્દ્રિયવાળા છે ”

૧ ઠાણી માટી, પથ્થર, મીઠું વિગેરે .	પૃથ્વીકાય
૨ પાણી તે	અપૂકાય
૩ અગ્નિ તે	તેજકાય
૪ પવન તે	વાયુકાય
૫ ઝાડપાન તે	વનસ્પતિકાય

(એક ઇન્દ્રિયવાળા જીવને ચાર પ્રાણ હોય છે)

૧ શરીર ઇન્દ્રિય, ૨ શરીરબળ, ૩ આત્માચ્છવાસ,
૪ આયુષ્ય

પાઠ ૧૩ મો

જીવ અને પ્રાણનો સ્વભાવ

જીવ અને પ્રાણને જાહેર જાણે સ્વભાવ છે જેને આપણે કોઈ
પણ જીવનું મરણ કહીએ છીએ તે મરણ પ્રાણ જીવથી જુદા
પડે ત્યાર જ થાય છે

શિષ્ય—ગુરુજી ! મનુષ્ય મરણ પામે છે તેમ છતાં તેના શરીર
માં આપણે પાંચ ઇન્દ્રિયો તો દેખીએ છીએ

ગુરુજી—તમે જે દેખો છો તે ઇન્દ્રિયો નથી તે તો ઇન્દ્રિયોને રહે
વાના ઠેકાણા છે, ઇન્દ્રિયો તો દેખવામાં આવતી જ નથી
જેમકે કોઈ માણસ જહોરા હોય તેને કાન તો હોય

છે, પરંતુ કાનમા સાલણવાની શક્તિ જે શ્રોત્રધંદ્રિય
 છે તે રોગથી અથવા ખીબ્બ ઠારણથી આવરણ પામી હોય
 કે નાશ પામી ગઈ હોય છે તેથી તે સાલણી શકતો
 નથી તેવી રીતે મનુષ્ય મરણ પામે છે તજ વખતે ઇન્દ્રિયો
 પણ નાશ પામે છે અને તેથી ત ખોત-ખોતાના કામ
 કરતી ગ ધ પડે છે

પાઠ ૧૪ મો

પાચ ઇન્દ્રિયના વિષયો

(ઇન્દ્રિયોથી જે જે જાણી ચકાય તે તે તેના વિષયો કહેવાય છે)

“ પાચ ઇન્દ્રિયોના સર્વ મળી એવીશ વિષયો છે ”

૧ જ્યારે શરીરને ડોઘ પણ પદાર્થ ટાઢો કે ઊનો, હળવો કે
 સ્પર્શ-ઇન્દ્રિયના } ભારે, ભુવાળો કે ખડખડો અને લૂખો કે ચોપ
 ૮ વિષય } ડેલો લાગે ત્યારે શરીર ઇન્દ્રિય છે એમ સમજવું

૨ જ્યારે જીભને ડોઘ પણ પદાર્થ ખાટો, ઠડવો, તીખો,
 રસ-ઇન્દ્રિયના } મીઠો કે કપાયલો લાગે ત્યારે જીભમા રસ-ઇન્દ્રિય
 ૫ વિષય } છે એમ સમજવું

૩ જ્યારે નાકને ડોઘ પણ પદાર્થની સારી ગ ધ કે ખરાબ
 ઘ્રાણ-ઇન્દ્રિયના } ગ ધ આવે ત્યારે નાકમા ઘ્રાણ-ઇન્દ્રિય છે એમ
 ૨ વિષય } સમજવું

૪ જ્યારે આખને ડોઘ પણ પદાર્થ ઘોળો, ખીળો, રાતો,
 ચક્ષુ-ઇન્દ્રિયના } કાળો કે લીલો દેખાય ત્યારે આખમા ચક્ષુ-ઇન્દ્રિય
 ૫ વિષય } છે એમ સમજવું

૫ જ્યારે કાનને મનુષ્યના બોલવાનો કે પદાર્થનો કે મનુષ્ય
 શ્રોત્ર-ઇન્દ્રિયના } અને પદાર્થના મળ ધનો અવાજ સંભળાય
 ૩ વિષય } ત્યારે કાનમા શ્રોત્ર-ઇન્દ્રિય છે એમ સમજવું

- ૧ સચિત્ત શબ્દ—પ્રાણી માનના જોવાનો શબ્દ તે
 ૨ અચિત્ત શબ્દ—જડવસ્તુને જડવસ્તુ અથવા નીકળતો અવાજ તે
 ૩ મિથ્ય શબ્દ—પ્રાણી અને જડ બેંડના મળ પે અવાજ નીકળે
 તે જેમકે મનુષ્યો-જડ વાદ્યનો વગાડે છે
 તેનો શબ્દ નીકળે તે

પાઠ ૧૫ મો

જીવ અને કર્મ

ઠાકરાઓ ! તમને જીવ અને પ્રાણ સળધી થોડી સમજણ
 આપી, હવે જીવ અને કર્મ સળધી સમજણ આપીશ

કર્મ એના રાજ તમે સામજ્યો છે ?

શિષ્ય—હાજી, કર્મ એ શબ્દ તો મામજ્યો છે, પણ એ શું
 છે ત બપુતા નથી

ગુરુજી—જીવથી જે કરાય તે કર્મ

શિષ્ય—વારુ ગુરુજી ! પણ જીવથી કરાય એટલે શું ?

ગુરુજી—જીવ મનવડે વિચાર કરે, વાણીથી જોવે અને શરીર
 વડે કામ કરે તે સર્વે જીવની કરાય છે એ પ્રમાણે
 જીવથી જે જે કરાય છે તેનું ભવિષ્યમા જીવને જે ફળ
 આપે છે તે કર્મ છે

શિષ્ય—ત્યારે શું જીવથી કરાયેલા કામ અને કમ એ જુની
 જુદી વસ્તુ છે ?

ગુરુજી—હા, તેમજ છે

શિષ્ય—ત્યારે જીવના કામને તો આપણે દેખી શકીએ કે બાણી
 શકીએ છીએ, તેમ કર્મને દેખી કે બાણી કેમ શકતા નથી ?

ગુરુજી—જેમ જીવ આખથી દેખી શકાતા નથી પણ જ્ઞાનથી જાણી શકાય છે, તેમ કર્મ પણ આખથી દેખી શકાતા નથી પણ જ્ઞાનથી જાણી શકાય છે

પાઠ ૧૬ મો

કર્મ

(દોહા)

મન વચ્ચ કાયાએ કરી, જે જે જીવથી થાય,
કર્મ કહે છે તેહને, જેથી જીવ બધાય. ૧
શુભ કર્મો સારા વડે, અશુભ નહાવે હોય,
તે માટે શુભ કર્મમાં, યત્ન કરો સૌ કોય. ૨

પાઠ ૧૭ મો

પુણ્યકર્મ

પુણ્ય બધાવાના મૂળ હ (નવ) કારણો છે

કર્મના ઘણા પ્રકાર છે જીવની સાથે કર્મનો જે સબધ વધ્યા છે, તેમા મારા કર્મ તે પુણ્યકર્મ કહેવાય છે

પુણ્યકર્મ મુખ્યત્વે કરી નીચેના કામો કરવાથી બધાય છે

૧ ભૂખ્યા પ્રાણીને (ગ્રેમવડે) અન્ન આપવાથી

૨ તરસ્યા પ્રાણીને પાણી આપવાથી

૩ આશ્રય વગરનાને સ્થાન આપવાથી

૪ ઝિછાના વગરનાને ઝિછાનું આપવાથી

૫ દર્દીને ઝોસડ આપી, વ્યાધિ ટાળવાથી

૬ દુખી પ્રાણીના દુખ મટાડવા માટે સારો વિચાર કરવાથી

૭ દુખી પ્રાણીના દુખ દૂર થવા માટે મારું બોલવાથી

દ હુ ખી પ્રાણીના હુ ખ મટાકના માટે શરીરની મજદ આપવાથી
 હ વસ્ત્ર વિનાના પ્રાણીને વસ્ત્ર આપનાથી

એવી રીતે બીજા પાત્ર વિશેષ કા જોવાથી પુણ્યકર્મ જ ધાય છે,
 તેની વિના થી મમજ ધીમે ધીમે આપનામા આવશે સાધુ-મ તેને
 એ જાણુ પૂન્યભાવથી નિનયમુખાનપૂર્વક આપણુ ઘટે એ, તેની
 સવિશેષ પુણ્ય જ ધાય છે પુણ્યકર્મથી જીવને મુખ માસ ધાય છે

પાઠ ૧૮ મો

પુણ્યકર્મ વિષે

(ચોપાઈ)

સા । નિવારે મનમા ધાય, મત્યપરો નિત્ય વાળી વદાય,
 ભૂખાને ભોજન અપાય, ત મ્યા જનને પાણી પાય. ૧
 નિરાશ્રયને આપે સ્થાન, રમે રક્ષિતને વસ્ત્રનુ દાન,
 ભૂમિ પડ્યાનુ દેખી અગ, આપે મિધાનુ રાખી ઉમગ ૨
 દર્દીના હુ ખ મ્યા ન જાય, ઔષધ આપી દુઃ કનય,
 પરદુ ખ દેખી આપ દુભાય, તે દુઃ કરના સત્તર ધાય ૩
 જીવ્યાનો દિવમા નાસ, મમતાકેરે નિત્ય પ્રકાશ,
 ધર્મ નિષે જો પૂણુ પ્રીત, એ પુણ્ય કર્મતણી છે વીત ૪

પાઠ ૧૯ મો

પાપકર્મ

જે સારા કર્મ તે પુણ્યકર્મ કહેવાય એ,
 તેમ નકારા કર્મ તે પાપકર્મ કહેવાય એ

“ નીચે જાણવેન કાર્યા કરવાથી પાપકર્મ મધાય છે ”

૧ કોઈ પણ જીવને મારી નાંખવાથી અથવા હુ ખ દેવાથી
 ૨ કોઈ પણ પ્રાણને જીવવાથી

૩ પાગડી કાઝ પણ વસ્તુ ખરાબ દાનતવી છૂપી રીતે લઇ
લેવાવી એટલે ચોરી કરવાવી

૪ ડોઇ પણ પુરુષ અથવા સ્ત્રીએ મૈથુન મેવવાથી

૫ અનીતિથી પેચા નિગેરેનો શ્રાવણ કરવાથી

૬ કલેશ કકામ કરવાથી ૭ જૂઠા આળ મૂકવાથી

૮ નિંદા કરવાની ૯ ચાડી ખાવાની ૧૦ જુગાર રમવાની

એ પ્રમાણે પાપકર્મ જ ધાય તેવા ઘણા કાર્યો છે, તેનો વિચાર
રથી બાધ ધીમે ધીમે મજતો જશે

પાપકર્મની પ્રાણી દુખ ભોગવે છે, તેની પાપકર્મ ન જ ધાય
તેના કામો કરવા

પાઠ ૨૦ મો

પાપકર્મ વિષે

(ભુજગી ૭૬)

નકાળ નિચારો મદા વિત્ત મારે, મૃપાનાદ બોલે મમેતે પ્રજારે,
જૂઠી દાનતે પાગડી ચીજ લેના, ધરાને હનમીપણે નીચ લેના ૧
અનીતિ કરી મ ગ્રાહ્ય દ્રવ્ય પોતે, જીવે છિદ્ર ધાના જુઠા આળ પોતે,
કરી કલેશ કકામ નિંદા દુખાવે, બની ચાડીયા દુઃખાહે દુઃખાવે ૨
જુગારે મેલોગવે અન્ય નાગી, ગીઆની કહે જીવિ સા જ ભાગી,
અવર્મા બની ધર્મનો દલ રાખે, પ્રભુ મર્ન તે પાપના કર્મ ભાખે ૩

પાઠ ૨૧ મો

પરમેશ્વર

પુણ્યકર્મની મુખ મળે છે અને પાપકર્મની દુખ મળે છે એ
વચનો મારા પોતાના નથી, તે વચનો પરમેશ્વરના છે

શિષ્ય—મનુષ્યના સઙ્ગ ધર્મા ચાર પ્રકારના મધનુ જીવ સ્થાપન કરવાનું શુ કારણ છે ?

ગુરુજી—મનુષ્યના સમુદાયમાં પણ અનેક તરેહના જીવ હોય છે, તેમાં ઘણા મનુષ્ય તો સસારમાં શરીર સઙ્ગ ધી, ધન સઙ્ગ ધી, ઓ મઙ્ગ ધી કે યુત્ર સઙ્ગ ધી સુખના ઇચ્છનારા હોય છે, તેથી જે મનુષ્યો પોતાના આત્માનું કલ્યાણ ઇચ્છનારા હોય છે તે સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા કહેવાય છે તેઓના આત્માનું કલ્યાણ કરવા વાસ્તે તીર્થ કર આ ચાર પ્રકારના મધનુ સ્થાપન કરે છે

શિષ્ય—આત્માનું કલ્યાણ તે શુ ?

ગુરુજી—જેથી આત્માને સસારમાં જન્મ-મરણ ન કળવા પડે એવી આત્માની સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવી તે આત્મકલ્યાણ છે

પાઠ ૨૩ મો

અરિહત

કર્મરૂપ અગ્નિ એટલે શત્રુ તેને હત એટલે હણનાર ત અરિહત કહેવાય છે

શિષ્ય—નારુ ગુરુજી ! કર્મરૂપ શત્રુને હણનાર તે અરિહત, તેમાં માતા કર્મને હણે તે તો વાસ્તવિક છે, પરંતુ મારા કર્મને જે પુણ્ય કર્મ છે તેને હણવાનું શુ કારણ છે ?

ગુરુજી—મારા કર્મથી પણ જ ધાર્મ રહેતા આત્માને સસારમાં જન્મ-મરણ કરવા પડે છે, વગી જન્મ-મરણના દુખ તે મોટા દુખ છે, તેથી જન્મ-મરણના મોટા દુખનો નાશ કરવા માગ કર્મનો પણ નાશ કરવો પડે છે

શિષ્ય—સારા અને માઠ તમામ કર્મનો નાશ કરવાથી આત્માને શુ લાભ વાય ?

ગુરુજી—સર્વ કર્મનો નાશ કરવાથી આત્મા તે પરમાત્મા વાય અને તે સિદ્ધ પરમાત્મા કહેવાય તેના સુખનો પાર નથી

શિષ્ય—ગુરુજી ! આપે કહ્યા તેવા અરિહ ત, તીર્થ કર હાલ તો આપણે દેખતા નથી, તો તેના થઈ ગયા હશે તેની શી ખાત્રી ?

ગુરુજી—તે ખાત્રીની ખાત્રી તેમના ઉપદેશોના શાસ્ત્રો જે સિદ્ધાંત અથવા આગમ કહેવાય છે, તેનાથી થઈ શકે છે

પાઠ ૨૪ મો

પરમેશ્વર

(ચોપાઈ)

પરમેશ્વર અધ્યર્થના ઠામ, શ્રી અગ્નિહૃત જિનેશ્વર નામ,
સઘ તીરવને સ્થાપે જોહ, તીર્થકંઠ કહેવાયે તેહ. ૧
તે પ્રભુ પૂર્ણ કૃપાના વામ, નાથ નિઃજન તે નિષ્કામ,
રાગ દ્વેષ ધરે નહીં આપ, વારે સદ્ગુણ મર્ન અમાપ. ૨
પૂર્ણાનંદથી નિત્ય વિવાસ, કેવળજ્ઞાને જગત પ્રકાશ,
નિર્મળ આત્મતણા તે રૂપ, સમતા રસના સાગર ભૂપ ૩
એ ૪ સર્વ દેનાધિદેન, કરવી તેની નિત્યે સેવ,
શ્રી જિનવરણ પૂજન થાય, તેથી સઘળા કર્મ અપાય ૪

પાઠ ૨૫ મો

પચપરમેષ્ઠી

મર્ન આત્માઓમા પાંચ પ્રકારના આત્માઓ પરમ પૂજ્ય છે, તેથી તે પાંચ પ્રકારના આત્માઓ પચપરમેષ્ઠી કહેવાય છે

પચપરમેષીમા પ્રથમ અરિહિત પરમાત્મા છે અને ણીજી શ્રી મિહિ પરમાત્મા છે

અરિહિતને અભાવે ચારે પ્રકાગ્ના સધને અરિહિતે કરેલા ઉપદેશ પ્રમાણે બોધ આપનારા તથા શુદ્ધ આચાર પોતે પાળનારા અને ણીજીને શુદ્ધ આચાર પાળવાનો ઉપદેશ આપનારા એવા ત્રીજા પરમેષી તે જાવ આચાર્ય છે

અરિહિતના ઉપદેશરૂપ મિદ્ધાતોનો-શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરનારા અને પોતાની મમીપે અભ્યાસ કરવા મારુ આવનાગને શિખવનારા એવા ચોથા પરમેષી તે ઉપાધ્યાય છે

પોતાના આત્માને કર્મરહિત કરવા સારુ સત્કારનો ત્યાગ કરી માત્ર મોક્ષ પામવાના સાધનોમા જ નિરતર ઉદ્યમ કરનારા એવા પાચમા પરમેષી તે સાધુ છે

એ પાચ પરમેષીને નમસ્કાર કરવાથી મર્વ પાપનો સર્વવા નાશ થાય છે અને આત્મા નિર્મળ થાય છે, તે પચપરમેષીને નમસ્કાર આ પ્રમાણે કરવો

પાઠ ૨૬ મો

પચપરમેષી નમસ્કારમૂત્ર

વાક્યાર્થ-સૂત્રાર્થ

- ૧ નમો અરિહિતાય — અરિહિત (પરમાત્માઓ) ને નમસ્કાર થાઓ
- ૨ નમો મિહિયાય — મિહિ (પરમાત્માઓ) ને નમસ્કાર થાઓ
- ૩ નમો આચાર્યાય — આચાર્ય (મહારાજઓ) ને નમસ્કાર થાઓ
- ૪ નમો ઉવ-આચાર્યાય — ઉપાધ્યાય (મહાત્માઓ) ને નમસ્કાર

૫ નમો લોએ સંવસાહુણુ — વોકને વિષે સર્વ સાધુ
(મહારાજ) એને નમસ્કાર થાઓ

૬ એસો પચ નમુક્કારો—એ પાચ (પરમેષી પદોને)
નમસ્કાર

૭ સંવપાવખણામણો — સર્વ પાપનો સર્વથા નાશ
કરનાર છે

૮ મગલાણુ થ સંવેર્મિ—સર્વ મગળોમા, (વળી) તે

૯ પદમ દ્વર્ષ મગલ — પ્રથમ (મુખ્ય) મગલ છે

પાઠ ૨૭ મો

મત્ર

ગુરુજી—ઠોકરાઓ ! આ પચપરમેષી નમસ્કાર જે તમે આગલા
પાઠમા શિખ્યા તે મહામત્ર છે તે મહામત્રનો પાઠ
તમારે દરરોજ સવારમા જિડીને કરવો

શિષ્ય—ગુરુજી ! મત્ર એ શુ છે ? અને પચપરમેષી નમસ્કાર
મત્રથી આપણને શુ લાભ થાય ?

ગુરુજી—શબ્દોના સ્મરણુ વા ઠગારમા રહેલી ગુપ્ત શક્તિ તે
મત્ર છે જેમ સર્પ અને વીંછીના મત્રથી તે મત્રને
જાણનાર સર્પ અને વીંછીના ઝેરને દૂર કરી શકે છે
તેમ આ મત્રને જાણનાર પાપરૂપ ઝેરને દૂર કરી શકે છે

શિષ્ય—જેમ સર્પ અને વીંછીના મત્રને જાણનારને ઝેર ઉનારતા
તથા મનુષ્યને સાજો કરતા દેખીએ છીએ તમ આ
મત્રથી માણસને પાપરૂપ ઝેર વગરનો થતો દેખતા
નથી તેનું શુ કારણ ?

ગુરુજી—પાપરૂપ ઝેર સર્પ અને વીછીના કબળના ઝેર જેવું નથી તેથી તેને ચક્રતા કે નાશ પામતા આપણે દેખી શકતા નથી તે માત્ર જ્ઞાનથી જ જાણી શકાય તેવું છે, તેથી ત્યારે તમને વિશેષ જ્ઞાન થશે ત્યારે તમે પોતે જ જાણી શકશો કે તે મત્રથી પાપરૂપ ઝેર નાશ પામે છે તે મહામત્ર તમારે ગુરુ પાને બાણવો ગુરુની આજ્ઞા પ્રમાણે બાણવાથી તે મહામત્ર ક્ષણ આપે છે

પાઠ ૨૮ મો

પચપરમેષ્ઠી વિષે પ્રશ્નોત્તર (ભાગ ૧ લો.)

જ્ઞાનચ દ્ર—ભાઈ વિનયચ દ્ર! હાલમા પાઠશાળામા શું અભ્યાસ ચાલે છે ?

વિનયચ દ્ર—ગુરુજી! ગઈ કાલે જ પચપરમેષ્ઠી નમસ્કાર મળી જ્ઞાનનો અભ્યાસ પૂરો થયો છે

જ્ઞાનચ દ્ર—પચપરમેષ્ઠીમા કોને નમસ્કાર કરવામા આવે છે ?

વિનયચ દ્ર—બે પ્રકારના દેવને અને ત્રણ પ્રકારના ગુરુને

જ્ઞાનચ દ્ર—બે પ્રકારના દેવ અને ત્રણ પ્રકારના ગુરુના નામો બોલો

વિનયચ દ્ર—બે પ્રકારના દેવ તે—અરિહંત અને સિદ્ધ અને ત્રણ પ્રકારના ગુરુ તે આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાધુ એ પાચને નમસ્કાર કરવો તે પચપરમેષ્ઠીને નમસ્કાર કર્યો કહેવાય

જ્ઞાનચ દ્ર—પચપરમેષ્ઠીનો શબ્દાર્થ કરી બતાવો

વિનયચ દ્ર—પાચને સંસ્કૃતમા પચ કહે છે અને પરમ તથા ધર્મિન એ બે શબ્દ મળી પરમેષ્ઠી શબ્દ ઉત્પન્ન થયો છે

પરમ એટલે ઉત્કૃષ્ટ પદ—ધ્યાનમાં, ઇષ્ટિનું એટલે ગહેનારું
સંસ્કૃત ભાષામાં પરમેષ્ઠી કહે છે

જ્ઞાનચ દ્ર—નમસ્કાર કેમ કરાય ?

વિનયચ દ્ર—મનથી નમ્ર ને વિશુદ્ધ થઈ, વચનથી “ નમ-કાર
થાઓ ” એમ બોલી અને ગરીબથી બે હાથ ભેડી, બે
હાથથી (ગોઠણવી) ભૂમિએ પડી, મસ્તક ભૂમિએ
અડકે ત્યાસુધી નમાવીએ આ ત્રણે એક સાથે (વિવેકથી)
કરીએ ત્યારે આપણે નમસ્કાર કર્યો કહેવાય

પાઠ ૨૯ મા

પચપરમેષ્ઠી વિષે અગ્રોત્તર (ભાગ ૨ બે)

જ્ઞાનચ દ્ર—પચપરમેષ્ઠી નમસ્કારને નવકાર કહે છે તેનું શુ કારણ ?

વિનયચ દ્ર—નમસ્કાર શબ્દ માટે સંસ્કૃત ભાષામાં નમસ્
અવવા નમ એવો શબ્દ વાય છે અને પ્રાકૃત ભાષામાં
નમો અવવા ભુમો એના દૂકા શબ્દો છે નમસ્કાર
શબ્દનું પ્રાકૃતમાં નમુક્કાર એવું રૂપ થાય છે અને
ભાષામાં તેને નવકાર પણ કહે છે

જ્ઞાનચ દ્ર—પચપરમેષ્ઠીને નમસ્કાર કરવાથી શુ લાભ વાય છે ?

વિનયચ દ્ર—સર્વે પાપનો સંપૂર્ણ નાશ થાય છે

જ્ઞાનચ દ્ર—એ નવકાર મારનો (નમસ્કારનો) કેવો મહિમા છે ?

વિનયચ દ્ર—જગતમાં જેટલા મંગલિક મનાય છે તેમાં સર્વથી
ઉત્તમ મંગલિક એ નવ-નમ્ર ન છે, કેમકે જે વસ્તુ બીજા
મનેથી ન મળે તે આ નમસ્કારથી મનથી મળે છે

અને સર્વે જાતના ગેગ, શોક, દુઃખ કે પીડા જે હોય તે
એનું શુદ્ધ બાવે મનરણુ કરવાથી દૂર થાય છે દુઃકામા
ઉત્તમમા ઉત્તમ મુખ પણ તેથી પ્રાપ્ત થાય છે

જ્ઞાનચત્ર—એ નવકારમંત્ર ક્યારે બોલાય છે ?

વિનયચત્ર—મુખ્ય તો દરેક ધર્મક્રિયાની શરૂઆતમા એ મહા
મંત્ર મંગલિક અર્થે બોલાય છે, પણ ઉત્તમ મનુષ્યો
તો જ્ઞેમતા અગર ઠીકતા, ચાલતા તવા કાઈ કામકાજ
ઠરતા, રાત્રે અગર દિવસે, દરેક વખતે અને મર્વ
મ્યજે આ નવકાર મનનું મનમા ધ્યાન ધર્યા કરે છે અને
તે ઠરવા યોગ્ય છે

પાઠ ૩૦ મો

પચપરમેષ્ઠી વિષે પ્રશ્નોત્તર. (ભાગ ૩ જો.)

જ્ઞાનચત્ર—ભાઈ વિનયચત્ર ! અગિય ત એટલે (કર્મરૂપ) જાત્રુને
હજીના એવો અર્થ કહ્યો છે પણ તેનો બીજો અર્થ
તમારી જાણમા છે ?

વિનયચત્ર—બીજો અર્થ મારા જાણવામા નથી

જ્ઞાનચત્ર—તો હું કહું છું તે તમે માલખો જે ડોઈ લાગ્યશાળી
માણુમ ઘણા રૂંડા કામો ઠરે અને તમામ પાપથી દૂર થઈ
પરમ પવિત્ર થાય ને ઉત્તમમા ઉત્તમ જ્ઞાન પામીને
એવી યોગ્યતા મેળવે કે તેને તમામ દેવતાઓના ઉપરી
જે ઇંદ્રો તે પણ પગે પડે તે અર્હત કહેવાય, અર્હત
એટલે યોગ્ય લાયક, પૂજ્ય, ઇંદ્રોને પણ પૂજવા લાયક

વિનયચત્ર—અર્હત વિષે તો હું મમજ્યો પણ મિહ વિષે મને
મારી રીતે મમજાવશો ?

(૨૪)

—હા, જે મનુષ્યો પાપનો વિનાશ કરી, રાગદ્રેષને દૂર
કરી સવળા ક્રમેની શુદ્ધ ધ્યાનવડે બાળી નાખી, જન્મ-
મગ્ધના ફેગમાથી હમેશને માટે મુક્તિ, પરમ પવિત્ર
આત્મભાવમા ગહી, જ્ઞાન, દર્શન, સુખ ને વીર્યમા રમણ
કૃત્તા મહામગ્ધરૂપ મોક્ષ-મિદિ પ્રાપ્ત કરે તે મહા
ઉત્તમ છવો “ સિદ્ધ ” અથવા સિદ્ધ પરમાત્મા કહે
વાય છે પછી તે પુરુષ હોય કે સ્ત્રી હોય, જૈન હોય કે
ળીળ ધર્મવાળા હોય, મુનિના વેપમા હોય કે ગૃહસ્થના
વેપમા હોય, છતાં જે રાગદ્રેષને પૂરતી રીતે છતીને
સમભાવ એટલે શત્રુ અને મિત્ર પર સરળા જ પરિણામ
ગળી શકે તે અવસ્થા સિદ્ધ થવાને યોગ્ય છે એમ
જૈનશાસ્ત્રમા કહ્યું છે

પાઠ ૩૧ મો

જેમણે જન્મમરણ કરવાનો હેતુ (ભાગ ૧ હો)

જઈ હા પરમાત્માને વિધિપૂર્વક નમનગર કરવાનો
કે જઈ જન્મમરણરૂપી મહામહાન વનમા ભટ
તે મહામહાન મોક્ષનગરનો માર્ગ હાથ લાગે,
ય કરવાનો માર્ગ મળે તેમજ
ઠે ને ઉપર પ્રીતિ થાય
વિચારો થાય, તેમ તેવા
પ્રાપ્ત કે વા આપણો
શુદ્ધ રમો કે
તે અરિ

બીજા સિદ્ધ પરમાત્માને નમસ્કાર કરવાનો હેતુ એવો છે કે આપણા સઘળા કર્મ બળી જઈ, આપણા આત્મામાં જે જ્ઞાન, દર્શન, સુખ અને વીર્યની મહાશક્તિ-મત્તા છે તે પ્રગટી નીકળે અને મોક્ષની પ્રાપ્તિ વાચ, કારણ કે તેવી જ રીતે જે જે આત્માઓ સિદ્ધિપદને પામ્યા છે એટલે મોક્ષમા જ્યોતિમય, નિરંજન, નિરાકાર રૂપે જિરાણ રહેલા છે તેવા પરમાત્માઓને નમસ્કાર કરતા તેઓની માફક આપણા પણ સઘળા કર્મોનો નાશ થઈ જાય અને અતે તેવું પદ પ્રાપ્ત કરવા આપણે આત્મા શક્તિવાન વાચ

પાઠ ૩૨ મો

પથપરમેષ્ઠીને નમસ્કાર કરવાનો હેતુ. (ભાગ ૨ જો)

ત્રીજા આચાર્ય પદને નમસ્કાર કરવાનો હેતુ એવો છે કે જેમ આચાર્યમહારાજ પોતે શુદ્ધ આચાર પાળે છે અને પોતાના આચારવડે કર્મરૂપી મેલથી શુદ્ધ થતા જાય છે તેમ તેને નમસ્કાર કરતા શુભના અનુમોદનવડે આપણામાં પણ શુદ્ધ આચાર ઉત્પન્ન થાય, જેથી આપણા આત્માની ઊંચી સ્થિતિ કરવામાં તેવા મહાચાર આધારરૂપ થઈ પડે, તથા કઠોર પરિણામ જતા રહી સરલ પરિણામ થાય અને જિનશાસનને અનુકૂળ જે જે શુભ આચરણ હોય તે આપણામાં પ્રગટ થાય જેથી આપણે આત્મા ઉચ્ચ સ્થિતિએ પહોંચના શક્તિવાન થાય

ચોથા ઉપાધ્યાય પદને નમસ્કાર કરવાનો હેતુ એવો છે કે જેમ ઉપાધ્યાય પોતે આત્મહિતનું શુદ્ધ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે છે અને બીજા આત્માઓને તેવું શુદ્ધ જ્ઞાન આપવાની શક્તિ ધરાવે છે અને એ રીતે યોગપકાર કરવાથી પોતાના આત્માનો ઉપકાર કરી છેવટે ઉચ્ચપદને પ્રાપ્ત કરે છે તેમ આપણને પણ તેઓને યોગ્ય

વિધિએ નમન કરતા ઉચ્ચ જ્ઞાન મેળવવામા મુગમતા થઇ પડે છે અને છેવટે આપણે તેવું શુદ્ધ જ્ઞાન મેળવી બીજાનો ઉપકાર કરવા શક્તિમાન થઇએ છીએ, તે શુદ્ધ જ્ઞાન બીજાને સમજાવી શકીએ તેવી શક્તિ આપણામા ઉત્પન્ન થાય છે અને છેવટે આપણે આત્મા પણ નિર્મળ વાય છે

પાપમા માધુ પદને નમસ્કાર કરવાનો હેતુ એવો છે જે આપણે ઘણા કાગલી આ દુનિયામા પાપે ઇદ્રિયોના વિરયોમા મૂંઝવેન થઈ, તવા તેમા ગાઢ મોહ પામી જન્મ-મરણના ફેરા ફર્યાજ કરીએ છીએ, તો જે માધુ આ અસાર મસાર ઉપગ્રથી મોહ ઉતારી, વૈરાગ્ય પામી મન, વચન અને કાયાથી પોતાના આત્માને શુદ્ધ કરનારા સાધનોમાજ ઉચ્ચમાળા રહે છે તેવાને નમસ્કાર કરવાથી આપણે પણ આ દુનિયાની ખોટી મોહિનીયા વૈરાગ્ય પામી મૂર્છા ઉતારી, આત્મસાધન કરવાની શક્તિ પ્રાપ્ત કરીએ.

આ પથપરમેષ્ટી મહાપુરુષોને નમસ્કાર કરતા તેમના ઉચ્ચ ગુણો તરફ આપણુ લક્ષ જેણાય છે ને તે ગુણો મેળવવાની ઇચ્છા થાય છે અને એમ થયું એટલે પાપ ઉપર તિસ્કાર આવતા આપણા તમામ પાપનો નાશ કરી શકાય છે

પાઠ ૩૩ મો

ગુરુ અને તેના ગુણો

નમસ્કાર મનમા ત્રીજા પદથી આચાર્યોને નમસ્કાર કરાય છે આચાર્ય એટલે ઉત્તમ ધર્મગુરુ

જેન ધર્મમા એવું કહ્યું છે કે બનતા સુધી તમામ ધર્મક્રિયા ગુરુની સમક્ષ કરવી જોઈએ, પણ કદાચ ગુરુ દૂર હોય તો તેમના સ્મરણ માટે આપણી માથે બાજોડ ઉપર પુસ્તક, પોથી, ગુરુની

જે કે નવકારવાળી વિગેરે પવિત્ર વસ્તુ રાખી, તેમા ગુરુમહા
જની ભાવનાથી ગુરુની સ્થાપના કરવી, પછી તેમની સમક્ષ
ધર્મી ધર્મક્રિયા કરવી

આમ કરવાથી ગુરુનો વિનય અને ગુરુની સાક્ષી એ જે સચ-
ય છે માટે નીચેના ગુણવાળા ગુરુમહારાજની સ્થાપના
રવી જોએ —

(૫) પાચે ઇદ્રિયોને વશ રાખે

(૬) નવ વાહવડે શિયળ-સદાચારનું પાલન-રક્ષણ કરે

(૪) ચાગ જાતના કષાયને દૂર કરે

(૫) પાચે મહાવ્રત પાળનામા આવધાનતા રાખે

(૫) પાચ પ્રકારના આચાર પાળે

(૫) પાચ અભિતિ સાચવીને જ્યણાપૂર્વક કામ કરે

(૩) ત્રણ ગુપ્તિ સાચવી પોતાના આત્મધ્યાનમા રહે

આ પ્રમાણેના છત્રીશ (૩૬) ગુપ્ત સહિત હોય તેને
મામાર્થમહારાજ કહીએ

પાઠ ૩૪ મો.

ગુરુસ્થાપના (સૂત્રપાઠ) વાક્યાર્થ આથે.

૫ ચિદ્રિઅ મ વરણો—પાચ ઇદ્રિયોને રોકનાર

તહ નવવિહ જ ભચેરગુપ્તિધરો—તથા નવ પ્રકારે પ્રશ્ન-
ચર્ચની ગુપ્તિને ધારણ કરનાર

ચઉવિહ કસાયમુક્કો—ચાર પ્રકારના કષાયથી મુક્ત

ઇઅ અઠારસગણેહિ સ જાતો—આ અઠાર ગણોએ અ ગાળત ૧૦૧

પચ મહાવ્યભુતો—પાચ મહાવતે યુક્ત

પચાવહાયારપાલણમમથો—પાચ પ્રખરના આચાર પાળ
વાને સમર્થ

પચ મમિઓ તિગુત્તો—પાચ મમિતિ યુક્ત (અને) અને
ત્રણ ગુપ્તિએ ગુપ્ત

છત્તીસ ગુણો ગુરુ મન્ન—(ઝી) છત્તીશ ગુણો (યુક્ત)
મારા ગુરુ છે (૨)

ગુરુ સ્થાપના કરતી વખતે પચપરમેષી નમસ્કારનો પાઠ
ઐશ્વરીને ગુરુસ્થાપનાનો ઉપર જણાવેલો સૂત્રપાઠ બોલવો.

પાઠ ૩૫ મો

પાચ ઇદ્રિયોના વિકાર

ગુરુસ્થાપનાના પાઠમાં ગુરુના છત્તીશ ગુણોનું વર્ણન કરેલું છે,
તેમાં પાચ ઇદ્રિયોને રોકનાર તે ૩૫ પાચ ગુણો પ્રથમ કહ્યા છે
તે નીચે પ્રમાણે છે —

પાચ ઇદ્રિયોના જે ત્રેવીશ વિષયો છે, તેના જામે જાવન
(૨૫૨) વિકાર થાય છે એટલે કે તે જામે જાવન પ્રકારે
સોગવાય છે તે નીચે પ્રમાણે —

૧ સ્પર્શ ઇદ્રિય, જે ત્વચા ઇદ્રિય તેના આઠ વિષયોના છન્ન
(૮૬) વિકાર થાય છે

૨ રસ ઇદ્રિય, તેના પાચ વિષયોના બોતેર (૭૨) વિકાર થાય છે

૩ ઘ્રાણ ઇદ્રિય, તેના પાચ વિષયના બાર (૧૨) વિકાર થાય છે

૪ ચક્ષુ ઇદ્રિય, તેના પાચ વિષયના સાઠ (૬૦) વિકાર થાય છે

૫ શ્રોત્ર ઇદ્રિય, તેના ત્રણ વિષયના બાર (૧૨) વિકાર થાય છે

આ બંને બાવન વિકારની સમજણ ધીમે ધીમે આપવામાં
વશે, બંને બાવન વિકારમાંથી કેટલાએક મારા (પમદ પડે
શ) વિકાર છે અને કેટલાએક નહારા (ન ગમે તેવા) વિકાર છે
મા જે સારા વિકાર છે તેના ઉપર રાગ કરે નહીં અને નહારા
કાર છે તેના ઉપર દ્વેષ કરે નહીં એવી રીતે પાત્ર ઇન્દ્રિયાને
કષ્ટાક્રમ પાત્ર શુદ્ધ જેમા છે એવા તે શુદ્ધ છે

પાઠ ૩૬ મો

પાત્ર ઇન્દ્રિયાના ૨૩ વિષયોના ૨૫૨ વિકાર વિષે.

મનહર ૭૬

સ્પર્શના વિષય આઠ, જન્તુ છે વિકાર તેના,
રસના વિષય પાત્ર, બોતેર વિકાર છે,
ધાણના છે બે વિષય, બાર છે વિકાર તેના,
ચમુના વિષય પાત્ર, સાઠ તો વિકાર છે. ૧

ત્રિ વિષય અનપુના, તેના છે વિકાર બાર,
મળી બંને બાવન તે, વિકાર ગણાય છે,
ત્રેવીશ વિષયતણા, ભોગનાય તે વિકાર,
તેમા કષ્ટક સારા ને, નહારા તો મનાય છે. ૨

સારા પર રાગ ને, નહારા પર દ્વેષ નહી,
સમલાન સમતાથી, સન્નમા વારે છે,
ઉપયોગ ધર્મી ઉપકાર ઉપદેશ થકી,
કરી જિનશાસનનો, ઉચોત વધારે છે. ૩

નિજ મન વશ કરી, દુરગુણ પન્હરી,
 દ્વિધનિરોધ કરી, સયમ નિભાવે છે,
 એના અવિમારી સાગી, અગ્રાધિત પ્રત ધારી,
 પાપ ગુણનાન ગુરુ, નિત્ય મન ભાને છે. ૪

પાઠ ૩૭ મો

બ્રહ્મચર્યની નવ ગુણિ. ભાગ ૧ લો.

શ્રી-પુત્રના શરીરનો મળધ તે મૈથુન છે તેવો મૈથુન
 વૃત્તિનો જે ત્યાગ કે અભાવ તે બ્રહ્મચર્ય છે તે બ્રહ્મચર્યનું
 રક્ષણ કરવા સાત પરમાત્માએ નવ ગુણિ કહેલી છે નવ ગુણિને
 બ્રહ્મચર્યરૂપ વૃક્ષનું ઉત્તમ પ્રકારે રક્ષણ કરવા સાત નવ
 પ્રકારની વાડ પશુ રહેવાય છે

નવ વાડેના નામ

૧ વચ્ચિ—બ્રહ્મચર્ય ધારણ કરનાર મહાત્મા, શ્રી, પશુ કે
 નપુસક જ્યાં રહેતા હોય ત્યાં વાસ કરે નહિ

શ્રી જે પ્રકારની છે દેવાગના તથા મનુષ્યણી તેના
 વળી બે બે લેઈ છે એક મૂળ શ્રી અને બીજી શ્રીની
 મૂર્તિ આનો વાસ જ્યાં હોય ત્યાં બ્રહ્મચારી વાસ
 કરે નહીં કેમકે તે વિકાર ઉપજવાના હેતુરૂપ છે વળી
 પશુમા ગાય, જકરી, ઘોડી, ગધેડી, પાકી વિગેરેને જ્યાં
 રાખવામા આવતા હોય ત્યાં પશુ રહે નહીં વળી
 નપુસક તે તો શ્રી અને પુરુષ જ નેની સાથે મૈથુન
 સેવવાનો અભિવાધી હોવાથી જ્યાં તેની વચ્ચિ હોય

ત્યા પણ વામ કુદે નહીં આવા પ્રકારની વસ્તિમા
જેનાવી-તેઓના મૈથુન વિકારની એટલા દેખવાથી પ્રજ્ઞ
ચાનીના મનમા વિકાર ઉત્પન્ન થાય છે તવી તેવી
વસ્તિમા વામ ન જવો તે પહેલી પ્રજ્ઞચર્યની શુભિ છે

કથા—પ્રજ્ઞચારીએ કેવળ એકલી સ્ત્રીઓને જ કે એક સ્ત્રીને
ધર્મનો ઉપદેશ પણ જવો નહીં સ્ત્રીની માથે ક્વા
કરની બવવા સીક્યા કરવી તે વિકારનું કારણ છે
વળી પ્રજ્ઞચારીએ કામવિલાસના અર્થે પણ વાચવા
નહા કાનુકૂળ તેવા અર્થે વાચવાવી મન વિગતવાળું
વાચ છે, તેથી સ્ત્રીઓ ન કરવી તે પ્રજ્ઞચર્યની
બીજી શુભિ છે

પાઠ ૩૮ મે

પ્રજ્ઞચર્યની નવ શુભિ ભાગ ૨ જો.

૩ આમન—પ્રજ્ઞચારીએ સ્ત્રીઓની માથે એક આમન ઉપર બેમણુ
નહી, તેમજ જ્યા સ્ત્રી બેઠી હોય તે આમન ઉપર
બે ઘડી (૪૮ મિનિટ) સુધી બેમણુ નહીં તેવું
આમન સ્ત્રીઓનું અમરણુ ધવાનું અને તેથી વિકાર
ઉપજવાનું દારણુ છે તેથી તેવા આસનનો ત્યાગ તે
પ્રજ્ઞચર્યની ત્રીજી શુભિ છે

૪ ઇદ્રિયનિગ્રહણ—પ્રજ્ઞચારીએ સ્ત્રીના અંગોપાગ તાકી તાકીને
એકાગ્રનાથી જોવા કે નિગ્રહવા નહીં, કાણુ કે તેના
અંગોપાગને તાકીતાકીને મનગ્રપણે જોવાથી કામવિકારની
ઉત્પત્તિ વાય છે તેવી તેવી રીતે સ્ત્રીના અંગોપાગ
ન જોવા તે પ્રજ્ઞચર્યની ચોથી શુભિ છે

૫ કુડ્યાતર—જે ભીંત, કનાત કે ત્રાટાને આતરે સ્ત્રી પુરુષ સૂતા હોય કે મૈથુન સેવતા હોય ત્યાં પ્રજ્ઞચારીએ રહેવું નહીં તેથી કુડ્યાતર નિવાસ ન કરવો તે પ્રજ્ઞચર્યની પાંચમી શુસિ છે

૬ પૂર્વકીડા સ્મરણ—પોતે અહમ્મ્યાવસ્થામાં મૈથુનકીડા જે જે પ્રકારે કરી હોય તેવું સ્મરણ પ્રજ્ઞચારીએ કરવું નહીં, કારણ કે તેવા સ્મરણથી પ્રજ્ઞચર્યમાં ભગ થવાનો મભવ છે, તેથી તેવી કીડા ન મનાવવી તે પ્રજ્ઞચર્યની છઠી શુસિ છે

પાઠ ૩૯ મો

પ્રજ્ઞચર્યની નવ શુસિ (ભાગ ૩ જો)

૭ પ્રણીતભોજન—ધી, રૂઢ, દહીં વિગેરે ચીકાશવાળા પદાર્થો તથા મીઠાશવાળા પદાર્થો જેથી વીર્યની વૃદ્ધિ થાય છે તેવા પદાર્થો પ્રજ્ઞચારીએ ખાવા નહીં, કારણ કે તેથી કામવિકારની ઉત્પત્તિ થાય છે તેવા વિકારી પદાર્થોનો ત્યાગ તે પ્રજ્ઞચર્યની સાતમી શુસિ છે

૮ અતિમાનાહાર—લૂખો ખોરાક પણ અતિશય ખાવો નહીં, કારણ કે અધિક ખાવાથી પણ વિકાર ઉત્પન્ન થાય છે તથા પ્રમાણથી અધિક લૂખો ખોરાક પણ ખાવાનો ત્યાગ તે પ્રજ્ઞચર્યની આઠમી શુસિ છે

૯ વિભૂષા—પ્રજ્ઞચારીએ સ્નાન, નિલેપન, પુષ્પ, અત્તર વિગેરે સુગંધના કારણો મેવવા નહીં, કારણ કે તેવા કારણોથી પ્રજ્ઞચર્યમાં હાનિ થાય છે તેથી તેવી વિભૂષાનો ત્યાગ કરવો તે પ્રજ્ઞચર્યની નવમી શુસિ છે

ઉપર પ્રમાણે નવ પ્રકારની બ્રહ્મચર્યની શુભિને ધારણ કરવા
૩૫ નવ શુભ શુભા હોય છે

પાઠ ૪૦ મો

બ્રહ્મચર્યની નવ વાડ વિષે

(શુભગી ૭૬)

૧. પ્રીત્યુ ધર્મ ઉદ્યાનમા વૃક્ષ વર્ષ,
સદા જાણુવુ એક તે બ્રહ્મચર્ય,
નરે શુભિની વાડ તેને બચાવા,
રથે મયમી વર્મ પૂરે નિભાના ૧
૨. પશુ નારીઓ કલ્પીબ જ્યા નિત્ય રે' છે,
મુનિ વામ ત્યા નહિ કદાપિ કરે છે,
કરે નહિ કથા મુદ્ગી માથ હેતે,
ન નાથે વિકારોત્પન્ના મથ પ્રીતે ૨
૩. સ્ત્રીઓ માથ નહિ આસને એક બેઠે,
વિચારે સદા તે વિકાગી વિશેષે,
નહી નીરખે નારીના અંગ સારા,
બને તેથી કામી વિકારો નકામ ૩
૪. બને ભીંતને આતરે જ્યા વિવાસ,
કરે નહિ મુનિ ત્યા જગએ નિવાસ,
કરી પૂર્વ જે કામક્રીડા રમેથી,
અરે નહિ કપિ ચિત્તમા તે મિષેથી ૪

ન ખાધે કદી મિત્ર હિ-માદમગી,
પદાર્થો બને છે વધી વીર્ય ભાગી,
મહે નહિ અતિ રક્ષા આપ્યા બારે,
અતિ રીર્યને તે વધુમા નવાડે ૫

મુનમ્રો મુગધી ગળીને નમરા,
ધન દાપ તે પુદ્ગળોના અપારા,
ન વાડે મુનિ અગ મૃગા મારા,
કો ભ્રષ્ટ ચાગ્રિને તે નમરા ૬

નવે શુભિઓએ રંગી ધર્મભારી,
શુભ ગાજતા તે જુલોને ગમતી,
બની ભક્ત તેના ભરી ભક્તિ બાનો,
શુભ ॥ શુભી ગીતને નિત્ય ગારો ૭

પાઠ ૪૧ મો : ચાર કપાય

કપાય શબ્દમા કપ એટલે સસાર અને આપ એટલે લાભ
અર્થાત્ જે સસારનો લાભ અપાવે તે કપાય કહેવાય છે
સારાશ કે જે એવવાથી સમારમા વારવાર જન્મ મરણ કરવા
પડે તે કપાય

“ કપાયના ચાર પ્રકાર છે ”

૧ ક્રોધ કપાય—કોઈ પણ મનુષ્ય અથવા પદાર્થ ॥ માથે એવી
રીતનો સબધ થાય કે જેથી તેના ઉપર તપવાનું યા
લાગ્યોલ થવાનું બને (ગુસ્સો કરવો તે)

૨ માન કપાય—પોતાની ગડાઈ કરવી યા અભિમાન કરવું તેમા જે પ્રકારના શુભ તથા શક્તિ પોતામા હોય તેના વખાણ કરવા—કરાવવા તે મદ છે અને જે શુભ અથવા શક્તિ પોતાને પ્રાપ્ત થયેલ ન હોય તેના વખાણ કરવા કે કરાવવા તે માન છે

૩ માયા કપાય—કપટવૃત્તિ એટલે કે શુભ રીતે પોતાના સ્વાર્થના કામો માધવાની વૃત્તિ પોતાના અત કરણમા જુદુ હોય તેમ છતાં મોઢે મીઠું બોલી ક્રમાવણુ તેવી કપટક્રિયા

૪ લોભ કપાય—આસારિક સર્વ પ્રકારના પદાર્થો સંગ્રહ કરનાની, મેળવવાની તથા તેમા આમંજિત રખાનનારી વૃત્તિ

આ ચાર કપાયથી તે શુરુ મૂકાયેલા હોય છે અને તે ચાર કપાય જેનાથી દૂર વાચ તેવા ચાર શુભ તે શુરુમા પ્રગટ વાચ છે તે ચાર શુભ—ક્ષમા, નિરભિમાનપણું, ચરણતા ને સતોષ

પાઠ ૪૨ મો

પાચ મહાવ્રત ભાગ ૧ લો

અહિંસા—પ્રથમ મહાવ્રત

પાચ મહાવ્રતમા અહિંસા એ પહેલું મહાવ્રત છે પ્રમાદના કારણથી ત્રસ અથવા સ્થાવર જીવોનો જે નાશ કરવો તે હિંસા કહેવાય અને તે હિંમાથી નિવર્તવું તે અહિંસા કહેવાય

“ નીચેના આઠ કારણોથી જે હિંસા થાય તે પ્રમાદથી થતી હિંસા સમજવી ”

ન ખાધે કદી સિન્ધવ ઉન્માદકારી,
પદાર્થો જને જે થકી વીર્ય લાગી;
અહો નહિ અતિ રૂક્ષ આહાર ભારે,
અતિ નીચને જે પ્રપુષ્પ વધારે ૫

મુખઝો મુગધી ગણીને નકારા,
ધરે દોષ તે પુણ્યજોના - અપારા,
ન ધારે મુનિ અગ શૃંગાર સારા,
કો ભટ ચારિત્રને તે નકારા ૬

નવે ગુણિઓએ પરી ધર્મભાની,
ગુરુ ગાજતા તે ગુણોને ગમની,
જની ભક્ત તેના ભક્ષી ભક્તિ ભાવો,
ગુણના ગુણી ગીતને નિત્ય ગાવો ૭

પાઠ ૪૨ મો ચાર કપાય

કપાય શબ્દમા કષ એટલે સસાર અને આય એટલે લાભ
અર્થાત્ જે સસારનો લાભ અપાવે તે કપાય કહેવાય છે
સારાશ કે જે મેવવાથી સમાજમા વારવાર જન્મ મરણ કરવા
પડે તે કપાય

“ કપાયના ચાર પ્રકાર છે ”

૧ ક્રોધ કપાય—કોઈ પણ મનુષ્ય અથવા પદાર્થની સાથે એવી
રીતનો સંબંધ થાય કે જેથી તેના ઉપર તપવાનું આ
લાવચોલ થવાનું જાય (ગુસ્સો કરવો તે)

પાઠ ૪૩ મો

પાત્ર મહાવ્રત ભાગ ૨ જો

મત્સ્ય-ખીજી મહાવ્રત

“ પાત્ર મહાવ્રતમા સત્ય તે ખીજી મહાવ્રત છે ” જે વચન પ્રિય હોય તથા જે વચન પથ્ય એટલે હિતકારી હોય અને જે વચન તથ્ય એટલે ખરેખર હોય તેવું વચન બોલવું તે સત્ય વચન કહેવાય છે

પ્રિય વચન સામળતા જ મીઠું લાગે છે અને પથ્ય વચન ભવિષ્યમા કહેનારને વા સામળનારને હિતકારી યાય છે તેથી તેવા વચન સિવાય વ્યવહારની અપેક્ષાએ ખરેખર હોય છતાં પણ તે વચન જો અપ્રિય કે અહિતકારી હોય તો તે સત્ય વ્રતવાળો બોલે નહીં

જેમકે કોઈ ચોરને કહેવું કે “ તુ ચોર છે ” કોઈ વ્યભિચારીને કહેવું કે “ તું વ્યભિચારી છે ” અથવા કોઈ કોઢીઆને કહેવું કે “ તુ કોઢીઓ છે ” આ વચનો મત્ય હોવા છતાં માલ જનારને તે અપ્રિય લાગવાથી માઠા પરિણામ આવે છે, તેથી તેવા સત્ય વચન પણ સત્ય ન સમજવા

વળી કોઈ શિકારી શિકાર કરવા વનમા જાય છે, તે પૂછે કે ‘ તમે આ વનમા હરણો જોયા છે ? ’ તેના જવાબમા “ આ વનમા હરણો જોયા છે ” એમ કહેવાથી તે પ્રાણીઓનો શિકાર થાય છે, તેથી તે અહિતકારી વચન સત્ય હોવા છતાં તેવું વચન સત્ય ન સમજવું

ઉપર પ્રમાણેનું કોઈ પણ અસત્ય વચન પોતે બોલે નહીં, ખીજ પાને બોલાવે નહીં અને તેવા બોલનારની અનુમોદના કરે નહીં એવા તે શુરુ છે

પાઠ ૪૪ મો

પાત્ર મહાવ્રત ભાગ ૩ જો

અસ્તેય—અહત તજવારૂપ ત્રીજુ મહાવ્રત

પાત્ર મહાવ્રતમા અસ્તેય વા અહતનો ત્યાગ તે ત્રીજુ મહાવ્રત છે

ધામના તરખવા જેવી વસ્તુ પણ જીવનની માલિકીની જે હોય તે તેની પરવાનગી મિવાય ન લેવી તે અસ્તેય વા અહતવિરમણ વ્રત કહેવાય

ધન તે મનુષ્યના ઝહારના પ્રાણ છે અને તે અતરંગ પ્રાણના આધારરૂપ છે, તેથી અનીતિથી પારકાના ધનનું હરણ કરનાર મનુષ્ય પ્રકારાતરે તે મનુષ્યના પ્રાણનો નાશ કરે છે એમ સમજવું

અહતના ત્યાગરૂપ વ્રતના ચાર લેહ છે તે નીચે પ્રમાણે—

- ૧ સ્વામીઅહત—કોઈ પશ્ચર, કાઠ કે તુણ જેવી વસ્તુ પણ તેના માલીકે નહીં આપ્યા છતાં લેવી તે
- ૨ જીવઅહત—જીવના સ્વામીએ આપેલ હોય છતાં જીવે પોતે ન આપેલ હોય તે જેમકે દીક્ષા પરિણામ વિનાના પુાને તેની ઇચ્છાવગર તેના માતાપિતા ગુરુને આપે તે, અથવા કોઈ વનસ્પતિકાથ જેવી સજીવ વસ્તુ તેના માલીક વગર સમજ્યે સાધુને આપી હોય તે
- ૩ ગુરુઅહત—ગુરુની આજ્ઞા મિવાય શિષ્યે પોતે આજીવી વસ્તુ પણ વાપરવી તે
- ૪ તીર્થ કગઅહત—વસ્તુના સ્વામીએ આપેલી હોય પરંતુ તીર્થ કર મહારાજે જેને દોષવાળી કહેલી હોય તેવી વસ્તુ લેવી તે

ઉપર પ્રમાણે કોઈ પણ પ્રકારે અમ્તેય મતનો ભગ વાય તેવી વસ્તુ પોતે લે નહીં, બીજા પામે લેવારાં લે નહીં અને તેના લેનારની અનુમોદના કરે નહીં એવા તે ગુરુ છે

પાઠ ૪૫ મો

પાત્ર મહાવ્રત ભાગ ૪ થો

પ્રજ્ઞાચર્ય

પ્રજ્ઞાચર્યવ્રત તે પાત્ર મહાવ્રતમા ચોથું વ્રત છે તેનું બીજું નામ મૈથુનવિરમણ વ્રત છે

વૈક્રિયશરીરમગધી એટલે દેવશરીરસગધી અને ઔદારિક શરીર મગધી એટલે મનુષ્ય અને નિર્યચના શરીર મગધી મૈથુનનો જે ત્યાગ તે પ્રજ્ઞાચર્ય વ્રત કહેવાય છે

પ્રજ્ઞાચર્યવ્રત ધાગણુ ઠરનારાએ અઢાર પ્રકારથી મૈથુનનો ત્યાગ ઠગવો જોઈએ

તે અઢાર પ્રકારનું વર્ણન નીચે પ્રમાણે —

- ૧ મનથી, વચનથી તથા કાયાથી વૈક્રિય શરીર મગધી મૈથુન કરે નહીં
- ૨ મનથી, વચનથી તથા કાયાથી ઔદારિક શરીર મગધી મૈથુન કરે નહીં
- ૩ મનથી, વચનથી તથા કાયાથી વૈક્રિય શરીર સગધી મૈથુન કરે નહીં
- ૪ મનથી, વચનથી તથા કાયાથી ઔદારિક શરીર સગધી મૈથુન કરે નહીં

૫ મનથી, વચનથી તથા કાયાથી સ્વક્રિય શરીર સળ
કરનારની અનુમોદના કરે નહીં

૬ મનથી, વચનથી તથા કાયાથી ઔદારિક શરીર સળ
કરનારની અનુમોદના કરે નહીં

આ પ્રમાણે મનથી, વચનથી, કાયાથી બુદ્ધિ ૩-
લેઈ ગણતા ૧૮ પ્રકાર થાય છે

ઉપર પ્રમાણે પેલે મૈયુન કરે નહીં, ખોળ પા
કરાવે નહીં અને તેવા મૈયુન કરનારની અનુમોદના
એવા અતુર્ય મનધા ? તે શુરુ છે

પાઠ ૪૬ મો

પાચ મહાવ્રત ભાગ ૫ મો

અપરિશ્રમ

પાચ મહાવ્રતમા અપરિશ્રમવ્રત તે પાચમું વ્રત છે.
પદાર્થોમા જે મૂર્છાનો ત્યાગ એટલે મોહનો ત્યાગ કરે
અપરિશ્રમવ્રત કહેવાય પદાર્થો પોતાની પાસે ન હોય
મોહને લીધે ચિત્તની અસ્થિરતા રહે છે

પદાર્થો સળથી સર્વ ભાવો એટલે મર્વ દ્રવ્ય, સર્વ કો
કાળ અને મર્વ ભાવ સમજવા માત્ર ધનનો ત્યાગ
અપરિશ્રમ વ્રત કહેવાય નહીં, પરંતુ ધનના ત્યાગની
પદાર્થો ઉપરની મૂર્છાનો ત્યાગ મર્વ ભાવોથી માય ત્યાગે જ
અહ વ્રત કહેવાય જ્યાસુધી સર્વ પદાર્થો ઉપરથી મોહને
ચતો નથી ત્યાસુધી આત્માને શાન્તસુખની પ્રાપ્તિ થતી
દ્રષ્ટાઈ દે-જેમ કોઈ બિખારી પાસે કાંઈ પણ વસ્તુ નથી,

વસ્તુ મેળવવાની તેને ઇચ્છા હોવાથી તેના મનમા કલેશ રહ્યા કરે છે અને તેથી તેને શાતમુખ પ્રાપ્ત થતું નથી તેજ કારણથી તેની પામે કાંઈ પણ વસ્તુ નહીં છતાં તે અપરિશ્રદ્ધી કહેવાય નહીં વળી દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવની સામગ્રી વિદ્યમાન છતાં તૃષ્ણા વિનાના મનવાળાને ચિત્તની સ્થિરતા હોવાથી શાતમુખની પ્રાપ્તિ થાય છે તેજ હેતુને લીધે માત્ર ધર્મના ઉપકરણોને રાખ નારા અને શરીર તથા ઉપકરણોમા પણ મમતા રહિત એવા સાધુઓને જ અપરિશ્રદ્ધવ્રત હોય છે

જેમ ઘોડાને ઘણા આભૂષણો પહેરાવેલા હોય તો પણ તેમા જેમ તેનું નિરુપૃહીપણું છે, તેમ ધર્મના ઉપકરણોવાળા પરતુ તેના પર મૂર્છા વિનાના એવા મુનિને નિરુપૃહીપણું છે, તેથી તેવી રીતે ધર્મના ઉપકરણો રાખનારા મુનિને પરિશ્રદ્ધપણાનો દોષ નથી

ઉપર પ્રમાણે પોતે પરિશ્રદ્ધ રાખે નહીં, બીજા પાસે રખાવે નહીં અને પરિશ્રદ્ધ રાખનારની અનુમોદના કરે નહીં એવા તે શુરુ છે

પાઠ ૪૭ મો

ચાર કપાય લેખે

(સરીયા એકત્રીશા)

કપ એટલે મસારતણા જે આય-લાભને આપે જેહું, ચાર કપાય કહ્યા જિનરાજે જન્મ-મરણના કારણ જેહું, શબ્દતણા જે મર્મ વિચારે કર્મ નિઠારે ધરી ઉભસ, તે શુરુભક્તિ કહે ભાવિ ભાવે હુર્ષ ધરી હન-રા ભવવાચ ૦

કોઈ કપાય કંઈ નહીં ક્યારે તપે નહીં તવમાન લગાર,
 ગાત મુધારસનિર્મળ ઝંતોઝિમતનદને શુભ વચન ઉચ્ચાર,
 માન ધરે મનમા ન કદાપિ નહો મદનો પણ લેશ વિકાસ,
 તે શુભભક્તિ કરે ભનિ ભાવે ૧૫૦ ધરી હૃન્ના ભવવામ. ૨

માયાગળ રચી નવ સાથે મ્યાર્ક કદી કરી નીચ વિચાર
 લોભ ધરી લોનુપતા સાથે નખે નહીં આસખિ લગાર,
 લે આ ચાંદ કપાય નિરાગી ચઉ ગુણ ધનતા પૂર્ણ પ્રકાશ,
 તે શુભભક્તિ કરે ભનિ ભાવે ૧૫૧ વરી હૃન્ના ભવનાસ ૩

પાઠ ૪૮ મો

પાચ મહાવ્રત વિષે

(મૈત્રેયા ઝેત્રીશા)

જેહુ પ્રમાદ ધરી નસ ચાનર જતુ હજે નહો દીનકયાળ,
 યતનાથી સયમ સાધતા નિચકે પૂર્ણ ક્યાપ્રતિપાળ,
 એહ અહિ સા વ્રતના રાગી આપ નિગામી જ્ઞાનનિનાસ,
 તે શુભભક્તિ કરે ભનિ ભાવે ૧૫૨ ધરી હૃન્ના ભવનાસ ૧

સત્ય અને પ્રિય પથ વચન લે વદતા વદનમળથી નિત્ય,
 વચનામૃતનુ સિચન કરતા પરજનને ઉપજાવે પ્રીત,
 સત્ય મહાવ્રત પાળે તેહુ અતર રાખી પૂર્ણ ઉદ્ધામ,
 તે શુભભક્તિ કરે ભનિ ભાવે ૧૫૩ વરી હૃન્ના ભવનાસ ૨

અહણ કરે નહો પરની વસ્તુ હોય કદાપિ ભલે તૃણતુલ્ય,
 એહ અદત્તાદાન ગણીને માને પણ મનથી બહુમૂલ્ય,

એમ રહે અમ્મેય અહોનિશ મર્વ નિમે મમતાનો ભાસ,
 તે ગુન્ભજિ કંગે ભનિ ભાવે હર્ષ ધરી હરવા ભવવાસ ૩
 ભગ રી રતિગ મર્વદા પાળે બ્રહ્મ અખરિત આપ,
 મત નયન કાયાથી છાડી ગ્રીજનતી માટે ને છાપ,
 દેહ ધરે નિર્મળ અક્લંકિત દુર્ગુપ્તમા રહે નિત્ય ઉદાસ,
 તે ગુન્ભજિ કંગે ભનિ ભાવે હર્ષ ધરી હરવા ભવવાસ ૪
 મર્વ ભાનથી મૂર્ચ્છા છોડે મર્વ વસ્તુ પગ રાખી રેડ,
 અપરિગ્રહ મત માચનનાને વાટે અતન પૂર્ણ નિરેડ,
 પથ મહામત એના ગાગી પૂર્ણ હીપાવે મયમ વામ,
 તે ગુન્ભજિ કંગે ભનિ ભાવે હર્ષ ધરી હરવા ભવવાસ ૫

પાઠ ૪૬ મો

પથ આચાર

મયાદા પ્રમાણે વર્તવું તે આચાર કહેવાય સાધુ અને
 સાધ્વી સમારનો ત્યાગ કરી પોતાના આત્માનું કલ્યાણ કરવા
 પ્રયાસ કરે છે

શ્રાવક અને શ્રાવિકા સમારનો ત્યાગ કરવાને અવકાશ દોવાથી
 ગૃહસ્થધર્મમા રહી આત્માનું કલ્યાણ કરવાનો પ્રયાસ કરે છે

સાધુ તથા સાધ્વીએ પોતાને યોગ્ય એવા, નિદાનન ઉપ-
 દેશ કરેલી, મયાદા પ્રમાણે વર્તવું તે સાધુ આચાર કહેવાય છે

શ્રાવક અને શ્રાવિકાએ પોતાને યોગ્ય એવી, નિદાનન
 ઉપદેશ કરેલી મયાદા પ્રમાણે વર્તવું તે શ્રાવક આચાર કહેવાય છે

તે આચાર પાત્ર પ્રકારના છે તેના નામ—

- ૧ જ્ઞાનાચાર, ૨ દર્શનાચાર, ૩ ચાગ્રિનાચાર,
- ૪ તપાચાર, ૫ વીર્યાચાર.

આ પાત્ર આચાર સળધી સમજણના પાઠો આગળ વાચો

આ પાત્રે આચાર સાધુ-સાધ્વી અને આવક-આવિકાએ પોત પોતાની હક પ્રમાણે યથાશક્તિ પાળવાના છે

પાઠ ૫૦ મો

૫મ આચાર ભાગ ૧ લો

જ્ઞાનાચાર

પાત્ર આચારમા જ્ઞાનાચાર તે પ્રથમ આચાર છે

વસ્તુના સ્વરૂપનો યથાર્થ જોધ કરવો તે જ્ઞાન કહેવાય

તે જ્ઞાન સળધી આચાર આઠ પ્રકારે પાળવાની સિદ્ધાંતમા આજ્ઞા છે

તે આઠ પ્રકારના નામ નીચે પ્રમાણે —

૧ કાળ આચાર—સિદ્ધાંતમા જે કાળે-જે અવસરે, જે શાસ્ત્ર ભણવાની આજ્ઞા કરેલી હોય, તે જ કાળે-તે જ અવસરે, તે જ ભણવું તે કાળ આચાર કહેવાય

૨ વિનય આચાર—જ્ઞાન અને જ્ઞાનીનો સમાગમ થતા તેમના પ્રત્યે વદન, પૂજન, નમસ્કાર પ્રમુખ ઉચિત વ્યવહાર જે સાચવવો તે વિનય આચાર કહેવાય

૩ બહુમાન આચાર—જ્ઞાન અને જ્ઞાની ઉપર નિરતર અતરંગી જે પ્રેમ કરવો તે બહુમાન આચાર કહેવાય

તે દર્શન સળધી આચાર આઠ પ્રકારે પાળવાની મિદ્ધાનમા આપા છે

તે આઠ આચારના નામ નીચે પ્રમાણે --

- ૧ નિ શ ક આચાર--શ્રી વીતરાગ પરમાત્માએ જે ૭ વસ્તુનું સ્વરૂપ જે પ્રમાણે કહેવું છે તેજ પ્રમાણે સત્ય માનવું પણ તે વિષે શકાયુક્ત મન ન રાખવું તે નિ શ ક આચાર કહેવાય
- ૨ નિ કાક્ષ આચાર--જૈનધર્મ વિના ણીજા મતવાળાઓની તપ શક્તિ, જ્ઞાનશક્તિ, મ ન શક્તિ વિગેરથી ચમત્કાર નહીં પામી, તેમના મતની અભિતાપા ન કરવી તે નિ કાક્ષ આચાર કહેવાય
- ૩ નિર્વિતિગિમ્ધ આચાર--જૈનધર્મ સળધી ક્રિયા અથવા અનુષ્ઠાન કરતા જેમકે પ્રતિક્રમણ કરતા, તપ કરતા, બ્રહ્મ ચર્ય પાગતા તેનું ક્ષણમગતું હશે કે નહીં? એવો લેશમાત્ર પણ સંદેહ ન રાખવો તે અથવા સાધુ અને સાધ્વીના મેવવાળા શરીર તથા વસ્ત્ર દેખીને સૂગ ન ચડાવવી કે તેમની નિંદા ન કરવી તે નિર્વિતિગિમ્ધ આચાર કહેવાય.

પાઠ પર મો

૫ ચ આચાર ૨ જો

દશ નાચાર : બાજ ૨ જો

- ૪ અમૂલદદિ આચાર--અન્ય મતવાળાઓના ચમત્કારિક કાર્યો દેખી, ણીજા મતમા પણ ધર્મ છે એવી રીતનો વ્યામોહ ન કરવો તે અથવા જૈનધર્મને વિષે નવતત્ત્વ સળધી

સુક્ષ્મ વિચારના સ્વરૂપમાં નહીં મુજાતા પ્રવિણ થવું
તે અમૂઢદષ્ટિ આચાર કહેવાય

૫ ઉપજૂ હક આચાર—ગુણનત માધુ કે વ્રાવકના અદ્ય ગુણની
પણ શ્રદ્ધાપૂર્વક પ્રશંસા કરવી તે ઉપજૂ હક આચાર
કહેવાય માધ્વી ને શ્રાવિકા માટે પણ તેજ પ્રમાણે
મમજવું

૬ સ્વિધીકરણ આચાર—જૈનધર્મના શાસ્ત્રોથી અનેક જીવોને
ધર્મનો જોધ આપી સ્વિય કરવા અને જૈનધર્મ નહીં
પામેલાને ધર્મનો જોધ આપી જૈનધર્મમાં સ્થાપવા
તે સ્વિધીકરણ આચાર કહેવાય

૭ વાતસંય આચાર—જે જે મનુષ્યો સમાનધર્મી હોય
એટલે કે જૈનધર્મને પાળના હોય તેઓની ભક્તિ
કરવી તેઓ દુખી હોય તો તેમનું દરદર રીતે દુખ
ટાળવું, તેમની સાથે મિત્રતા કરવી તે વાતસંય
આચાર કહેવાય

૮ પ્રજ્ઞાવના આચાર—જે જે કાર્યો કરવાથી જૈનધર્મની
મનુષ્યો એવી રીતે અનુમોદના કરે કે ‘ ધન્ય છે
જેનધર્મને કે જેને વિષે ઉત્તમ મનુષ્યો આવા ઉત્તમ
કાર્યો કરે છે ’ તેમજ એવા મહાચરણોથી વર્તવું
કે જેથી જૈનધર્મની પ્રશંસા થાય અને જીન જીવો
મમ્યગ્દર્શન પામે તે પ્રજ્ઞાવના આચાર કહેવાય

ઉપર પ્રમાણે દર્શન મળી આઠ આચાર યદ્યાશક્તિ પોતે
પાળે એવા તે ગુરૂ છે

પાઠ ૫૩ મો

પાંચ આચાર, ભાગ ૩ જો

ચારિત્રાચાર

પાંચ આચારમા ચારિત્રાચાર તે ત્રીજો આચાર છે

સાવધયોગનો પરિત્યાગ તે ચારિત્ર અથવા સર્વ પ્રકારના કર્મની રાશિનો નાશ કરે તે ચારિત્ર. આ મન, વચન તે કાયાના યોગને જે સ્થિર કરે તે ચારિત્ર. એવી રીતે ચારિત્રની છુટી છુટી વ્યાખ્યાઓ છે

ચારિત્રના બે પ્રકાર છે એક સર્વવિરતિ ચારિત્ર અને બીજું દેશવિરતિ ચારિત્ર

મર્નવિરતિ ચારિત્રવાળા તે સાધુ કહેવાય છે અને દેશવિરતિ ચારિત્રવાળા તે ધાનક કહેવાય છે

મર્નવિરતિ ચારિત્રમા બાર પ્રકારની અવિરતિનો સર્વથા ત્યાગ હોય ॥ દેશવિરતિ ચારિત્રમા તે અવિરતિનો દેશની ત્યાગ હોય છે

બાર અવિરતિ નીચે પ્રમાણે —

૫ પાંચ ઇંદ્રિયોને પોતપોતાના વિષયોમા અચારુચિ પ્રવર્તવા દેવી તે પાંચ અવિરતિ તથા

૧ ક્રોધ પશુ પાપવાળા કાર્યથી મનનો નિમ્મલ ન કરવો ન શક્ય તે છટ્ટી અવિરતિ નથી

૬ પાંચ સ્માવર છૂવ તથા છટ્ટા ત્રમ છૂવની હિંમામા પ્રવૃત્તિ કરવી તે ॥ પ્રકારની અવિરતિ

એ રીતે બાર પ્રકારની અવિરતિ બાણવી

ચારિત્રના આઠ આચાર છે તે પાંચ સમિતિ અને નવ ગુણિતરૂપ છે તે પાંચ સમિતિ અને ત્ર આગળ જુદા પાઠોમા આવશે

પાઠ ૫૪ મો

૫૨ આચાર. ભાગ ૪ થો

તપાચાર ભાગ ૧ થો બાહ્ય તપ

પાચ આચારમાં તપાચાર તે ચોથો આચાર છે

કર્મરૂપ ઈશ્વરને ભક્ત કરવા સારુ જે શુભરૂપ અગ્નિને પ્રતીમ
રો તે તપ કહેવાય છે જેમ દોષવાળું સુવર્ણ પ્રતીમ જેવા
અગ્નિની શુદ્ધ વાય છે તેમ તપરૂપ અગ્નિથી તપતો એવો આત્મા
મનુષ્ય મેલને ભક્ત કરી નિર્મળ થાય છે

તપાચારના બે ભેદ છે એક બાહ્ય તપાચાર અને બીજો
અંતર્યમય તપાચાર એ બેને ભેદના વગી બીજા છ છ ભેદ છે
તેમાં બાહ્ય તપાચારના ૭ ભેદ છે તે નીચે પ્રમાણે —

૧ અનન્ય તપાચાર—જેટલા કાળ મુધીનો નિયમ લઈએ
તેટલા કાળ મુધી અથવા જ્યાંમુધી જીવીએ ત્યાંમુધી
કાંઈ ખાવું-પીવું નહીં તે અનન્ય તપાચાર કહેવાય

૨ ઓણાદરિ તપાચાર—પોતાને ભૂખ હોય તે કરતા ચોથા
મવવા ત્રીજા ભાગ જેટલું ખાવું ખાવું તે ઓણાદરિ
તપાચાર કહેવાય

૩ વૃત્તિમક્ષેપ તપાચાર—ગાયરી સારુ બેહોળવા જતા જેટલા
ઘરની મજ્યા મનમાં ધારી હોય તેટલા જ ઘરથી મૂકતો
આહાર મળે તો લેવો, નહીં તો ઉપનાસ કરવો તે
અથવા અન્ય વસ્તુઓના ગ્રહણનો મક્ષેપ કરવો તે
વૃત્તિમક્ષેપ તપાચાર કહેવાય

૪ અત્યાગ તપાચાર—મગ્ન(દારુ), મામ, માળણ તથા મધ
એ ચાર રસ (મહાવિગય)નો મરવા ત્યાગ કરવો તથા

ધી, તેલ, ગોળ, દહા, દ્રવ્ય અને તળેલી વસ્તુ—એ છ વિગતોમાથી એ, જે કે વધારે વિગતોનો દરદોષ ત્યાગ કરે તો તે રસત્યાગ તપાચાર કહેવાય

૫ કાયકલેશ તપાચાર— ટાઢ સહેલી, તાપમા આતાપના લેવી, ઘેચ કગનવો, ઉઘાટે પગે ચાલવું ભૂમિ ઉપર સૂવું, સારીરને કષ્ટ દેવું, ગમે તેવી કાયાને પીડા આવે તે શાનપણે સહન કરવી તે કાયકલેશ તપાચાર કહેવાય

૬ મહીનતા તપાચાર—એકાત સ્થાનમા રહેવું, કુકડીની જેમ હાથ પગ વિગેરે મર્વ અ ગોપાગ સંકાચીને રહેવું, વિષય તથા કષાયને મદ કરવા તે મહીનતા તપાચાર કહેવાય

પાઠ પપ મો

પથ આચાર ભાગ ૪ થો

તપાચાર ભાગ ૨ નો અન્યતર તપ

અન્યતર તપાચારના છ લેહનું વર્ણન નીચે પ્રમાણે —

૧ પ્રાયશ્ચિત્ત તપાચાર—ચારિત્રમા દોષ લાગતા શુભની પાસે સરળ અ ત કરણથી તે પાપરૂપ દોષ પ્રગટ કરવો અને તે પાપનું નિવારણ કરવા શુભ જે આલોચના આપે તે શુદ્ધ રીતે કરવી, તે પ્રાયશ્ચિત્ત તપાચાર કહેવાય

૨ વિનય તપાચાર— શુભપ્રમુખની સાથે અ ત કરણથી નમ્રતા-પૂર્વક વર્તવું તે વિનય તપાચાર કહેવાય

૩ વૈયાવચ્ચ તપાચાર—શુભ પ્રમુખને આહાર વિગેરે લાવી

આપવા, તેમની તે વડે લક્ષિત કરવી, તેમના હાથપગ પ્રમુખ આપવા, વ્યાધિને વખતે તેમની દવા વિગેરેથી મર્વ પ્રકારે એવા કઠ્ઠી તે વૈયાવચ્ચ તપાચાર કહેવાય

૪ સ્વાધ્યાય તપાચાર—સ્વાધ્યાય પાચ પ્રકારે થાય છે

૧ વાચના તે—શાસ્ત્રનું અધ્યયન કરવું

૨ પૃચ્છના તે—મણ્ણતા ચક્રા સંશય આવે તે દૂર કરવા પૂછવું

૩ પરાવર્તના તે—સણેલું ન વિસરી જવાય માટે ફરી ફરીને સંભારવું

૪ અનુમેક્ષા તે—તત્ત્વસ્વરૂપનું ચિંતવન કરવું

૫ ધર્મકથા તે—તીર્થ કર પ્રમુખ ગુણીજનની કથા કરવી

આ રીતે પાચ પ્રકારે સ્વાધ્યાય તપાચાર કહેવાય

૫ ધ્યાન તપાચાર—સામારિક વિષયોના ચિંતવનમાં નહીં પડના, ધર્મના, તત્ત્વસ્વરૂપના ચિંતવનમાં એકાગ્રતા કરવી તે ધ્યાન તપાચાર કહેવાય તેના પ્રકારો સમજવા

૬ કાયોત્સર્ગ તપાચાર—કર્મનો ક્ષય કરવા વાસ્તે શરીરનો વ્યાપાર મર્વથા બંધ કરી આત્મસ્વરૂપમાં લીનતા કરવી તે કાયોત્સર્ગ તપાચાર કહેવાય

ઉપર પ્રમાણે જાણ તથા અભ્યતર તપ સંબંધી જારે પ્રકારનો આચાર પોતે યથાશક્તિ પાળે એવા તે ગુરુ છે

પાઠ ૫૬ મો

૫૫ આચાર. ભાગ ૫ મો

વીર્યાચાર

પાંચ આચારમાં વીર્યાચાર તે પાંચમો આચાર છે

શ્રી તીર્થ દર દેવે ધર્મકાર્યને વિષે પોતાનું જળ યથાશક્તિ ફેરવવાની જે જે રીતે આજ્ઞા કરેલી છે, તે તે રીતે તે જળને પ્રવર્તાવવું તે વીર્યાચાર કહેવાય

વીર્યાચાર ત્રણ રીતે પ્રવર્તાની શકાય છે તે નીચે પ્રમાણે —

- ૧ મન વીર્યાચાર—ધર્મકાર્યને વિષે, પોતાનું જેટલું મનોમજા હોય તેટલું યથાશક્તિ વ્યવસ્થા ઉત્તમ વિચારો કરવા જેથી ધર્મના કાર્ય સિદ્ધ થાય તે મન વીર્યાચાર કહેવાય
- ૨ વચન વીર્યાચાર—પોતાનું જેટલું વચનજળ હોય તેનો ધર્મકાર્યને વિષે યથાશક્તિ એવી રીતે ઉપયોગ કરવો કે જેથી તે વચનવ્યાપારથી ધર્મના કાર્ય સિદ્ધ થાય તે વચન વીર્યાચાર કહેવાય
- ૩ શરીર વીર્યાચાર—પોતાનું જેટલું શરીરજળ હોય તેનો ધર્મકાર્યને વિષે યથાશક્તિ એવી રીતે ઉપયોગ કરવો કે જેથી તે શરીરના વ્યાપારથી ધર્મના કાર્ય સિદ્ધ થાય તે શરીર વીર્યાચાર કહેવાય

ઉપર પ્રમાણે ત્રણ પ્રકારથી પોતે યથાશક્તિ વીર્યાચાર પાળે એવા તે શુરુ છે

પાઠ ૫૭ મો પાત્ર મમિતિ

અરિહંત પરમાત્માના સિદ્ધાંતને અનુસારે ઉત્તમ પ્રકારે વર્તવું તે મમિતિ કહેવાય

સમિતિના પાત્ર લેદ છે તે નીચે પ્રમાણે --

- ૧ ઇર્થા સમિતિ--મનુષ્યના પગરવવાળા તથા સૂર્યના કિરણોથી ચુગિત થયેલા માર્ગમા પ્રાણીઓની રક્ષા માટે નીચી દ્રષ્ટિએ જોઈને ચાલવું તે ઇર્થા સમિતિ કહેવાય
- ૨ ભાષા સમિતિ--પાપડપ દોષના અભાવવાળું, સર્વને પ્રિય લાગે તેવું અને પરિમાણવાળું જે વચન બોલવું તે ભાષા મમિતિ કહેવાય
- ૩ એપણા મમિતિ--શિક્ષાના સર્વ દોષથી રહિત એવું મુનિએ જે અન્ન પાન વિગેરે શ્રદ્ધા કરવું તે એપણા સમિતિ કહેવાય
- ૪ આદાનભ ક નિક્ષેપણા મમિતિ--આસન, શયન, વસ્ત્ર, પાન વિગેરે જોઈને તથા ચતનાપૂર્વક પ્રમાણ ને શ્રદ્ધા કરવા તથા મૂકવા તે આદાનભ ક નિક્ષેપણા સમિતિ કહેવાય
- ૫ પારિધાપનિકા સમિતિ--કફ, મળ, મૂત્ર વિગેરે જીવવિનાની ભૂમિ ઉપર મુનિએ પરઠવવા તે પારિધાપનિકા સમિતિ કહેવાય

ઉપર પ્રમાણે પાત્ર સમિતિયુક્ત પોતાનું ચારિત્ર નિરતર પાળે એવા તે ગુરુ છે

પાઠ ૫૮ મો ત્રણ ગુણ

મોક્ષાભિલાષી પ્રાણીએ પોતાના આત્માના રક્ષણ માટે ત્રણ યોગનો નિશ્ચય કરવો તે ગુણ કહેવાય

પાંઠ પદ મો

પાત્ર સમિતિ તથા ત્રણ ગુણિ વિષે

(હરિગીત ૭૬)

?

અરિહતના સિદ્ધાંતને બહુમાનથી અસોકતા,
તે કથનને અનુસાર નિત્યે પ્રેમપૂર્વક વર્તતા,
એ સમિતિ યાત્રી મદ્દગુરુને મુખદ ગળે પામજો,
ગુણિયલ ગણી ગુરુરાજ તેના ચરણમા શિર નામજો ૧

કરી નયન નીચા માર્ગમા મન મન વળને ચાલતા,
કરુણા રસે થઈ ગસિક જે નિર્દોષ જતુ પાળતા,
ધર્માસમિતિ યુક્ત તે ગુરુને સ્તની દુઃખ વામજો,
ગુણિયલ ગણી ગુરુરાજ તેના ચરણમા શિર નામજો ૨

ભાષાસમિતિ સાચની જે મધુર વચનો બોલતા,
નિર્દોષ લગને આદાર જે શુભ એવળા ગુણ તોલતા,
કરી લાકિ તે ગુરુરાજની કદી તે થકી ન નિગમજો,
ગુણિયલ ગણી ગુરુરાજ તેના ચરણમા શિર નામજો ૩

નિજ મવે સાનન યત્નથી જે અહણ કન્ટા મૂકતા,
મળ મૃત્ર ભૂમિ પગિના ઉપયોગ નહિ કદો ચૂકતા,
પાથે મમિતિ સાધના ગુરુ પાસ જઈ પ્રિઆમજો,
ગુણિયલ ગણી ગુરુરાજ તેના ચરણમા શિર નામજો ૪

પાપી પ્રિયાગેને હરી મનગુણિની સુવિચારતા,
કર નયન ચેષ્ટા સહરી જે વચનગુણિ ધારતા,
પરિપહુ ખમી નપુગુણિ ધારક તે દ્વંદ્વ સકામજો,
ગુણિયલ ગણી ગુરુરાજ તેના ચરણમા શિર નામજો ૫

પાઠ ૬૦ મો

પ્રતિક્રમણ

ગુરુ--પ્રતિક્રમણ એટલે શુ ત તમે જાણો છો ?

શિષ્ય--ના હું

ગુરુ--તો હું કહું છું તે તમે માનજો

પાછા પાઠેમા જે તમે પથ આચાર વિધે શીખી ગયા છે ન આચારમા જે મલિનતા લાગે તે અતિચાર કહેવાય

તેરી મલિનતા જે જે લાગી હોય તે તે ટાળવાને વાસ્તે એટલે કે પાચે આચારની શુદ્ધિને વાસ્તે માધુ મને શાવકે નિરતર સવાર અને માજ ધો શુભની નમસ્ક પ્રતિક્રમણ કરવું જોઈએ

પ્રતિક્રમણ ગણદનો અર્થ બહુ જ વિસ્તારવાળો છે, પરંતુ મરેપદો એવો છે કે ' ગંગ અને દ્વેષથી જે પાપકર્મ કરેલા હોય તેનો પૂરા પસ્તારો કરે, શુભની સતીપમા પકાશ કરી, પાપકર્મ િ નિંદા કરના થકા, શુભએ માથેની આવેલયજુ લઈ કરી તેવા પાપ કર્મ નહીં કરવાની મનોનુત્તિ રાખવી તે પ્રતિક્રમણ છે '

શુભે જે વિષમાન ન હોય તો શુભન અભાવે આચાર્યની સ્થાપના કરી તે સ્થાપનાઆર્થ મનુષ્ય પોતાના પાપકર્મ મળી, આત્માની આક્ષીએ નિંદા કરી, પ્રતિક્રમણ કરવું જોઈએ

એ પ્રમાણે નિરતર સવાર સાજ પ્રતિક્રમણ કરના પાચે આચારની નિર્મળતા થાય છે

પાઠ ૬૧ મો

છ આવશ્યક

જે મવશ્ય કરવા યોગ્ય હોય તે આશ્યક કહેવાય

મોહાસિવાપી આત્માઓને તેમના આત્મલિન વાસ્તે વીતરાગ પરમાત્માએ નિરતર આશ્યક કરવાની ચિદ્વાતમા આજ્ઞા કરી છે

તે ॥ આવશ્યક શું શું છે ? તથા તેનાથી શું શું લાભ થાય છે ?
તેનું વર્ણન નીચે પ્રમાણે—

- ૧ મામાયિક—સર્વ માવઘ યોગની વિરતિરૂપ છે, તેનાથી આરિ
ત્રાચારની શુદ્ધિ થાય છે
- ૨ ચલિવિમુચ્ચો—ચોવીશ તીર્થકરની મૃતિ તે ચોવીશ જિનેશ્વર
ભગવાનના શુભોના કીર્તનરૂપ છે, તેનાથી દર્શનાચા-
રની શુદ્ધિ થાય છે
- ૩ વાદણા—શુભને વિધિપૂર્વક વદના કરવી તેનાથી જ્ઞાનાચારની
શુદ્ધિ થાય છે
- ૪ પદિક્કમણુ—પ્રતિક્રમણુ તે જ્ઞાનાદિ આચારને વિષે જે જે
અતિચાર લાગ્યા હોય તા અતિચારની નિંદા કરવારૂપ
છે, તેનાથી જ્ઞાનાદિ પાચે આચારની શુદ્ધિ થાય છે
- ૫ કાઉરમગ્ગ—કાયોત્તમર્ગ તે કર્મરૂપ દેવનો નાશ કરવા માટે
છે, તેનાથી તપાચારની શુદ્ધિ થાય છે
- ૬ પરચખખાણુ—પ્રત્યાખ્યાન તે આત્મશુદ્ધિ કરવારૂપ
છે, તેનાથી વૌર્યાચારની શુદ્ધિ થાય છે

પાઠ ૬૭ મો

મામાયિક

મામાયિક શબ્દમા સમ અને આય કે જે દર્શને છે અને
ઇક પ્રત્યય છે

૧ સમ એટલે સમ દેવના અભાવરૂપ જે
ચના, આય એટલે જ્ઞાન, દર્શન, આરિ ત્રાચાર પરિણામ
લાવ જે થાય તે મામાયિક કહેવાય છે. તેનો ઇક

જેલું આર્ષ અને રોદધ્યાનનો ત્યાગ કરેલો છે તથા વચન અને શરીર સંબંધી આપયુક્ત વ્યાપારનો પણ જેણે ત્યાગ કરેલો છે, એવા મનુષ્યે એક સુદૂર્ષ (જે ઘડી) પર્યંત સમભાવમા રહેવું તે સામાયિક મન કહેવાય.

આવકે પણ જ્યારે સામાયિક મનમા હોય છે ત્યારે આધુનિક ગણાય છે, તેથી પોતાના આત્માનું કંયાલુ ઈચ્છનારા આવકે નિરંતર બહુ વાર સામાયિક કરવું એવી જિનેશ્વર ભગવાનની આશા છે.

નિદિમાન આવકે જની શકે ત્યામુધી શુરૂની સમીપે જ નિરંતર સામાયિક કરવું, કારણ કે તે પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ થવાથી જીન ધર્મની ઉન્નતિ થાય છે. નિદિ વિનાના આવકે જિનમદિરમા, ઉપાધ્યે શુરૂની સમીપે અથવા પોતાને ઘેર-એ ત્રણે મ્યાનમાથી પોતાને યોગ્ય લાગે ત્યા સામાયિક કરવું, તેમા પણ જિનમદિરમા અને ઉપાધ્યે શુરૂની સમીપે તો ત્યારજ સામાયિક કરવું કે પોતાને કરજનો વિપત્તિ ન હોય અથવા દુશ્મનોનો ભય ન હોય.

પાઠ ૬૩ મો

માગધી (પ્રાકૃત) ભાષા

આ દેશમા પ્રાચીન કાળમા માગધી—પ્રાકૃત ભાષાનો એક વખત બહુ જ પ્રચાર હતો લોકો લખવા, બોલવામા તેજ ભાષાનો ઉપયોગ કરતા હતા. મગધ દેશ જેને અર્વાચીન કાળમા જ ગાંગા દેશ કહેવામા આવે છે, તેમા મુખ્યત્વે કરીને આ ભાષામા જ વ્યવહાર થાવતો હતો, તેથી જ આ ભાષાનું નામ માગધી ભાષા કહેવાય છે.

મમીપે કરવો ઉપાશ્રયે ગુરુ અથવા સ્થાપનાચાર્ય વિદ્યમાન ન હોય તો બાળેઠ ઉપર ધર્મનું પુસ્તક અથવા નવકારવાળી પ્રમુખ ઉપદ્રવ્ય મ્થાપી નવકારપૂર્વક, ગુરુસ્થાપનાના સૂત્રથી સ્થાપના કરીને ક્રિયા કરવી

એ પ્રમાણે ગુરુસ્થાપના કરીને ઇરિયાવહિય સૂત્ર, જેનું મ્વરૂપ, હવે પછી બતાવવામા આવશે તે કહીને ઇરિયાવહી પડિક મવા

સિદ્ધાન્તમા કહ્યું છે કે “ ઇરિયાવહિ પડિકમ્થા વિના, મામા યિક, ચૈત્યવદન્, સ્વાધ્યાય, પોમહ કે પડિકમ્થા કાઇ પણ કરતું કે પતુ નથી ”

ત આના અનુસારે સામાયિક જ્વાની જિજ્ઞાસાનાગાએ પથમ ઇરિયાવહિય સૂત્ર બોવવુ

ઇરિયાવહિય સૂત્ર બોલતા પહેલા ગુરુને પ્રણિપાત કરવુ એવા આજ્ઞા છે, તેથી તે પ્રણિપાત [ખમાસમણ] કેની રીતે કરવુ તે આગળના પાઠમા બતાવવામા આવે છે

પાઠ ૬૫ મે

પ્રણિપાત અથવા ખમાસમણ ભાગ ૧ લો

(પચ્ચામથી નમન) (ખમાસમણ)

દેવ અને ગુરુમહારાજના ચરણ પાસે બે ગોઠણ, બે હાથ અને માથુ એમ પચાગ (પાચ અગ) નમાવીને ભૂમિસ્પર્શ કરવો તેને પચાગ પ્રણિપાત કે ખમાસમણ કહે છે

નમસ્કાર જુદી જુદી રીતે થાય છે બે હાથ જિયા કે, માથુ નમાવી, બે હાથ જોડીને માથુ નમાવી કે પાચે અગ નમાવીને પગે પડવાથી નમસ્કાર થાય છે

મુખ્યપણે દેવશુરને નમતા પચાગ પ્રણિપાત કરવામા આવે છે આ પ્રણિપાત કરતી વેળા જે સૂત્રપાઠ બોલાય છે તેને પ્રણિપાત દંડક અથવા ખમાસમણ કહે છે

ખમાસમણ.

પ્રણિપાત દંડનું સૂત્ર બોલતા પહેલું વાક્ય આ પ્રમાણે બોલાય છે

ધૃત્થામિ ખમાસમણો વદિઉ

આ વાક્યમા “ખમાસમણો” એવું પદ હોવાથી આ સૂત્રનું બીજું નામ “ખમાસમણ સૂત્ર” કહેવાય છે અને તેથી આ પ્રણિપાત ક્રિયાને “ખમાસમણ દેવા” એમ કહેવાની રૂઢી ચાલી છે, માટે “ખમાસમણ હો” એવું કહેવામા આવે ત્યારે પ્રણિપાત દંડક બોલવાનું છે એમ મનજવું

ઘણું કરી જો ખમાસમણ દેવાય છે અને કોઈ વેળા ત્રણ ખમાસમણ દેવાય છે

પાઠ ૬૬ મો

પ્રણિપાત અથવા ખમાસમણ. ભાગ ૨ જો.

શુર પાસે રજા માગવાની રીતિ

સભ્ય માણસો હુમેશા બીજાને તસ્દી આપતા પહેલા તેની રજા મેળવવા માટે નરમાશ ભરેલા શબ્દોમા પોતાની ઇચ્છા તેમને જણાવીને તેમની રજા મળ્યા પછી જ તેમને તસ્દી આપે છે

આ ઉત્તમ રીતિ જોઈ ધર્મની તમામ ક્રિયામા સલાજવામા આવે છે દાખલા તરીકે શરૂને વદન કરતા તેમની રજા મેળવવા

માટે એમ કહેવાની રીત છે કે—“હિ ક્ષમાવાળા શ્રમણ ! [હું તમને] વાદવા ઇચ્છુ છું ” આને પ્રાકૃત ભાષામાં એમ બોલાય કે—

ઈચ્છામિ ખસાન્નસણુ વદિત્ત્વં

“ શુરુના પગે અડકતા તેમની આરાગ્યતા માચવવાનો જરૂર ”

શુરુમહારાજના પગે લાગતા જો આપણા હાથે ખમ કે એવો બીજો કોઈ એવી રીત હોય ન તેમના શરીરમાં દાખલ થાય તો વિનય કરવા જતા જિ રો આપણને દોષ લાગે

તમજ શુરુને પગે કંઈ દરદ હોય ને આપણે તેને ઓશિતા હાથ લગાડીએ તો તેમને યતી પીડામાં આપણે વધારો કરનારા થઈએ

એટલા માટે વાદવાની રજા માગતા જણાવવું જોઈએ કે આપના શરીરને બાધા ન થાય તે રીતે વાદવા ઇચ્છુ છું તે માટે એવું કહેવામાં આવે છે કે —

ભવણિજ્ઞત્યે

પાઠ ૬૭ મો

પ્રાણપાત અથવા ખમામમાણુ લાગે ૩ જો

શુરુને વાદતા મયિન પરિણામ દૂર કરવાની જરૂર

જેમ શુરુને પગે લાગતા આપણું શરીર એવીરોગ મહિન ન હોય જોઈએ, તેમજ મન, વચન અને મયાદ્ધી વ્યાપારના કામથી પણ મહિન થયેલું ન જોઈએ.

આપણા પરિણામ મવિન હોય તો આપણું શરીર પણ મહિન થવાનું, માટે તેવા શરીરથી શુરુને અડકતા તેમની પવિત્રતામાં આપણી મહિન છાયા પડે તો આપણે દ્રોહી થઈએ

માટે તમામ વ્યાપાર નિષેધીને પવિત્ર પરિણામવટે પવિત્ર બનેલા શરીરે હું વાદવા ઇચ્છુ છુ આમ જણાવવા માટે એવુ બોલવુ કે —

નિસીદિઆએ

શુરુનો વિનય

શિષ્ય કે શ્રાવક એટલે વાદનાર આ રીતે બોલી શુરુ સામે જિલો નહે ત્યારે શુરુ નો ઠાઠ જરૂરી કામમા રોગાયેલા હોય તો વાદનારે એમણુ નોખે

જ્યારે શુરુ કહે ‘ વદેહ ’ એટલે ‘ વાદો ’ ત્યારે જ વાદવાની ક્રિયા કરી શકાય

વળી જ્યારે શુરુને બદલે તેમની સ્થાપના કરી હોય ત્યારે શુરુને બોલવાનુ પદ શુરુ તરફથી બોલાયાની ધારણા કર્યા બાદ વાદવુ

આમ કરવાથી શુરુનો વિનય સચવાય છે અને તેને લીધે આપણે શુરુની આજ્ઞામા પ્રવર્તનાર થઈ શકીએ છીએ

“શુરુને ચરણે મસ્તક નમાવવાની જરૂર.”

ટેકદાર તથા વિવેકી માણસોએ જ્યા ત્યા પોતાનુ માથુ નમાવવુ ન લેખે, પરંતુ પોતાના માખાપ કે દેવશુરુની આગળ જ મસ્તક નમાવવુ લેખે

આ બ્યબે ખરા શુભવાન શુરુને વાદવા જતા, તેમના ચરણે ઉપરટપકાની વદના નહીં પણ હાવપૂર્વક પૂર્વ વદન કરવા માટે આપણું મોથી ઉત્તમ અંગ જે મસ્તક તે નમાવીને “ હે શુરુ! તમને હું વાદુ છુ ” એમ ટહેવાની સાથે માથુ નમાવવુ અને તેમ કરતા બોલવુ કે—

મત્યએણ વદામિ.

પાઠ ૬૮ મો

પ્રણિપાત અથવા ખમામમણ સૂત્ર

(વાક્યાર્થ)

ઈચ્છામિ ખમામમણો વદિઉ—હે ક્ષમાશ્રમણ (ક્ષમાયુક્ત
મુનિશાસ્ત્ર) વાદવા ઇચ્છુ છું

જાવણિજાએ—(તમને) શરીરે ખાધા ન થાય તેમ

નિસીદિઆએ—(મારા) પવિત્ર શરીરવડે (અન્ય વ્યાપાર
નિવેધીને)

મત્થએણુ વદામિ—(મારા) મસ્તકવડે વાદુ છું

ખમાસમણની વિસ્તારથી મમજ હેતુ અને ફળ

આ સૂત્ર દેવ તથા ગુરુને કેવળ આમત્રણપૂર્વક વદના
કરવાને વળતે જોવવામા આવે છે, સૂત્રમા “ ખમામમણો ” શબ્દ
થી ક્ષમાગુણવાળા ગુરુજીને નિનતિ કરીને કહેવું કે ‘ હે ગુરુજી !
આપના ચરણકમળપ્રત્યે શક્તિયુક્ત મારા શરીરવડે વાદવા ઇચ્છુ છું ’

આ સૂત્ર “ ઇચ્છામિ ” શબ્દથી તે “ નિમીદિઆએ ”
શબ્દ મુખી ઊભા ઊભા જોલવું, પછી જે જાનું, લલાટ, જે હાથ
અને જૂમિ પ્રમાણે જે જાનું, જે હાથ અને લલાટ—એમ પાંચ
અંગે કરી જૂમિ સ્પર્શ કરતા થકા “ મત્થએણુ વદામિ ” એટલે
મસ્તક કરી વાદુ છું એમ કહેવું

સામાયિક કરનાર પોતાની પાસે ચરવળો અને મુદ્ધપત્તિ રાખી
સામાયિક કરે યારેજ વિધિપૂર્વક આ સૂત્રથી ગુરુવદના થઈ
ગેઠે છે

(૬૫)

હેતુ—હૈં ધર્મક્રિયાની મિદ્ધિ થવા માટે દેવ તથા શુરને વહન કરવા સારુ આ સૂત્ર છે

કૃષ્ણ—આ મૂળના ઉચ્ચારપૂર્વક દેવશુરને વહન કરવાથી મહા પાપનો નાશ વધ, જીવની સદ્ગતિ એટલે મારી ગતિ થાય છે

પાઠ ૬૯ મો

ધૃત્થાક્રાન્ત સમાચારી અથવા મુશુરને
સુખસાતાપૃથ્થા

ભાગ ૧ લો

ધૃત્થાનુમાન્—જેમનું જે મુખ્ય કર્તવ્ય કે કરજ હોય ને તે તેમનાથી બરાબર બજાવાય તો તેમા તેને ઘણો ઉત્સાહ વધે છે સાધુમહારાજનું મુખ્ય કર્તવ્ય ધર્માચરણ છે ને તે બળવતા તેમને જે વિધો આવના હોય તે દૂર થાય તો તેમને બમણો ઉત્સાહ વધે આટલા માટે શ્રાવકોએ તે વિધો દૂર કરવા કે જેથી એમનું ધર્માચરણ એમની ધૃત્થાનુસાર થયા કહે

માટે સવાગમા જ શુર પાને જઈ તેમની સુખસાતા પૂછતા તેમની ધૃત્થાનુસાર બધું છે કે કેમ ? તે પૂછવું આ ક્રિયાને " ધૃત્થાકાર " કહે છે

સમાચારી—ક્રિ—પદ્ધતિને નૈનધર્મમા સમાચારી કહે છે શુરજની મરજ સાચવી, તેમની ગ્જ માગવી તે ધૃત્થાક્રાન્ત સમાચારી કહેવાય છે

બૂલચૂક થના તગ્ત માણી માગવી તે મિત્થાકાર સમાચારી ગણાય છે

આ રીતે અનેક પ્રકારની સમાચારી છે માટે હરેક કિસ્મ
જે જે સમાચારી અત્યવશ પડેલાય તે તે અવશ્ય માનવી જોડે

રુઝને મુખમાતા પૂછવાની જે ફી (મુતી) રીત આપે છે
તે હંદાખર મ તા રાત્રીને તામે આપાય છે

હંદાખર સમાચારી જે પાક છે તે મુરડે નથી, પણ
મૂળી શુભતાની આરામ છે

એ પાક મોલીને મુખમાતાજને મુખમાતા પૂ વાની છે તથા
નિમત્તજા કરવા પી છે

મુખમાતા પૂ વા જે મુખને કમ અડવળ બોલના અનુવાદ
આવે તો તે ત ન દાવ આપે બનના ઉર થી લેવા લો રો,
ખાતી પૂછીને માનવા જમીએ તા આપડું પૂછડું જમી માય છે
આ વાન દરેક વાચનાની પ્યાનમા સમાપ્તિ લો જે

પાક ૭૦ મો

હંદાકાર સમાચારી અથવા મુગુરને

મુખમાતા પૂછડા

આમ રહે

મુખમાતાજને રી રી જાજનમાં મુખમાતા પૂછડી ?

મુરુઝને પૂછડું કે-આપ પી હંદા અનુમાર બધું વર્તે છે ?
સરીરે આરોમના રહે છે ? સયમમા આમના વધ્યા કરાય છે ?

‘ કિયમ અથવા રાત મુખે પમાડ થાય છે ? ’ એમ યાચસ
પૂછવાનું હોય ત્યારે મવારે એમ પૂછવામા આવે છે કે મુદરાઈ
એવે રાત પમાર થઈ છે ? માજના એમ પૂછાય છે કે મુદરોસિ

એટલે ‘ મુખે દિવસ પસાર થયો કે ? ’ આમ ઈચ્છાકાર સમાચારીના પહેલા ભાગમાં જોવડું

નિમત્રણા

જે કે શુભમહારાજ આપણી નિમત્રણાની અપેક્ષા રાખતા નથી અને તેને સ્વીકારવા બાધા નથી તો પણ આપણી દ્રશ્ય છે કે તેમને અગાઉથી નિમત્રણા કરવી

આટલા માટે ઈચ્છાકાર મમાચાગીના બીજા ભાગમાં શુભમહારાજને નિમત્રણા કરવામાં આવે છે કે —

સ્વામી ! ભાતપાણીનો લાભ દેજોજી

એટલે હે સ્વામી ! આપ અમારે ઘેર પધાગીને અમને એવી તક આપશો કે જેથી અમે આપને આહારપાણી આપી કૃતાર્થ થઈએ

શુભને “ મુખમાતા ” પૂછવાનો સાગ

હે મહારાજ ! હું આપનીને પૂછવાને ઈચ્છુ છું કે આપ મુખે રાત્રિ અને મુખે દિવસ, મુખે તપશ્ચર્યામાં, શરીરે નિરોગી પણામાં અને જ્ઞાન-ધ્યાન-મૌનાદિ ચારિત્રભાવનામાં ગાળો છો ? હે પૂજ્ય ! આપથી કુશળતામાં પ્રવર્તો છો જી ? [સાહેબ ! મારે ઘેર પધારી] આહારપાણી બેહારીને મને ધર્મલાભ [દ્રવ્ય] આપશોજી

આમ આપણે હૃદયની લાગણીથી પૂછના શુભની પ્રસન્નતા થાય છે અને એમની પ્રસન્નતાથી આપણું જ્વાલુ ધાય છે

પાઠ ૭૧ મેા

ઈચ્છાકાર સમાચારી અથવા મદ્દગુને

સાતામુખ પૂરછા

ભાગ ૩ ને

ઈચ્છકાર મુકરાઈ, મુહદેવસી,—ઈચ્છાઅનુસાર (વર્તે છે) ?

મુખે રાત (અથવા) મુખે દિવસ ?

મુખ તપ, શરીર નિગળાધ,—મુખે તપશ્ચર્યા (સધાય છે) ?

શરીરે નિરોગીપણું (છે) ?

મુખ મજમનના—મુખે સયમયાત્રામા

નિર્વહાછેછ ?—મનતો ઝાછ ? (પ્રમાણુ થાય છે) ?

સ્વામી માતા છેછ !—આમી ! (આપને સમજી વાતે)

કુશળતા છેછ ?

ભાતપાણાનો લાભ દેનેછ—આહારપાણી વહેરી અમને

ધર્મલાભડપી કળ આપશે છ

પાઠ ૭૨ મેા

ઈરિયાવહી—આલોચના

ઈરિયાવહીઆ નામ આ સૂત્રમા ઈરિયાવહીઆ નામની ક્રિયાનું પ્રતિક્રમણ ૪ । તું હોવાથી પડયુ છે ઈરિયાવહીઆ એ શબ્દ પ્રાકૃત બાધાનો છે અને તેનો મન્દૃત શબ્દ ઈર્થોપધિક્રી છે અને એ શબ્દ ઈર્થોપધ ઉપરથી બન્યો છે

ઈર્થોપધ એટલે હાલવાચાવવાનો માર્ગ તથા હાલતાચાલના જે પાપની ક્રિયા (જીવહિંસા)થાય તે ઈર્થોપધિક્રી અથવા ઈરિયાવહી કહેવાય છે આ બાળતની આલોચના કરવી તે ઈરિયાવહી આલોચણા બાળવી

તે ક્રિયાનું અહીં પ્રતિક્રમણ કરવાનું છે એટલે આ સૂત્રપાઠનું
રૂઢિથી ઇરિયાવહીઆ એવું નામ પડ્યું છે ને ભાષામા છેલ્લા સ્વરનો
ઉચ્ચાર બધ પડી હાલ ઇરિયાવહી બોલાય છે

આ સૂત્રપાઠનું સાચીય નામ તો ‘ ઇર્યાપથિકી આલોચના ’
એવું છે

આલોચના એટલે વ્યાપારી જેમ સાજે આખા દિવસમા
લેવડદેવડ કરી હોય તેની આલોચના અથવા સ્મરણ કરીને નોંધ
કરે છે તેમ આપણાથી જાણતા-અજાણતા ને પાપ કરાય કે ધાય
તેની આલોચના કરી, તેને નિંદી, તેથી પાછા હઠવું જોઈએ

યોગ્ય શુકની આગળ પોતાના પાપકાર્યો પ્રકાશવા તે પણ
આલોચના કહેવાય છે

સંક્ષેપથી અને વિસ્તારથી એમ બે રીતે આલોચના કરાય
છે આ સંક્ષેપથી કરાતી આલોચના ને ગડઆતમા કરાય છે તેને
ઇરિયાવહી આલોચના અથવા ઇરિયાવહી આલોચણા કહે છે અને
વિસ્તારથી કરવાની આલોચનાને પડિક્રમણ કહે છે

પાઠ ૭૩ મો

ઇરિયાવહી (પડિક્રમણ) અને ઇરિયાવહી સમાચારી

પ્રતિક્રમણ આ શબ્દ સંસ્કૃત ભાષાનો છે અને તેને પ્રાકૃત
ભાષામા પડિક્રમણ અને ભાષામા પડિક્રમણ કહે છે

પ્રતિક્રમણનો મૂળ અર્થ પાછા હઠવું એવો થાય છે એટલા
માટે પાપના કામથી પાછા હઠવાને આપણે પ્રતિક્રમણ કરીએ
છીએ, તેમજ તે અર્થ ને ક્રિયા કરાય તેમજ સૂત્રપાઠો બોલાય
તે પણ પ્રતિક્રમણ કહેવાય છે.

ધરિયાવહીમા પશુ તે જ વાન છે અને મનોપમા હોવાથી લઘુ પડિષ્ઠમણુ નેવું છે, પરંતુ ચાલુ વ્યવહારમા વહિતુ સૂત્રથી પડિષ્ઠમણુ ગણાય છે ને તે વિસ્તારથી છે

ધરિયાવાળી મમાચારી—એટલે ધરિયાવહીને બોલવા અગાઉ તેની શરૂઆત કરના માટે જે પદ બોવાય છે તે ધરિયા વહી સમાચારીને નામે ઓળખાય છે

આ મમાચારી તે પ્રથમ કહેલી ઇચ્છાકાર મમાચારીનું જ દૃત્ય છે અને તેના વડે ધરિયાવહી શરૂ થયા પહેલાં તે જાગન શરૂની રજા લેવામા આવે છે અને તે મળધનું વાક્ય આમ છે

શિષ્ય કહે—ઇચ્છાકારેણ સદિમહ ભગવન્ ! ધરિયાવહિય પડિષ્ઠમામિ ? હ ભગવન્ ! (આપની) ઇચ્છા પ્રમાણે આજ્ઞા કરો (તો) હું ધરિયાવહી પડિષ્ઠુ—આલોવું

શુરુ કહે—પડિષ્ઠમેહ—આગોવ

શિષ્ય કહે—ઇચ્છ—ઇચ્છુ છું, કબૂલ છે

આ રીતે જો યાથી શુરુછ તરફથી ‘ પડિષ્ઠમેહ ’ એટલે આગોવ—પાડો વગ એવો ઉત્તર મળે છે પછી શિષ્ય તે પ્રમાણે કબૂલ કરવાને ‘ ઇચ્છ ’ એવું પદ બોલે તત્તો અર્થ એ છે, એમ ઇચ્છુ છું

પાઠ ૭૪ મો

ધરિયાવહીથી મળતો બોધ

ભાગ ૧ લો

(ધરિયાવહી ભણતા કરવામા આવતી પ્રતિજ્ઞા)

ધરિયાવહી ભણતા પ્રથમ સપદામા આ પ્રમાણે અબ્યુ-પગમ—પ્રતિજ્ઞા કરવામા આવે છે ઇચ્છામ પડિષ્ઠમિહ (૧)

“હું મારી પોતાની ઇચ્છાથી આહીને પડિછમવા એટલે પાપથી પાઠે હઠવા તૈયાર થયો છું ”

કોઈપણ ક્રિયા પોતાની ઇચ્છા અને લાગણી વિના કરવામા આવે તો તેથી ધારેલો હેતુ પાર પડે નહીં

બીજાના પ્રવાહમા તણાઈને વેઠ માફક અથવા લાગણી વિના કરવામા આવે તે ક્રિયા જરાજર અથવા જેવું જોઈએ તેવું ક્ષણ આપતી નથી, માટે સમજણ સહિત લાગણીથી ધર્મ ક્રિયા કરવી

પાઠ ૭૫ મો

ધરિયાવહીથી મળતો બોધ

ભાગ ૧ નો

બીજી સપદામા જેનાથી પાછા હઠવું જોઈએ તે “ ઇચ્છિયા-વહીયાએ વિરાહણાએ ” (૨) મા દેખાડવામા આવ્યું છે

કોઈપણ જતુને પ્રાણથી છૂટો પાડવો, અથવા કોઈ રીતે પણ હેરાનકરવો એ ગૂઠ કામ છે માટે એવી ગૂંચી વિરાધનાથી પાછા હઠવું જોઈએ અથવા તે કામ તગ્દ હમેશા તિરસ્કારની લાગણી રાખી તેને નિહતા રહી પોતાના પરિણામ સુધાગ્વા જોઈએ

બાળુ તો શું કહીએ ? પણ રસ્તે આવતા કોઈ જતુને કંઈ દબાણ વિગેરે થયું હોય તો તેને પણ ગૂઠ માની, તેવી વિરાધનાને ધિક્કારતા રહેવું જોઈએ

ત્રીજી સપદામા “ ગમણાગમણે ” (૩) પાપના સામાન્ય હેતુ-કારણની સમજ આપી છે પાપનું સામાન્ય કારણ હાલવા-

આવવામા ઉતાવળે પ્રવર્તવું તે છે, માટે દરેક કામ યતના-
ગજુરીથી કરવું જોઈએ

જોઈ-તપામીને ધીરજથી તેમજ શુભજતુનો બચાવ કરી
કામ કરવું તેને જૈનશાસ્ત્રમા યતના કહે છે યતનાથી કામ કરવા
પાપ ઓછું લાગે અથવા ન પણ લાગે, માટે યતનાથી બેસવું,
બેઠવું, ચાવવું, બોવવું, ખાવું, પીવું, સવું તે મારું છે

યતના એ ધર્મની માતા પણ કહેવાય છે, યતનાથી બેઠી
રીતને દર્પ કહે છે અને દર્પ [દોડમદોડ] ન પાપનો
સામાન્ય હેતુ છે

પાઠ ૭૬ મો

ઈરિયાવહીથી મળતો બોધ

ભા. ૩ નો

એથી સપદામા " પાણકમણે, ણીયકમણે, હરિય
કમણે, એસાઉત્તિગ-પણુગદગ-મટ્ટીમકકામ તાણા-
મ કમણે " (૪) પાપનું ખામ કારણ આ પ્રમાણે બતાવે છે
દુર્ગંજ સૂક્ષ્મ જતુઓને પગ હેઠે કચરવાથી પાપ બધાય છે
જીણા જતુઓમા ણીજ, લીલોતરી, ઝાકગ, કિરિયારા, નેવાળ,
પાણી, માટી કરોળિયાના બાગા વિગેરેને પગવડે કચરવાથી તેમા
રહેલા શુભોને દુષ્કાર વાય છે

માટે હાતતાચાલતા એટલી સબાગ રાખવી કે જે રસ્તામાં
ઘણી કીડી, મકાડી, લીલુ ઘાસ, તેનાજ વિગેરે હોય અને તેવો
રસ્તો કદાચ ટૂંકો હોય તો પણ તે રસ્તે ન ચાલતા એમની
વિરાધતા ન થાય એવે બહેર રસ્તે ચાલવું

(મરણતારી દૂકામા પાપ કર્યાનું નિવેદન)

પાપમી સ પદામા 'જે મે જીવા વિરાહિયા' (૫) દૂકાણુમા પાપ કર્યાનું નિવેદન કરવામા આવે છે તે આ ગીત કે—“મે જે કોઈ જીવને જે કંઈ દુખ આપ્યું હોય” આમ મક્ષેપમા તમામ પાપનો “જે કોઈ” શબ્દથી સંગ્રહ કરી તેની માફી ઇચ્છી છે

આ પરવી એવો બોધ લઈ શકાય કે કોઈ પણ જીવને (પછી તે નાનો હોય કે મોટો હોય, મિત્ર હોય કે શત્રુ હોય છતાં તેને) કોઈ પણ જાતનું થોડું ચા ઘણું દુખ આપવાનો આપણને કશો હક્ક નથી આપણને કોઈ દુખ આપે એમ ઇચ્છતા નથી તો આપણે પણ કોઈને દુખ આપવું નહીં અને પૂર્વે કોઈને દુખ આપી દુઃખવ્યા હોય તો તેમની માફી માગવી

હજી મ પદામા જીવના પાપ લેદ બતાવ્યા છે તેની વિશેષ સમજ બુકની શરૂઆતમા આપેલા જીવવિચારમા આપેલી છે સાતમી મ પદામા જે જે રીતે વિરાધના થાય છે તેના દશ પ્રકાર બતાવ્યા છે તે હવે પછીના સૂત્ર અર્થમા સ્પષ્ટ મમજાવ્યા છે

એગિદિયા, એગિદિયા, તેઇદિયા ચહિરિદિયા, પચિદિયા ॥૬॥

અર્થ—એક ઇદ્રિયવાળા, બે ઇદ્રિયવાળા, ત્રણ ઇદ્રિયવાળા, ચાર ઇદ્રિયવાળા, પાંચ ઇદ્રિયવાળા ૬

તેઓને કેવી રીતે વિરાધ્યા ?

અસિહયા, વતિયા, લેસિયા, સધાન્યા, સવદિયા, પરિયાવિયા, પ્રિયામિયા, ઉદ્દનિયા, ઠાણાઓ ઠાણુ સકામિયા, જીનિયાઓ વવરોવિયા, તમ્સ મિચ્છામિ દુક્રડ ॥ ૭ ॥

અર્થ—સામા આવતાને હણ્યા (લાતે માર્યા) હોય, ધૂળે ઢરી ઢાક્યા હોય, બૂમિ મે મસળ્યા હોય, માહોમાહે શરીરે

શરીર એકઠા કર્યા હોય, થોડા સ્પર્શવી દુહાંબ્યા હોય, પરિતાપ ઉપજાવ્યો હોય, મૃતપ્રાય ક્રીધા હોય, ત્રાસ પમાડ્યા હોય, એક મ્યાનકવી બીજે સ્વાનકે મૂક્યા હોય, અવિતબ્યથી જુદા કર્યા હોય, તે સળધી જે પાપ લાગ્યું હોય તે પાપ મારું નિષ્કળ થાઓ ! (તે પાપનો મિચ્છામિ દુક્કડ દઉં છું)

પાઠ ૭૭ મો

તસ્સ ઉત્તરી

તસ્સ ઉત્તરી એ ધરિયાવહી સૂત્રનો જ આઠમો વિભાગ (સ પદો) છે, છતાં તે તસ્સ ઉત્તરીના નામે પ્રસિદ્ધ હોવાથી તેનો અગ્રગો ભાવાર્થ આપીએ છીએ

એ સૂત્રપાઠની આદિમા તસ્સ ઉત્તરીકરણેણુ એવું પદ આવેલું છે, તે પરથી એવું “ તસ્સ ઉત્તરી ” અથવા “ તસ્સુત્તરી ” એવું નામ બે લાય છે

તસ્સુત્તરીમા પ્રતિક્રમણુ એટલે પાછા હઠવાની ચાર રીતો બતાવીને પાપમર્મનો નાશ કરવા માટે અમુક ક્રિયા કરવાની પ્રતિજ્ઞા લેવામા આવે છે

પાઠ ૭૮ મો

પાપશુદ્ધિ માટે ઉત્તરીકરણરૂપે પ્રાચીનશ્રુતિ કથવાની જરૂર

પાપશુદ્ધિ કરવા માટે ક્રુત “મિચ્છામિ દુક્કડ” એટલે ‘મારું પાપ નાશ થાઓ’ એમ ઇચ્છીને બેસી રહેવાનું નથી, પણ તેના માટે તે ઉપરાંત બીજી પણ કંઈ ક્રિયા કરવી જોઈએ અને તેને જ ઉત્તરીકરણ કહે છે

ઉત્તરીકરણના પેટામા જે કોઈપણ જાતનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરવાની જરૂર છે અને તેને પ્રાયશ્ચિત્તકરણ કહે છે મતલબ કે પાપશુદ્ધિ કરવા માટે જે પ્રાયશ્ચિત્ત લેવું તે ઉત્તરીકરણ જ છે

ધરિયાપહી પડિલ્લમતા ઉત્તરીકરણ પેટે પ્રાયશ્ચિત્તકરણ તરીકે “ કાયોત્મર્ગ ” નામની ક્રિયા કરવામા આવે છે

પાઠ ૭૬ મો

વિશોધીકરણ અને વિશદ્યીકરણ

આપણા આત્માને ચોટેલી મલિનતા દૂર કરવી તેને વિશોધીકરણ કહે છે આ વિશોધીકરણ કરવા માટે આત્માને શદ્ય રહિત કરવાની જરૂર છે

જેમ આપણા શરીરમા કંઈ શદ્ય ભરાઈ બેઠું હોય તે જ્યાં સુધી જેચીને બહાર કઢાડવામા ન આવે ત્યાંસુધી આગેમ્ય મેળવી શકાતું નથી તેમ આપણા આત્માની અંદર નીચેના ત્રણ શદ્ય ભરાઈ બેઠાં હોય ત્યાંસુધી તેની શુદ્ધિ થતી નથી.

ત્રણ શદ્ય આ પ્રમાણે —

૧ નિદાન—શદ્ય એટલે શુભ કામના

૨ માયા—શદ્ય એટલે ભાડું કપટ

૩ મિથ્યાત્વ—શદ્ય એટલે ખોટું ધર્માન-દ્રોષી માન્યતા
આ ત્રણ શદ્ય દૂર કરવા તે વિશદ્યોક છે

પાઠ ૮૦ મો

કાયોત્સર્ગ

પાપથી શુદ્ધ થવાનો મુખ્ય ઉપાય ધ્યાન છે યોગના આઠ અંગ ગણાય છે, તેમાં ધ્યાન એ છઠું અંગ છે

જેમ હરેક કામ અભ્યાસથી થઈ શકે છે તેમ ધ્યાનને માટે પણ અભ્યાસની જરૂર છે

જૈનમા સાજો અને સવારે સામાયિક અથવા પ્રતિક્રમણ કરતા તેમા જો કાયોત્સર્ગની ક્રિયા કરવામા આવે છે તે ખરો જોતા ધ્યાનાભ્યાસ જ છે

કાયોત્સર્ગ શબ્દનો અર્થ એ છે કે કાય એટલે શરીર તેના ઉત્તમ એટલે પરિત્યાગ મતલબ એ કે, શરીરની હરકાર મેલી, સ્થિર જિભા રહી, મોન ધરી, ધ્યાન કરવું તે કાયોત્સર્ગ કહેવાય છે

પાઠ ૮૧ મો

પાપકર્મના નિર્ધાતન માટે કાયોત્સર્ગની જરૂર

પાપકર્મનો સહતર નાશ કરવો તેને પાપકર્મનું નિર્ધાનન કહે છે, તેના અર્થે પૂર્વે જતાવેલ ઉત્તરીકરણ તરીકે પ્રાયશ્ચિત્તકરણ કરવા માટે વિશેષીકરણ અને વિશ ચોકરણ કરવાપૂર્વક કાયોત્સર્ગના નામથી પ્રસિદ્ધિ પામેલી ધ્યાનક્રિયા કરવાની ખાસ જરૂર છે

આ હેતુથી એવી પ્રતિજ્ઞા કરાય છે કે હું ઉત્તરીકરણ, પ્રાયશ્ચિત્તકરણ, વિશેષીકરણ તથા વિશચીકરણવડે પાપકર્મનું નિર્ધાતન કરવા માટે કાયોત્સર્ગ-કરું છું આ તરસુતરીનો પરમાર્થ છે

પાઠ ૮૨ મો

તસ્મુત્તરી સૂત્ર-અર્થ

તસ્મ ઉત્તરીકરણેણ — તે [પાપ]નું ઉત્તરીકરણ કરવા માટે

પાયચિત્તકરણેણ — પ્રાયશ્ચિત્ત કરવા માટે

વિમોહીકરણેણ — વિગુહિ કરવા માટે

વિમહ્નીકરણેણ — વિશત્ત્ય થવા માટે

પાવાણુ કેમણુ નિગ્ધાયણુક્રાન્ત્યે કામિ કાઉસગ્ગ, [અને] પાપકર્મોનો મહત્તર નાશ કરવા માટે કાયોત્સર્ગ કરે છે

પાઠ ૮૩ મો

અનત્થ ભિમ્મભિચ્છેણ

આ નામ પણ સૂત્રપાઠના પહેલા પદ ઉપગ્રથી પાઠવામા આવ્યું છે

આ પાઠથી કાયોત્સર્ગ કરવાની પ્રતિજ્ઞા લેવાય છે અને તે પાઠ તસ્મુત્તરીના પાઠ માથે જોડાયેલો જ આવે છે-રહે છે

જ્યારે આપણે કોઈ પણ અધરી પ્રતિજ્ઞા લઈએ ત્યારે તેનો ધરોણર નિર્વાહ કેમ થઈ શકે ? તે માટે પ્રતિજ્ઞા લેવા પહેલાં આમ વિચાર કરવો જોઈએ અને તેવો વિચાર કરતા જો એવું માન્ય પડે કે અમુક અપવાદોની છૂટ મેલી હોય તો જ પ્રતિજ્ઞાનો નિર્વાહ થઈ શકે તો, તેવી છૂટ મેલીને જ પ્રતિજ્ઞા લેવી બિચારી છે એવી છૂટોને જોઈ પરિભાષાના આગાર કે આકાર કહે છે

પાઠ ૮૪ મો

આગાર

આગાર એટલે અમુક છૂટો તંટલી છૂટો બાદ કરતા બાકીની સરતે અમુક પ્રતિજ્ઞા કબૂલ કરવામા આવ્યાથી તે મુખે પગાઇ શકે છે પ્રાતજ્ઞા એવી રીતે લેવી જોઈએ કે તે પાળી ગકાય, નહીં તો પ્રતિજ્ઞાભંગ કરવાથી મોટો દોષ લાગે છે

આ કારણથી આ કાયોત્સર્ગ કરવાની બારે પ્રતિજ્ઞા કરવા માટે પૂર્વાચાર્યોએ ઠાકી સમાવોચના કરીને અમુક આગારો બાદ કરીને પ્રતિજ્ઞા લેવા માટે અગ્રત્ય એટલે “સિવાય કે” એવા અર્થના પદની નીચે અમુક અમુક આગારો બતાવેલા છે

પાઠ ૮૫ મો

કાયોત્સર્ગમા રખાતા આગારો

“મારે શરીરની હીલચાલ ન કરતા નિધર જિભા રહેવું” એ પ્રતિજ્ઞા છે, ઉચ્છ્વાસ નિશ્વાસ લેતા, ખાસી આવતા, છીંક આવતા, બગાનુ આવતા, ઝોડકાર આવતા, વા સચાર થતા, ચકરી આવતા, પિત્તાના જોરથી મૂર્ચ્છા આવતા તથા સહજસાજ શરીરનું સચાલન થતા, સહજસાજ સ્લેષ્મનું મચાલન થતા, તથા સહજસાજ નેત્રનું મચાલન થવા-એ વિગેરે આગારોથી મારો કાયોત્સર્ગ અભંગ અખંડ રહેા !

વિગેરે શબ્દથી સર્પદશ કે અગ્નિપ્રક્રોધ જેવા પ્રમગ આવતા કાયોત્સર્ગ પારીને બીજે જવાની છૂટ છે

પાઠ ૮૬ મો

કાયોત્તમર્ગની હૃદ-મર્યાદા

કેટલાક પ્રસંગે એક નવકાર અવગણ્ય ચાર નવકાર ગણાઈ
 ૧ એટલા કાળનો કાયોત્તમર્ગ કરાય છે, કેટલેક પ્રસંગે આઠ
 ૧૬૫નો અને કેટલેક પ્રસંગે સોળ નવકારનો કાયોત્તમર્ગ કરાય
 અને વળી વિશેષ સમાધિ માટે વધુ નવકારો કે લોગમ્બનો પદ્મ
 યોત્તમર્ગ કરાય છે, માટે ઘડી જાતના કાયોત્તમર્ગમાં લાગુ પડતી
 માન્ય હૃદ એવી બાધવામાં આવે છે કે જ્યાંલગી હું અર્હત
 ગનાતને નમસ્કાર એટલે કે “ નમો અગ્નિ તાણુ ” એવું પદ
 લીને વચનથી નમસ્કાર જણાવું તહિ ત્યાંસુધીને માટે આ
 યોત્તમર્ગ કાયમ છે

પાઠ ૮૭ મો

સ્થાન

કાયોત્તમર્ગ એટલે શરીરને સ્થિત રાખીને ઊભા રહેવું, તેથી
 યોત્તમર્ગ રહેતા એવી પ્રતિજ્ઞા લેવામાં આવે કે કે કાશ્ચિણ-
 માને કરીને એટલે કે એક જગ્યા પર ઊભા રહીને કાયોત્તમર્ગ કરું
 ૧ આમ કાયવ્યાપાન બધ કળી કાયાને વોમરાવી શાત અને
 નેર્વિકાન આવે ઊભા રહેવું તે એક ઉત્તમ યોગામન અથવા
 યોત્તમર્ગ (કાઈન્સગ) મુદ્રા કહેવાય છે

આ પરથી કાયોત્તમર્ગ કરનારે બને ત્યાંસુધી ઊભા રહીને
 ૪ કાયોત્તમર્ગ કરવો બોધ્યો એ અર્થ નીકળે છે, માત્ર જેના
 શરીરે એટલી નાતાકાત હોય કે ઊભા રહેતા પડી જવાની
 ધામ્ની ગેટે તેનાવી જ બેઠા રહીને તે ક્રિયા કરી શકાય છે ,

પાઠ ૮૮ મો

મૌન

બોલવાનું બંધ કરીને ધ્યાનમાં એકાગ્ર થવું તે મૌન કહેવાય છે મૌન ધારણ કર્યા સિવાય ધ્યાન કરતા વિશેષ પડે છે

જો ધ્યાનધારામાં શુદ્ધ રીતે આફઠ થવું હોય તો જીભ ફરડે એટલો પણ વિશેષ ન પાડવો જોઈએ ત્યારેજ મે ખરું મૌન ધાર્યું છે એમ કહેવાય

ભગવાન મહાવીરજીમાં લગભગ બાર વર્ષ સુધી આવું મૌન ધારીને ધ્યાન-સુધારણા કરતા વિચર્યા હતા અને તેમ કરીને અતે તેમણે શુદ્ધધ્યાનરૂપ પરમ સમાધિમાં આફઠ થઈ દેવજ્ઞાન મેળવ્યું હતું

કાયોત્સર્ગ કરતા મોણેણુ એવું પદ બોલીને મૌનભાવે રહેવાની પ્રતિજ્ઞા લેવાય છે

પાઠ ૮૯ મો

ધ્યાન

ધ્યાન એ યોગનું ઇર્ષુ અંગ છે એમ પ્રથમ કહેવામાં આવ્યું છે કાયોત્સર્ગમાં સાધ્ય વસ્તુ ધ્યાન છે ધ્યાન કે એટલે ચિત્તની એકાગ્રતા કે મિથરતા મનવળ એ કે ચિત્તને અમુક વસ્તુના ચિત્તનમાં ફિવર ચોટાડવું તે ધ્યાન ધ્યાન એ જાતનું હોય છે સારું અથવા શુભધ્યાન અને નકારું અથવા દુધ્યાન

કાયોત્સર્ગમાં જો ધ્યાન કરવાનું છે તે દુધ્યાન નહિ પણ શુભધ્યાન હોવું જોઈએ

(૮૧)

કોઈનું માહું ચિંતવવું અથવા ઐહિક સુખદુઃખની ચિંતા કરવી એ દુધ્યાન છે. સૌનું લલુ ચિંતવવું અથવા કેવળ પવિત્ર આત્માનું ધ્યાન કરવું તે શુભ ધ્યાન છે.

કાયોત્સર્ગમા ધ્યાન કરવાની પ્રતિજ્ઞા માટે 'ઝાણેણ' એવું પદ બોલાય છે.

પાઠ ૯૦ મે.

આત્મવિમર્શન તે શુ છે ?

આત્મવિસર્જનની દૂરી વ્યાખ્યા એજ છે કે આપણા મનના મલિન પગ્થિભોને ત્યાગી દૂર કરના તથા પગ્થિભશુદ્ધિ કે મનશુદ્ધિ કરવા માંથી વધારે લક્ષ રાખવું.

મનશુદ્ધિ કયા મિવાય ડોઈ પણ ક્રિયા શુણ કરી ચડતી નથી.

પાપ ધોવાને માટે સૌથી ઉત્તમ ઉપાય આ પરિણામશુદ્ધિ કે મનશુદ્ધિજ છે. એટલા માટે લાગેલા પાપથી શુદ્ધ થવા માત્ર ઇચ્છાપદ્ધિ પડિષ્કમી, તેના પ્રાયશ્ચિત્ત તરીકે આ કાયોત્સર્ગ નામની ધ્યાનક્રિયા કરતા એવી પ્રતિજ્ઞા લેવાય છે કે હું મારી દોષિત મનોવાસનાઓ જાંધ પાડીને આ કાયોત્સર્ગમા ધ્યાનમગ્ન થઈશ.

પાઠ ૯૧ મે.

'અન્નતથ ઊમસિએણ' સૂત્ર-અર્થ મહિત

અન્નતથ ઊસસિએણ, નીમમિએણ, આસિએણ, ડ્રીએણ, જ લાએણ, ઉકુએણ, નાયનિસગેણ, લમલીએ, પિત્તમુ-

આએ ૧. મુહુર્મેહિ' અગમચાલેહિ, મુહુર્મેહિ એવસચા-
લેહિ, મુહુર્મેહિ દિહિસચાલેહિ. ૨ એવમાધમેહિ આગારેહિ
અભગો અવિરાહિઓ હુબ્બ મે કાઉસગો ૩ જન અરિહ
તાણ ભગનતાણ નમુકામેણ ન પારેમિ ૪ તાવ દાય કાવેણ
મેલેણુ ઝાણેણુ અખ્ખાણ વોમિરામિ. ૫

[કાયાને મિથર રાખવાની પ્રતિજ્ઞા લઉં છું પણ] નીચેના
અડચણો બાદ કરીને તે પ્રતિજ્ઞા છે

ઉચ્છ્વાસની શ્વાસ લેતા, ખામી કે છોંક આવતા, બગાસુ કે
ઓડકાર આવતા, વા સચાર થતા, ચકરી કે પિત્તથી મૂર્છા
આવતા ૧ તથા સૂક્ષ્મ રીતે અગમચાર, શ્લેષ્મસચાર કે
દ્રષ્ટિસચાર થતા ૨ તથા મર્પ, અગ્નિ વિગેરે આગારીથી મારો
કાયોત્સર્ગ અભગ્ન અને અવિરાધિન-અખંડ અમાધિન રહે. ૩

ત્યાસુધી 'નમો અગ્નિતાણુ' પદ પ્રગટ કરી કાઉસ્મગ્ગ
ન પારે, ત્યાસુધી ચ્યૂળ ગરીરને મિથર સ્થાન, મૌનભાવ અને
ધ્યાનથી દૃષ્ટ મનોવાસનાઓ સહિત વોસિરાવુ છું-ત્યાણુ છું ૪-૫

પાઠ ૬૨ મો

કાયોત્સર્ગમા મેનુ ધ્યાન કરવું ?

પૂર્વે કહેવામા આવ્યું છે કે કાયોત્સર્ગમા શુભ ધ્યાન કરવું
જોઈએ ત્યારે શુભ ધ્યાન કરવા ખ્યાનર કઈ વસ્તુના ચિત્તન
ઉપર ચિત્ત ચોગાડવું એ જાણવું જરૂરનું છે

અકયાગ્રીએ શરૂઆતમા જ્યાસુધી વધુ આવડતુ ન હોય ત્યાસુધી નમસ્કારમત્ર(કે લોગસ્સ)નુ ચિતવન કરવુ, કારણ કે તેમા મૂળ વસ્તુ પચ્ચપરમેષ્ટી છે અને તેવા ઉત્તમ નિશાન પર લક્ષ જાધવાવી આપણા પરિણામ નિર્મળ થાય એ મલવી શકે છે

આ કાયોત્સર્ગની ક્રિયામા લોગસ્સના રૂપ પદો, તે ન આવડના હોય તો આગ વાર નમસ્કારમત્ર ચિતવવાની પ્રવૃત્તિ છે

પાઠ ૬૩ મો

પ્રાણાયામ

હ્રમવાના વખતમા ઘણા લોક કાયોત્મગમા ચિતવવાના પદ જાણે કંઈ અર્થવગરના હોય તેમ જલદી ચિતવીને પૂરા કરે છે, પણ તેમ કરવાની જૈનશૈલી નથી

નમસ્કાર મત્રમા તેના અર્થના મ ગ ધ અનુમાર આઠ સ પદા (શ્વામ લેવાના નીમામા) રહેલ છે તને અનુસરીને મધ્યમ ગીતે પદો ચિતવીને આપણા શ્વામને તેને અનુમારે લખાવવાનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ

શ્વામને લખાવવા તે પ્રાણાયામ કહેવાય છે અને તે યોગનુ મોથુ અગ છે કાયોત્મર્ગમા ચાર નવકાળ જપના ૩૨ જેટલા શ્વાનોસ્થિત્વાસ લેવાય છે, તે જબાય તેટલા માટે ચિતવવામા ઉનાવગ ન કરના દિવને દિવને ધીમાશ પકડવી જોઈએ

ચતુર્વિંશતિસ્તવમા આપણા ચૌવીશ તીર્થ કરોને વદન કરવામા આવે છે ચતુર્વિંશતિ એટલે ચૌવીશ (તીર્થ કરો) તેનો સ્તવ એટલે તેમની સ્તુતિ જવવા નામસ્મરણ

‘લોગન્મ’ ની પહેલી ગાથામા “ હુ ચૌવીશ તીર્થ કરોના નામસ્મરણ કરીશ ’ એમ શરૂઆત કરી છે તે ગાથા આઠ આઠ અક્ષરનાળા ચાલ પઢની છે તે શ્લોકની માફક બોલવી જોઈએ

ત્યારપછી ત્રણ ગાથાઓથી ચૌવીશ તીર્થ કરોને નામ લઈને વદન કર્યું છે

ત્યારપછીની ત્રણ ગાથાઓમા તીર્થ કરો પ્રત્યે એવી પ્રાર્થના કરી છે કે- ‘ તે ભગવાનો મારા પર પ્રમત્ત થાઓ અને મને આરોગ્ય, સમ્બંધન, ઉત્તમ મમાધિ તથા મિત્રિ આપો ’ આ રીતે કેવી ત્રણ ગાથાઓમા પ્રાર્થના કરેલી છે

પાઠ ૯૬ મો

લોગન્મનો ઉદ્દેશ

એના પાઠ પરવી એવું જાણવામા આવશે કે “લોગન્મ” મા જે ઉદ્દેશ છે એક તો એ કે પવિત્ર આત્માઓને સ્તુતિ રાધે વદન કરવું તે ઉદ્દેશ તેની પહેલી ચાલ ગાથાઓમાં પાર પડે છે બીજો ઉદ્દેશ તે પવિત્ર આત્માઓ પ્રત્યે પ્રાર્થના કરવાનો છે તે ઉપરની ત્રણ ગાથાઓથી પાર પાડ્યો છે

આ જે ઉદ્દેશ સમજીને, નમ્રતા અને ગભીરતાથી કાર્યોત્તમ ગામા લોગન્મનું ચિંતન કરવું જોઈએ, તથા તે પૂરું વધ રહેતા ‘ નમો અરિહતાણુ ’ કહીને તેવી જ રીતે તે લોગન્મ સ્પષ્ટપણે બોલવો જોઈએ

પાઠ ૬૭ મો

વદનથી થતો લાભ

પવિત્ર આત્માઓના નામસ્મરણથી તેમના મફતગુણો અને સુમર્યોથી ભરપૂર તેમના ચરિત્રો યાદ આવે છે, એટલું જ નહિ પણ ખૂબ તેમના નામોનો પરમાર્થ યાદ આવે તો તે ઘણો કિંમતી છે અને તે યાદ આવ્યાથી આપણા ઉત્સાહને વધારે છે.

એવા પવિત્ર આત્માઓને વદન કરવાથી તેમને કંઈ લાભ થાય એમ નથી, પણ આપણને એ લાભ થાય છે કે વદનદ્વારા આપણે આત્મા તે પવિત્ર આત્માઓનું માનિધ્ય મેળવે છે અને જેમ જેમ આત્મા તેમનું વધુ માનિધ્ય મેળવે છે તેમ તેમ તે પવિત્ર થતા જાય છે અને તમ થતા તેવા શુભો આપણામાં પ્રગટ થતા જણાય છે.

પાઠ ૬૮ મો

પ્રાર્થનાથી થતા લાભ

પવિત્ર આત્માઓ તો રાગદ્વેષથી ગ્હિત હોય છે, માટે તેમને પ્રાર્થના કરનાથી તેઓ કંઈ તેનો અમલ કરે તમ નથી, એ વાત આપણે સારી રીતે જાણીએ છીએ; છતાં આપણું અતઃકરણ તેમનો પ્રાર્થના કરવાથી વધુ ને વધુ પવિત્ર થતું જાય છે, એ વાત અનુભવથી માત્રમ પડી શકે છે.

પ્રાર્થના કરવાથી આપણે અતઃકરણની શુદ્ધિ અને શાંતિ મેળવી શકીએ છીએ, અને એ પરમ લાભની પ્રાપ્તિ થાય છે.

પાઠ ૯૯ મો

પ્રાર્થના કેવી કરવી ?

પ્રાર્થના બે જાતની થાય એક માત્સરિક આબાદી માગવાની અને બીજી આત્માને લગતી આબાદી માગવાની

પવિત્ર આત્માઓ પ્રત્યે હુમેશા જીવન પ્રકારની એટલે કે આત્માની ઉન્નતિની પ્રાર્થના કરવી તે જ ઉચિત છે, તેમની આગળ સામાનિક આબાદી માગવી ઉચિત નથી.

જે પુરુષ ખરો ધર્મી હોય તે સમારને અસાર જ ગણે તો પછી તે સમારને લગતી આબાદી કેમ માગે ?

લોગમ્મમા જે પ્રાર્થના છે તેમા આત્મિક ઉન્નતિના હેતુ માગ્યા છે, માટે તે પવિત્ર પ્રાર્થના ગણાય છે

પાઠ ૧૦૦ મો

પ્રભુપ્રસાદ મેળવવાની પ્રાર્થના

કોઈની પાસે પણ માગવા જતા પહેલા તેની પ્રમત્તતા મેળવવાની ખામ જરૂર રહે છે, કારણ કે તે જો આપણા ઉપર પ્રસન્ન હોય તો જ આપણી માગણી પૂર્ણ કરે

તે માટે તીર્થ દરેની આગળ શરૂઆતમા આપણે એટલું જ માગીએ છીએ કે તે આપણા ઉપર પ્રમત્ત થાઓ

આ રીતે પ્રભુપ્રસાદ મેળવ્યાથી મર્વ માગણીઓ પૂરી પડે છે, કારણ કે દેવ અને ગુરુના પસાયથી જ આપણા મનોગ્થ પૂરા પડી શકે છે

પાઠ ૧૦૧ મો

આરોગ્યલાભની પ્રાર્થના

જેમ માસારિક ડોઝોની મિદ્ધિ માટે આરોગ્યતાની જરૂર છે તેમ ધાર્મિક ડોઝો માટે પણ આરોગ્યતાની તેટલી જ જરૂર છે, માટે એ યાગને ઉદ્દેશવી અથવા જેમાના ગમે ત એક ઉદ્દેશવી પણ આરોગ્યલાભ માગી શકાય

આ લોગસ્સમા જે આરોગ્ય માગ્યું છે તે માસારિક ઉત્તતિના અથે માગ્યું નથી, પણ આત્મિક ઉત્તતિના માટે જ માગેનું છે, કાનજુ કે આ પવિત્ર પ્રાર્થના એ તેથી માસારિક ઉત્તતિ માગી શકાય જ નહિ

બોધિલાભની પ્રાર્થના

બોધિ એટલે ખરી મમજ અલવા સત્ય વસ્તુની શ્રદ્ધા આ બોધિરૂપ રત્ન મેળવ્યા મિવાય આપણે પરમાર્થે દરિદ્ર જ રહીએ માટે તેને મેળવવાની આપણને ખામ જરૂર હોવાથી આપણે આપણા ઇષ્ટદેવો પાસે તેની માગણી કરીએ છીએ

બોધિનું જોત પ્રવામા બીજું નામ સમ્યક્ત્વ છે સમ્યક્ત્વ એટલે ખરાપણ આ બોધિ મેળવવી બહુ જ દુર્લભ છે અને તે મળે તો જીવ વહેલો કે મોટો પણ સસારના દુ બોથી અવશ્ય મુક્ત થઈ શકે, માટે લોગસ્સમા તની પ્રાર્થના કરવામા આવી છે

મમાધિલાભની પ્રાર્થના

વિવિધ શાંતિ અથવા માનસિક આરોગ્ય તે સમાધિ તમામ ક્રિયાઓ સમાધિ મેળવવા માટે જ કરાય છે, માટે મમાધિ મેળવવી એ આપણું મુખ્ય માધ્ય છે

સમાધિ એ યોગનુ ડેહુ એટલે આઠમુ અંગ છે

સમાધિ મેળવવાનો મુખ્ય ઉપાય ધ્યાનાભ્યાસ છે ધ્યાનથી ચિત્ત એક વસ્તુમા તન્મય થવાની અજ્ઞ શક્તિ મેળવે છે અને એક વસ્તુમા સ્થિર થતા સમાધિ પ્રાપ્ત થાય છે જેમા શુદ્ધ આત્મચિંતવન થાય છે તેને સમાધિવન કહે છે એવી ઉત્તમ સમાધિ મળવા માટે લોગન્સમા પ્રાર્થના કરી છે

સિદ્ધિલાભ માટે પ્રાર્થના

આપણી સંપૂર્ણ શુભ ઇચ્છાઓ જ્યારે પાર પડે ત્યારે આપણે ખરેખરો મિદ્ધિ અથવા ક્ષેત્ર મેળવો ગણાય અને ત્યારે જ આપણને પન્ન મુળ પ્રાપ્ત વાય

આત્માનો મૂળ સ્વભાવ જ એવો છે કે તે જ્યાંમુખી સર્વ પ્રકારની સિદ્ધિ મેળવતો નથી ત્યાંમુખી શાત થઈ શક્તા નથી

ખરેખર મુળ સિદ્ધિ મેળવ્યામા જ એ, માટે લોગન્સમા છેલ્લામા છેલ્લી પ્રાર્થના એવી ખરી મિદ્ધિ માટે કરી છે

ચોવીશ તીર્થ કરોની સ્તુતિ ગા માટે કરાય છે ?

તેઓ લોકમા (જ્ઞાનરૂપી) પ્રકાશ કરનાર છે, તેઓ ધર્મ તીર્થના સ્થાપક છે, તેઓ જિન એટલે (રાગદ્વેષને) હતનાર છે, તેઓ અર્હંત એટલે (પૂજવા) લાયક છે, તેઓ કેવળી એટલે કેવળજ્ઞાની છે, તેઓ (કર્મરૂપી) રજ અને મળથી વેગળા થયેલા છે, તેઓ જરામરણથી મુક્ત છે, તેઓ લોકમા ઉત્તમ છે, તેઓ અનેક ચદ્ર કરતા અધિક નિર્મળ છે, તેઓ અનેક સૂર્ય કરતા અધિક પ્રકાશક છે, તેઓ મહાસાગર (સ્વયંભૂમય) જેવા ગભીર છે અને તેઓ કર્મ પર સંપૂર્ણ વિજય મેળવીને કૃતકૃત્ય થયા છે

પાઠ ૧૦૦ મેા

“ લોગસ્સ ” અથવા નામસ્તવમૂન-અર્થ સંહિત

લોગસ્સ ઉત્તમેઅગરે,	વમ્મતિથયરે જિણે,
અરિહતે દિત્તધમ્મ,	ચઉત્તીમપિ કેવલી ॥ ૧ ॥
ઉસલમજિઅ ચ વહે,	સલવમલિણુદણ ચ મુમજી ચ,
પઉમપ્પહ મુપાસ,	જિણ ચ ચદપહ વહે ॥ ૨ ॥
મુરિા ચ પુદ્દત,	મીઅસ સિલ્લસ વામુપુજા ચ,
વિમનમણત ચજિણ,	ધમ્મ સોતે ચ વદામિ ॥ ૩ ॥
હુથુ અન્ન ચ મટ્ઠિ,	વહે અજિગુલ્લય નમિજિણ ચ,
વદામિ ચિંતેમિ,	પાસ તદ્દ વદ્ધમાણ ચ ॥ ૪ ॥
એન મએ અલિપુન્ના,	વિહુયરયમવા પહીલજન્મરણા,
ચઉત્તીસપિ જિણવન્ના,	તિથયન્ના એ પસીયતુ ॥ ૫ ॥
દિત્તિય નન્ધિ મહિયા,	જે એ લોગસ્સ ઉત્તમા મિદ્ધા,
આરમ્મ બોલિલાણ,	સમાહિનન્નુત્તમ દિતુ ॥ ૬ ॥
ચહેમુ નિમ્મવયસ,	આગ્ગેમુ અહિય પયામયસ,
સાગરવરગલીતા,	સિદ્ધાસિદ્ધિ મમ દિસતુ ॥ ૭ ॥

ઢેવગજાનવહે લોકની અદર પ્રકાશ કરનાર, ધર્મતીર્થના પ્રવર્તાવનાર, જિન, અર્હત-પૂજવા યોગ્ય એવા ઓવીશે દેવળી ભગવાનોની હું સ્તુતિ કરુ છુ ૧ ઝવલ અને અજિતને વાહુ છુ, સલવ, અભિનદન તથા મુમતિને (વાહુ છુ), પદપ્રભ,

સુપાર્થ અને અદ્વિતીય જિનને વાદુ છ. ૨ સુવિધિ કેન્દ્રે જીવ
 નામ પુષ્પદત છે તેને તથા શીતળ, ગ્રેયાસ, વાનુષ્ય, રિન્દ
 અને અનંતજિન, તથા ધર્મ અને શાંતિને વાદુ છે કે કેવું
 અર, મલ્લિ, મુનિસુવ્રત તથા નમિજિનને વાદુ છે. એ જિનને
 વાદુ છ તેમજ પાર્થ તથા વર્ધમાનને વાદુ છે. એ જિન
 મતવેલા, કર્મરૂપ રજમળથી રહિત, જન્મ-મરણ-કેદરે
 જિનવરો (તીર્થ કરો) મારા પાંચ પ્રયત્ન કર્યો. ૬ મેં કેદરે
 પૂજેલા, જે લોકની અદ્વ ઉત્તમ છે અને સિદ્ધિ દરે રહેલો
 અમને આરોગ્ય, યોધિલાલ, તથા ઉચ્ચેન્દ્ર-કર્મ-દેવ-૬
 અદ્રો કરતા વધારે નિર્ભળ, અપ્રિય-કર્મ-દેવ-૬
 કરનાર અને અવયભૂ-મણુ-મહાશ્વર-૬ કરનાર-૬
 મને મિદ્ધિ-મોક્ષ આપો ૭

સમતાની જરૂર

સમતા એ જ ધર્મનો સાર ગણાય છે, એ જ સુખ પામવાનો ખરો ઉપાય ગણાય છે એ જ સુખિ પામવાનું ખરું માધન છે, અને એથી જ જીવનું ક'યાણુ સધાય છે, માટે માણુ તથા થાવક એ બેઉને સમતા રાખવાની ખાસ જરૂર રહેવી છે

સમતાવગરની ક્રિયા ખરું કૃણ આપી શકતી નથી, માટે ધર્મક્રિયા કરતા તો ખાસ સમતા રાખવી જોઈએ

મનનાને મમલાવ, ગમ, ઉપશમ, અશમ તથા શાતવૃત્તિ મળુ કહેવામાં આવે છે

મમતાનો લાભ કેમ થાય ?

“ હું અમુક વખત સુધી મારા મનમાં મમતા ગળીશ ” એમ મનજૂત મક પ કરીને ચત્ત કર્યાથી તેટલા વખત સુધી સમતા રાખી શકાય છે

આમ અવ્યાસના ધોરણે મનજૂત ટેવ પડી જતા હજીવે હજીવે વખતની હદ વધારતા જઈ આપણે હમેશને માટે સમતા રાખવા અમર્થ થઈ શકીએ છીએ

મમતાનો લાભ થાય એવા હેતુથી જે ધર્મક્રિયા કરવામાં આવે છે તેને “ સામાયિક ” કહે છે સમ એટલે સમતા તેના આય એટલે લાભ તે મમાય કે સામાયિક કહેવાય છે

પૂરી મમતા ક્યારે રાખી ગણાય ?

જેટલો વખત આપણે આપણા મન, વાણી અને શરીરથી કેમનું પણ અહિંત [ભૂડું] ન કરીએ તેટલો વખત આપણે

પૂની મમતા રાખી ગણાય, માટે સમતા રાખવાનો મકટપ કરતા મન, વચન અને શરીરને નિર્દોષ રાખવા ખાતર એવી પ્રતિજ્ઞા લેવી જોઈએ કે “હું મારા મન, વચન અને શરીરને પાપકાર્યમાં પડતા અટકાવોશ ” આ ઉદ્દેશ ધારી ગાંધીને નીચેનું વાક્ય બોલનામાં આવે છે —

કરેમિ ભ તે મામાગ્ય . ૧ સાવજજ તોગ પચ્ચખામિ ૨.

પહેલા વાક્યથી મમતા રાખવાનો સક્રિય કર્યો છે અને બીજા વાક્યથી પાપથી દૂર રહેવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી છે

પાઠ ૧૦૪ મો

સામાયિકનો કાળ અને ઉપામના શુદ્ધિ

અગાઉ કહેવામાં આવ્યું છે કે સમતાનો લાભ તે સામાયિક

સામાયિક એ ચારિત્રનો ભાગ છે માધુપુરુષ પોતાનો સઘળો વખત સામાયિકમાં જ પસાર કરે છે

શ્રાવકે સાત સવાર થોડામાં થોડું તો પણ જાણે ઘડી સુધી સામાયિક ધરી રાખવું જોઈએ, એટલું જ નહિ પણ જ્યારે જ્યારે અવકાશ મળે ત્યારે ન્યારે સામાયિકમાં બેઝી ધ્યાનાભ્યાસ વધારતા રહેવું જોઈએ

સામાયિકમાં વખત માટે એવી પ્રતિજ્ઞા કરવામાં આવે છે કે “જ્યાસુધી માટે માનસિક ઠરાવ છે ત્યાસુધી હું તેનું સેવન કરીશ.” આ માટે નીચે લખેલું પ્રતિજ્ઞાવાક્ય બોલાય છે —

જાન નિયમ પશ્ચુવાસામિ

શુરુ પાસે જઈને તેમની રૂઝરૂ ક્રિયા કરી એમ પૂર્વે કહે વામા આવ્યું છે એટલા માટે સામાયિકના પાઠમા 'ભ તો' તથા 'પશ્ચુવાસામિ' એ પઠો બોલાય છે જા તો એટલે હે બદત-હે પૂજ્ય ! અને પશ્ચુવાસામિ એટલે હું [અમુક વખત લગી] આપ ની નજીકમા બેસી આપની પર્યુપાસના કરીશ આ રીતે શુરુની ઉપાસના કરવાથી ઉપાસનાશુદ્ધિ રહે છે શુરુની ઉપાસના કરવાથી આપણા જ્ઞાનમા અવત્ય વધારો થાય છે માટે જને ત્યામુધી શુરુ પાસે જઈને [સામાયિક પ્રમુખ] ધર્મક્રિયા કરવી જોઈએ

પાઠ ૧૦૫ મો

યોગશુદ્ધિ

યોગ ગળદ જુદા જુદા અથમા વપરાય છે, જેમકે યોગ એટલે સમાધિ યોગ એટલે મયોગ એ જ પ્રમાણે જેન પરિભાષામા મન, વચન અને કાયા એ ત્રણેને પત્તુ યોગ કહે છે

આ ત્રણે યોગ જ્યારે સરખી રીતે પવિત્ર થઈને જોડાયેલા હોય ત્યારે યોગશુદ્ધિ ગણાય છે, માટે સામાયિક કરતા મન, વચન અને કાયા એ ત્રણે યોગ પવિત્ર રાખવા જોઈએ અને તેમા પણ મનને વશ રાખવા માટે તો ખામ સલાખ રાખવી જોઈએ, કારણ કે તે બહુ ચચળ હોવાથી લક્ષ છોડી જઈ બહાર દોડે છે, માટે તેને જરોગર કેકાણે ગળવું જોઈએ

કરણશુદ્ધિ

કરણ શબ્દના બે અર્થ છે -જેનાવડે કરીએ તે કરણ એટલે હથિયાર કે સાધન, અને જે કરવું તે કરણ એટલે કે કામ કર-

વાની ઢગ દરેક કામ ત્રણ રીતે થાય છે - પોતે કરવાથી, બીજા પાસે કરાવવાથી અથવા બીજા કરનારને પ્રશ્ન સાં વિગેરેથી ઉત્તેજન આપીને અનુમોદન-અનુમતિ કે અનુસા આપવાથી

આ ત્રણ જાતનાં કરણ એટલે કામ કરવાની રીતો છે, માટે કોઈ પણ યોગ્ય કામ કરવું હોય અથવા અયોગ્ય કામ ન કરવું હોય ત્યારે ત્રણે કરણથી તે કામ કરવું કે ન કરવું એનું નામ કરણત્રય છે

કોટિશુદ્ધિ

કોટિ શબ્દ પણ જુદા જુદા અર્થમાં વપરાય છે, જેમકે કોટિ એટલે કોઠ અને કોટિ એટલે હઠ કે છેડા

આ જગ્યાએ કોટિ એટલે હઠ મમજવી, તેથી મન, વચન અને કાયા એ ત્રણની હઠ બાધના ત્રિકોટિ થાય છે અને એ ત્રિકોટિથી કરું નહિ, કરાવું નહિ, અનુમોદનું નહિ-એમ હઠ બાધના નવ કોટિ વાય છે

કોઈ પણ પ્રતિજ્ઞા લેના કોટિથી તેની હઠ બાધવામાં આવે છે અને તે પ્રમાણે તેને પાળવાથી કોટિશુદ્ધિ સચવાય છે

પાઠ ૧૦૬ મે

નવ કોટિ ને છ કોટિ

મનથી કરું નહિ, કરાવું નહિ, અનુમોદનું નહિ, વચનથી કરું નહિ, કરાવું નહિ, અનુમોદનું નહિ, અને કાયાથી કરું નહિ, કરાવું નહિ, અનુમોદનું નહિ-આ રીતની હઠ બાધથી તે નવ કોટિ દહેવાય છે

તેમાથી અનુમોદવાની ત્વ કાટિ તરી હઇએ તો બાકીની
કોટિ ધાય છે

મુનિમહાનજ ધી હરક ક્રિયા ત્વકાટિથી હોય છે

શ્રાવક દુનિયાદાર હોવાથી ઇ કોટિથી પ્રતિજ્ઞા લે છે, ત્વ
અનુમોદનની ત્વ કોટિમાથી પણ જેટલી મત્તવાય એની તેણે
સાચવવી જ જોઇએ

નવકોટિને દૂકમા જણાવવા માટે જે શબ્દ વપરાય છે તે
તિનિષ્ઠ તિવિહિણ છે તેનો અર્થ એ છે કે ત્રિનિધિ ત્રિવિધે
એટલે કે નવ કોટિથી

છ કોટિથી આભાષિક લેવા ધીવ મુજબ પ્રતિજ્ઞા લેવાય છે

દુવિહુ તિનિહિણ, મતોલ-વાયાએ-કાએણ, ન ઝંભિ
ન કાન્નેમિ

પાક ૧૦૭ મે

ભાવશુદ્ધિ

હરેક કામમા આપણો ભાવ એટલે કે આપણા પરિણામ શુદ્ધ
હોવા જોઇએ

કદાચ ભૂલચૂક ધાય તો પણ આપણો ભાવ શુદ્ધ હોવાથી
તરત તેથી પાછા હટીએ છીએ આ રીતે પાછા હટવું તે પ્રતિ
ક્રમણ કહેવાય છે, પાછા હટવાની સાથે તે પાપને નિંદીએ છીએ-
અવગણીએ છીએ, તથા તેવા પાપ પરિણામ રૂપ મલિન
આત્માને દૂર કરી તેને ઠેકાણે પવિત્ર પરિણામરૂપ પવિત્ર આત્માને
સ્થાપિત કરીએ છીએ

આ તમામ ભાવશુદ્ધિ છે અને ક્રિયાશુદ્ધિ એથી જ ધાય છે

ભાવશુદ્ધિ બતાવવા માટે આભાયિકના પાઠમા નીચે મુજબ શબ્દો આવે છે —

તરસ ભતે ! પડિશ્કમામિ નિદામિ ગરિહામિ અપ્પાણુ
વોસિનમિ

એટલે કે પાપથી પાઠો હટુ છું (અને તેને) આત્મસાષ્ટે
નિહુ છું, શુરુસાષ્ટે ગર્હુ છું-અવગણુ છું અને તેવા અપવિત્ર
વિચારમય આત્માને વોમિરાવુ છું-ફર કરુ છું

આ રીતે વચનથી ભાવશુદ્ધિનો પાઠ બોલી, મનથી મર્વ
શબ્દો પર મમતા રાખી, સૌનુ હિત ચિંતવવાથી જ ખડેખરી રીતે
ભાવશુદ્ધિ સમ્પાદ્ય છે, એ વાત સૌ ડોઢએ યાદ નખવી બોધએ

વિનયશુદ્ધિ

કરેમિ ભતે તથા તમ્મ ભતે એ બે ઠેકાણે ભતે એવું પદ છે
ભતે એટલે હે ભદ્ર ત-હે પૂજ્ય !

આ પદ શુરુને મબોધન કરવા માટે બોલાય છે અને તેથી
આપણે શુરુનો વિનય સાચવીએ છીએ એ વિનયશુદ્ધિ ઠહેવાય છે

વિનય માચબ્યાલી જ ક્રિયા મદ્દળ થાય છે વિનયથી શુરુ પ્રમદ્દ
રહે છે અને શુરુની પ્રમદ્દતા મેળવ્યાથી જ કાર્યસિદ્ધિ થાય છે

તેટવા માટે બહુમાનપૂર્વક શુરુને આમ ત્રણ કરતા હે ભગવન્ !
અથવા હે ભદ્ર ત ! એવા શબ્દ બોલવા બોધએ, તથી પ્રાકૃતમા
ભયવ એટલે ભગવન્ ! અથવા ભતે એટલે ભદ્ર ત ! એ બે શબ્દો
વપરાય છે

પાઠ ૧૦૮ મો

સામાયિકમા આચવવાની શુદ્ધિઓ.

કરેમિ ભ તે ! સામાઈય —એથી સકતપશુદ્ધિ તથા વિનય શુદ્ધિ જણાવી છે

સાવજ્જ જોગ પચ્ચખખામિ—એથી પ્રતિજ્ઞાશુદ્ધિ બતાવી છે

જાવ નિયમ પજ્જણુવાસામિ—એથી કાળશુદ્ધિ તથા ઉપાસનાશુદ્ધિ દર્શાવી છે

હુવિહં તિવિહેણુ—એથી કોટિશુદ્ધિ પરખાવી છે

મણેણુ વાયાએ કાએણુ—એથી યોગશુદ્ધિ સૂચવી છે

ન કરેમિ, ન કારવેમિ—એથી કરણશુદ્ધિ બોગખાવી છે

તસ્સ ભ તે ! પઠિક્કમામિ નિદામિ ગરિહામિ

અપ્પાણુ વોસિરામિ—એથી ભાવશુદ્ધિ સમજાવી છે

સામાયિકનો સૂત્રપાઠ અર્થમહિત

કરેમિ ભ તે ! સામાઈય, સાવજ્જ જોગ પચ્ચખખામિ જાવ નિયમ પજ્જણુવાસામિ, હુવિહં, તિવિહેણુ, મણેણુ, વાયાએ, કાએણુ, ન કરેમિ, ન કારવેમિ, તસ્સ ભ તે ! પઠિક્કમામિ, નિદામિ, ગરિહામિ, અપ્પાણુ વોસિરામિ

હે પૂજ્ય ! [હું] સામાયિક કરું છું પાપ-વ્યાપારનો ત્યાગ કરું છું તે (મનમાં કરેલા) નિયમ પ્રમાણે અવધિ સુધી પાળીશ. બે પ્રકારથી ત્રણ પ્રકારે (છ કોટિથી) તે એમ કે મનથી, વચનથી અને કાયાથી [પાપકર્મને] નહિ કરું, નહિ કરાવું [અને] હે પૂજ્ય ! તે [પાપકર્મથી] પાછો હટું છું (અને તેને) નિહું છું, ગર્હું છું—અવગણું છું, તથા અપવિત્ર આત્મભાવને વોસિરાવું છું—ટાળું છું

ભાવના'

કોઇ પણ કામ પૂરું કરતા તેમા એક સરખો ભાવ બળવવો જોઇએ જો તે કામ કરતા કટાણો ઉપજે તો ભાવના તૂટી પડે છે, માટે કટાણો નહિ ખાતા, ચડતે ભાવે દરેક કામ પૂરું કરવું જોઇએ

સામાયિક પૂરું કરતા જે ગાથા બોલાય છે તે જે ગાથા ભાવના-રૂપે છે

પહેલી ગાથામા એવી મતલબ છે કે જ્યાસુધી સામાયિકમા રહેવાય ત્યાસુધી અશુભ કર્મ દૂર થતા રહે છે, એમ કહીને સામાયિકનો મહિમા વર્ણવ્યો છે

બીજી ગાથામા એમ કહેવામા આવે છે કે સામાયિક કરે તેટલો વખત આવક સાધુ જેવો થઇ રહે છે માટે વારવાર સામાયિક કરવું, એવો ભાવ પ્રદર્શિત કરેલ છે

ભાવનાની જે ગાથા. અર્થ મહિત

સામાર્થ્ય-નયજીતો, ભાવ મલે હોધ નિયમસંજીતો, છિત્રર્થ અમુહ કમ્ભ, સામાર્થ્ય જતિઆનારા ॥ ૧ ॥ સામાર્થ્યમિ ઉ કએ, સમપો ઇવ સાવઓ હનર્થ જન્મદા, એએણુ કારણેણુ, બહુસો સામાર્થ્ય કુન્ન ॥ ૨ ॥

સામાયિક [નામના] મર્તા થી] યુક્ત-વિરતિવાળું મન જ્યા લગી નિયમ મહિત હોય ત્યાસુધી સામાયિક જેટલી વાર કરે તેટલી વાર આત્મા અશુભ કર્મને છેદે છે સામાયિક કરતા આવક સાધુની જેવો બને છે, માટે વારવાર સામાયિક કરવું

મામાયિક લેવાની વિધિ

(અહીંથી પાઠ-સખ્યા ગણેલી નથી)

પ્રથમ જોએ આમને સ્થાપનાચાર્યને સ્થાપવા, પણ જો ગુરુ મહારાજ પોતે હાજર હોય તો શ્રાવકને સ્થાપનાચાર્ય સ્થાપવાની જરૂર નથી ગુરુમહારાજ પોતે કે સ્થાપનાચાર્ય બેમાંથી એક પણ ન હોય ત્યારે પુસ્તક વગેરેની સ્થાપના કરવી

શ્રાવક તથા શ્રાવિકાએ મામાયિક કરવાના ઉપકરણો જેવા કે કટાસણ (શુદ્ધ ઉનનો આશરે પોણા વાર પ્રમાણનો ચોરસ કકડો) તથા જીવજીવ વિગેરેને પુજના માટે ચોવીશ અંગુળનો, દાડીવાળો ઉનના રેમાવાળો ચન્વળો તથા મુહુર્ત્તિ એટલે જીવરક્ષા પાળવા અને જ્ઞાનની આશાતના ટાળવાના હેતુથી મુખ આડો રાખવાને પોતપોતાની મોળ આગળ લાગે પડેલો શુદ્ધ સફેદ કપડાનો કકડો— આઠ પડવાળો કરેલો એ ત્રણ વાના મામાયિક કરતી વખતે જરૂર ઉપયોગમા લેવા

મન, વચન અને શરીરની શુદ્ધિ માથરવી શુદ્ધ વસ્ત્ર પહેરવા (પુરુષ દક્ષત એક ધોતીયુ અને સ્ત્રીઓએ ત્રણ વસ્ત્ર પહેરવા જોઈએ) બેસવાની જગ્યા પુછને પ્રથમ કટાસણ પાથવું પડી તે ઉપર બેસા રહી ડાબા હાથમા મુહુર્ત્તિ મુખ પાસે રાખી જમણે હાથ સ્થાપનાજી સામે આવેલો રાખી એક નવકાળ નવા પચિદ્વિય બોલવા સ્થાપનાજી સામે જમણે હાથ આવેલો રાખવાનું કરવું એ છે કે ગુરુમહારાજ પોતે અથવા સ્થાપનાચાર્ય હાજર નથી, માટે પોતે કરેલી સ્થાપનામા ગુરુમહારાજના ગુણોનું આરોપણ કરી તેને ગુરુ માનવાના છે ઈચ્છામિ ખમાસમણપૂર્વક ઈચ્છિયાવહિયાનો પાઠ કહેવો પડી તસ્મ ઉત્તરી

કહેવી ત્યારનાહ અત્રથ્થ ઊત્તમિએણે 'કહી એક લોગસ્મને
કાઉસગ્ગ કરવો જેને લોગસ્મ ન આવડે તેણે ચા- નવકાગ્ને
કાઉસગ્ગ કરવો પછી પ્રગટ લોગસ્મનો પાઠ બોલવો પછી
ખમામમણુ દઇ " ઇચ્છાકારેણ સદિમહ ભગવન્ ! સામાયિક મુહ
પત્તિ પડિલેહુ ? ઇચ્છ " એમ કહી મુહપત્તિ પડિલેહવી
(જીવરક્ષાના હેતુએ મુખ આડા રાખેલા કપડાના ડડાને ઉપેરીને,
તે આખોથી બગળર ભેંધને હાથ ઉપર તથા ગળીગના બીજા
અવયવો ઉપર દેવવો એમ કરતા મનમા વર્મભાવનાના મૂચવનારા
મુહપત્તિને લગતા રૂપ તથા ગળીગને લગતા રૂપ કુલ પચાસ બોલ
પુરુષે બોલવા અને ચાળીશ બોલ સ્ત્રીએ બોલવા તે બોલની મમ-
અન્યત્ર આપવામા આવેલી છે તે ભેંધ લેવી) પછી ખમામમણુ
દઇને " ઇચ્છાકારેણ સદિમહ ભગવન્ ! સામાયિક મદિમાહુ ?
ઇચ્છ " એમ કહેવું પછી ખમામમણુ દઈ " ઇચ્છાકારેણ સદિસહ
ભગવન્ ! સામાયિક ઠઉ ? ઇચ્છ " એમ કહી, બે હાથ ભેંડી,
એક નવકાર ગણી, " ઇચ્છાકારેણ ભગવન્ ! પમાય ઠની સામાયિક-
દડક ઉચ્ચગવોણ " એમ કહેવું પછી વડીલ ડગ્મિ ભત્તે ઠહે,
તેને પોત અનુસરવું, પણ બે વડીલ ન હોય તો પોત ઉચ્ચરી
લેવું પછી ખમામમણુ દઇ " ઇચ્છાકારેણ સદિમહ ભગવન્ !
એમણે મદિસાહુ ? ઇચ્છ " એમ કહેવું પછી બીજું ખમામમણુ
દઇ " ઇચ્છાકારેણ સદિમહ ભગવન્ ! એસણે ઠઉ ? ઇચ્છ " એમ
કહેવું પછી ત્રીજું ખમામમણુ દઇ " ઇચ્છાકારેણ સદિમહ
ભગવન્ ! મજ્જાય મદિસાહુ ? ઇચ્છ " એમ કહેવું પછી ચોથું
ખમામમણુ દઇ " ઇચ્છાકારેણ સદિમહ ભગવન્ ! સજ્જાય
કરુ ? ઇચ્છ " એમ કહી મનમા ત્રણ નવકાર ગણવા પછી
બે ઘડી મજ્જાય ધ્યાન કરવું

સામાયિક પારવાનો વિધિ

પ્રથમ ખમામમલુ દર્ધ ઇરિયાવહિયાનો પાઠ કહેવો પછી તસ્ત ઉત્તરીનો પાઠ કહી અન્નથ્ય ઊસમિએજૂનો પાઠ કહેવો પછી એક લોગમ્મનો કાઉસ્મગ્ગ કરવો (લોગમ્મ ન આવડે તો ચાર નવકારનો કાઉસ્મગ્ગ કરવો) પછી ખમામમલુ દર્ધ “ ઇંચાકારેલુ મહિસહ ભગવન્ ! સુહપત્તિ પડિવેદુ ? ઇંચ ” એમ કહીને સુહપત્તિ પડિવેલવી પછી ખમામમલુ દર્ધ “ ઇંચાકારેલુ મહિસહ ભગવન્ ! સામાયિક પાઠ ? યથાશક્તિ ” એમ કહેવું પછી બીજી ખમામમલુ દર્ધ “ ઇંચાકારેલુ મહિસહ ભગવન્ ! સામાયિક પાઠ તહત્તિ ” એમ કહીને જમણો હાથ ચરવળા ઉપર અથવા કટાસણા ઉપર ચાપી એક નવકાર ગણવો પછી ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જ હાથ શખીને ‘ સામાઈયવમ્મુત્તો ’ કહેવો તેની બે ગાથા કહ્યા પછી ‘ સામાયિક વિધિએ લીધું, વિધિએ પાર્યું, વિધિ કરતા જે કાંઈ અવિધિ થઈ હોય તન્ન મિરઠામિ દુષ્કંઠ ’ કહેવું પછી જમણો હાથ મુખ આમોમ્મવળો રાખી એક નવકાર ગણીને ઉઠવું (સામાયથાશક્તિ ને તહત્તિ શુભમહા રાજ સામાયિક ફૂગીને કવવાનું કહે તેના તેમજ સામાયિક કરવાનો આચાર મૂકી દર્ધશ નહીં એમ કહે તેના ઉત્તરમા કહેવાના છે)

દેવદર્શન કરવાનો તથા ચૈત્યવહન કરવાનો વિધિ

(૧) સર્વ શુભ કાર્યોમા ઉત્તમ કાર્ય દેવને નમન કરવાનું છે, એટલે કે પ્રભાત સમયે ઊઠતા જ વિવેકી મનુષ્યો પોતાના ઇષ્ટદેવને પ્રથમ નમસ્કાર કરે છે પરમેશ્વરને પ્રણામ કર્યા વગરના જે દિવસ જાય તે નિષ્ફળ જાણવા, માટે દરેક સમયે આવડે

તથા શ્રાવિકાએ પોતાના ઇષ્ટદેવના અવસ્થા દર્શન કરવા તથા યોગ્ય પૂજા ભક્તિ કરવી તે દેવદર્શન તથા પૂજાભક્તિ કેવી રીતે કરવા ? તે વિષે કઇક દૂકમા જણાવીએ છીએ

(૨) જિનેશ્વર પ્રભુના દર્શન કે પૂજા કરવા ઇચ્છનાર ગૃહસ્થે પ્રથમ મન, વચન અને કાયાની શુદ્ધિ કરવી એટલે ઘરેથી જ શરીરને સ્વચ્છ કરી, મારા શુદ્ધ ઉભવજન વસ્ત્ર પહેરી તથા મારા ધર્મવચનવડે શુભ ભાવના ભાવતા મનમાથી સર્વ સસાગી જ નાળને દૂર કરી ફક્ત એક પરમેશ્વરના ગુણને જ ભાગતા જિનમંદિરે જવું (એ જ પ્રમાણે શુભવદનાર્થે જતા પણ વર્તવું)

(૩) દેરામગ્ના બહારના પગથિયા આગળ આવના " નિમિહી " નો ઉચ્ચાર કરવો, એટલે પોતે જ માર મ જ બધી સર્વ કાર્યોનો ત્યાગ કરે છે એમ ચિતવવું પછી દેરામગ્ના મકાનમા પેમતા જે જે આગાતના જોવામા આવે તે તે પોતે દૂર ઠગવી અથવા દૂર ઠગવાની બીજાને ભલામણ કરવી પછી પર્મેશ્વરની પ્રતિમાની મન્મુખ આવેલા રગમ કપમા પ્રવેશ કરતા બીજી વાર નિમિહી ઠહેવી એટલે કે હવે પોતાને દેગમગ્ મ જ બધી કામકાજનો પણ નિષેધ છે એમ ચિતવવું ડેવટે પ્રભુની પ્રતિમા આગળ એટલે ગભાગ (ગર્ભગૃહ) અથવા પ્રતિમાગૃહ આગળ આવનાં અર્ધું અ જ નમાવી યથોચિત દ્રવ્યપૂજા કર્યા પછી ચૈત્યવદન કરવા પહેલા ત્રીજી વાર નિમિહી ઠહીને એવું ચિતવવું કે હવે મારે પ્રભુના શુભ નમણ વગર બીજી બધી વાતનો (દ્રવ્યપૂજાનો) ત્યાગ છે

(૪) દેગમગ્ ફગ્તી ત્રણ પ્રદક્ષિણા દેરી તેમા જ્ઞાન, દર્શન (સમકિત) અને આગ્નિત્રય આરાધન ચિતવવું

(૫) પછી પ્રભુને ત્રણ ખમામમણ દેવા તેમા દેવ, ગુરુ અને ધર્મ એ ત્રણ તત્ત્વની ઉત્તમતા વિચારવી

(૬) પછી પુરુષે પ્રભુને જમણે પડખે તથા સ્ત્રીઓએ ડાબે પડખે રંગમ ઠપમા બેસીને પાંજરા ઉપર અક્ષતપૂજા, ફૂલપૂજા તથા નૈવેદ્યપૂજા કરવી તેમા શુદ્ધ અળાડ ચોખાવડે પ્રથમ સાથીઓ કરવેા ત સાથીઓની ચાર પાખડીઓ કરતી વખતે “મારો ચા- ગતિમાથી છૂંકારા યાઓ” એમ બાવલુ ને સાથીઓ ઉપર ત્રણ છૂટી છૂટી ઢગની ઠગના પાન, દર્શન અને ચાગ્નિની પ્રાપ્તિ થવાની અને તે ઉપર અર્ધચંદ્રાકારે સિદ્ધગિવાનો આકાર કરતા મોક્ષ સ્થાનની પ્રાપ્તિ થવાની ભાવના ભાવવી

(૭) એ સાથીઓ ઉપર તથા સિદ્ધશિલાદિ ઉપર ઉત્તમ શ્રીફળ કે જરી પ્રમુખ સરખ ફળ અને નૈવેદ્ય મૂકીને, પોતાને ધર્મજિયા જ્યાંના ઉત્તમ ફળ મગના ॥ તથા અણ્ણાહારી પદ પ્રાપ્ત થવાની પ્રાર્થના કરવી એ રીતે દ્રવ્યપૂજા કરીને પછી એકચિત્તે પ્રભુના શુભની મુત્તિ મધુર ચરે શુદ્ધ હૃદયા થી શાતપણે કરવા રૂપ ભાવપૂજા કરવી ભાવપૂજા કરતા શુભ પ્રમુખ વડીલનો યથોચિત વિનય માથવી, પ્રસ્તુત કાર્યમા સ્થિર ઉપયોગ નાખી પ્રભુના બહુમાનપૂર્વક ચૈત્યવદન કરવુ

(૮) દેશસરમા ટોધએ પણ મમારમબધી વાતચિત તથા મળમૂનાદિ દશ મોટી આચારના કરવી નહિ, કેમકે તેથી બહુ દોષ લાગે છે દર્શન કરી બહાર નીકળતા પ્રભુને પુઠ ન દેવી બાજુ પરના ઠારથી પીકળવુ

દશ આચારના આ પ્રમાણે —

૧ તબોળ ખાવુ, ૨ પાપી પીવુ, ૩ લોજન કરવુ, ૪ જોડા પહેરી રાખવા, ૫ મૈથુન મેવવુ, ૬ સૂવુ, ૭ શુ કવુ, ૮-૯ લઘુ નીતિ વડીનોતિ કરવી, ૧૦ જુગદુ રમવુ

આ દશ આચારના તો અવશ્ય તજવી

ચોવીશ તીર્થ કરના નામ તથા માતા, પિતા, દેહ-માન,
લ છન અને આયુષ્યનો કોડો

ક્ર. નં.	તીર્થ કરના નામ	માતાના નામ	પિતાના નામ	શરીર માન ધનુષ્ય	લ છન	આયુષ્ય
૧	ઘપલદેવ	મારુદેવી	નાભિ	૫૦૦	વૃષભ	૮૪ વર્ષ
૨	અજિતનાથ	પિજ્યા	જિતશત્રુ	૪૫૦	હાથી	૭૨ વર્ષ
૩	મ ભવનાથ	મેના	જિતાગિ	૪૦૦	ધોડો	૬૦ લાળ
૪	અભિનંદન	મિદ્ધાર્વા	મ વર	૩૫૦	વાદરો	૫૦ "
૫	નુમતિનાથ	મ ગળા	મેવ	૩૦૦	કોથ	૪૦ "
૬	પદ્મપ્રભ	મુચ્ચીમા	શ્રીધર	૨૫૦	પદ્મ	૩૦ "
૭	મુપાર્શ્વનાથ	પૃથ્વી	પ્રતિષ્ઠ	૨૦૦	સ્વમ્તિક	૨૦ "
૮	ચ દ્રમ્ભ	લક્ષ્મણા	મહામેન	૧૫૦	ચ દ્ર	૧૦ "
૯	મુવિધિનાથ	રામા	મુશીવ	૧૦૦	મગર	૭ "
૧૦	શીતળનાથ	ન દા	દ્રદગ્ધ	૯૦	ત્રીવરુ	૬ "
૧૧	શ્રેયાસનાથ	વિષ્ણુ	વિષ્ણુ	૮૦	ગેડો	૮૪ વર્ષ
૧૨	વાસુપૂજ્ય	જ્યા	વસુપૂજ્ય	૭૦	પાડો	૭૨ વર્ષ
૧૩	વિભળનાથ	શ્યામા	દુતવર્મા	૬૦	મુઅર	૦ લાળ
૧૪	અનંતનાથ	મુચ્ચા	મિહમેન	૫૦	સિયાણો	૩૦ "
૧૫	૨મ્ નાથ	મુવતા	ભાનુ	૪૫	વજ્ર	૧૦ "
૧૬	ગાતિનાથ	અચિગ	નિશ્ચમેન	૪૦	મૃગ	૧ "
૧૭	કુલુનાથ	શ્રી	મૂર	૩૫	ખોડો	૬૫ વર્ષ
૧૮	અગ્નાથ	દેવી	મુદર્શન	૩૦	ન દાવર્ત	૮૪ વર્ષ
૧૯	મહિનાથ	પદ્મા-તી	કુભ	૨૫	કુભ	૫૫ હાળ
૨૦	મુનિમુવન	પ્રભા	મુમિત્ર	૨૦	ઠાચખો	૩૦ "
૨૧	નમિનાથ	વપ્રા	વિજય	૧૫	નીલકમળ	૧૦ "
૨૨	નેમિનાથ	શિવા	સમુદ્રવિજય	૧૦	શળ	૧ "
૨૩	પાર્શ્વનાથ	વામા	અશ્વસેન	૯ હાથ	સર્પ	૧૦૦ "
૨૪	મહાવીરસ્વામી	પ્રિયલતા	મિદ્ધાર્થ	૭ હાથ	સિંહ	૧૦૦ "

ચૈત્યવદન સાર (પ્રસ્તાવના રૂપે)

અરિહંત ભગવતને અથવા તેમની પ્રતિમાઓને ભક્તિપૂર્વક નમસ્કાર કરવો, પચાગ પ્રણામ કરવો તથા અનેક શ્લોક કાવ્યાદિકથી સ્તવના કરવો એ મર્વને ચૈત્યવદન કહે છે ' જગ-ચિતામણિના ' પાઠની ' કદવાણકદ ' ઠી સ્તુતિ મુખીના મર્વ સૂત્રોનો ઉપયોગ ચૈત્યવદનને વિષે અનુક્રમે કરાય છે તેમા પ્રથમ જગચિતામણિ અથવા બીજી કોઈ પણ ચૈત્યવદન ' જ કિંચિ ' સહિત ભોવવામા આવે છે એમા મુખ્યત્વે અરિહંત અથવા સિદ્ધ પરમાત્માનું શુભ-પ્રીતન હોય છે અને ' જ કિંચિ ' મા જગતને વિષે જ્યાં જ્યાં જોટલી જોટની જિનપ્રતિમા છે તે સર્વેને ભક્તિપૂર્વક નમસ્કાર કરવામા આવ્યો છે પછી ' શકસ્તવ ' અથવા ' નમુશ્ચુલ ' ના સૂત્રપાઠનો ઉચ્ચાર કરીને અરિહંત પ્રભુને અનેક શુભોપમાપૂર્વક આવ્યા છે અને તેની છે ની ગાવા જે પૂર્વાચાર્યકૃત છે તેમા ત્રણે કાગના (દ્રવ્ય) જિનેશ્વર ભગવતને નમસ્કાર કરવામા આવ્યો છે પછી ત્રેવોકચવર્ગો મહાન ચૈત્યો (જિનપ્રતિમાઓ) ને નમસ્કાર કરવા રૂપે ' જાવ નિ ચેઇઆઇ ' નો પાઠ બજાવ્ય છે અને પછી મમસ્ત નિર્જય એવા મહામુનિ મહારાજોને વદન કરવા નિમિત્તે ખમામમલ્લપૂર્વક ' જાવ ન કેવિ સાહુ ' નો પાઠ કહેવામા આવે છે ત્યારબાદ ચૈદ પૂર્વમાથી ઉદ્ધાન કરેલા પચાગરમેષી નમસ્કારરૂપ મમ્કૃત મત્રપાઠ (નમોહર્ણતઽ) નો ઉચ્ચાર કરીને ' ઉપસગ્ગહર ' અથવા કોઈ બીજી સ્તવન કહેવામા આવે છે ઉપસગ્ગહર જે જે નરસ્મરણમાહે બીજી સ્મરણ છે તેમા ત્રેવીશમા શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુની અત્યંત ઉત્તામથી ભક્તિપૂર્વક સ્તુતિ તથા પ્રાર્થના કરવામા આવી છે સ્તવન બોલા પછી શ્રી વીતરાગ દેવની સમીપે ' જય વીયરાય ' નો પાઠ કહેવાય છે તેમા " અનેક શુભ શુભોની મને પ્રાપ્તિ થાઓ

અને મારા દુર્ગુણોનો નાશ થાઓ તથા દેવગુરુના ચરણકમળની મેવા મને ભવોભવ ઓટલે આ સ સારમા મારે રહેવું પડે ત્યાસુધી હો ” ઇત્યાદિક હાર્દિક પ્રાર્થના કરવામા આવી છે દરેક ગાથામા મુખ્યત્વે કરીને પ્રભુની સ્તુતિ સાથે શુભ પ્રાર્થના કરવામા આવી છે અને છેવટે જિનશામનનો જયસ્તુતિરૂપ મ મ્મૃત શ્લોક કહ્યો છે એ પછી ચૈત્યસ્તવનો પાઠ અરિહંત ભગવાનની પ્રતિમાનુ આરાધન કરવા નિમિત્તે કાઉસ્મગ્ગ કરવાની સૂચના રૂપે બોલાય છે અને પછી એક નવકારનો કાઉસ્મગ્ગ કરી પાંચ જિનોની સ્તુતિ રૂપ ‘ કલ્લાણુકદ ’ ની થોડી અથવા ઢાઢ ધીરુ થોડી નહીં તીર્થ કર દેવની કહેનામા આવે છે ઇત્યાદિક ચૈત્યવદન વિધિનો વિસ્તાર સૂત્ર-અર્થની મમજૂતી આથે આ પુસ્તકમા કરવામા આવ્યો છે ગૃહસ્થ ભાઈ-મહેનો પ્રભુની દ્રવ્યપૂજા કર્યા બાદ તેમજ ત્યાગી માધુ સાધ્વી પ્રમુખ પણ પ્રથમ ખમામમણુ દર્ષ ‘ ઇરિયાવહી ’ થી ‘ લોગમ્મ ’ પયે ત સૂત્રપાઠ કહી ઇરિયાવહી પડિચ્છમી સ્થિરતા પ્રમાણે જઘન્ય, મધ્યમ કે ઉત્કૃષ્ટ ચૈત્યવદન જિનમહિરમા પ્રતિદિન કરે છે જઘન્ય ચૈત્યવદનનો વિધિ ઉપર દર્શાવેલ છે મધ્યમ ચૈત્યવદન આજ ચોયવડે પ્રતિક્રમણ પ્રન ગે કરાય છે અને ઉત્કૃષ્ટ ચૈત્યવદન આઠ ચોયવડે પૌષધ-વ્રતાદિક પ્રમ ગે શ્રાવક-શ્રાવિકાઓ કહે છે તેમ ત્યાગી માધુ સાધ્વીઓએ પણ ઉત્કૃષ્ટ ચૈત્યવદન બનતા સુધી હમેશા કરવું જોઈએ ૧૦૮ કાવ્યોવડે પ્રભુસ્તુતિ કરવાથી પણ ઉત્કૃષ્ટ ચૈત્યવદન લેખાય છે જેમને ત ન આવડે તઓ ૧૦૮ નવકારમંત્રનો બપ સ્થિરચિત્તથી કરી શકે છે અર્થની સમજ સાથે ચૈત્યવદન કરતા ભાવ ઉદ્ધાસ માગે આવે છે અને ચિત્તની એકાગ્રતા વધે છે જેથી બારે લાભ યના પામે છે

જગચિન્તામણિ—ચૈત્યવદન (મૂળપાઠ)

ઈરછાકારેણુ ચદિસહ ભગવન્ ! ચૈત્યવદન કને ?
 ઇરછ, જગચિ તામણિ, જગનાહ, જગગુરુ, જગગ્રખણુ,
 જગખધન, જગમથવાહ, જગભાવ-વિગ્રખણુ,
 અઠ્ઠાનય-મહાવિગ્ર-કવ. કમ્મહુ-વિણ્ણામણુ, ચઉવીસ પિ
 જિણુવર જયતુ, અપ્પકિહયમાસણુ ॥ ૧ ॥ કમ્મભૂ
 મિહિ કમ્મભૂમિહિ, પદમ-મધયણિ, ઉક્કોસય
 મત્તગિમય જિણુવરાણુ વિહરત લખ્ખહ. નવકોડિહિ
 કેનલિણુ, કોડિસહસ્સ નવ માહુ ગમ્મમ્મ, મપ્પ
 જિણુવર વીમ મુણિ, બિહુ કોડિહિ વરનાણુ, સમણુહ
 કાકિ સહસ્સ દુઅ, યુણિ-જ્જઈ નિરય વિહાણિ ॥૨॥
 જયઉ મામય જયઉ મામિય, રિમહ મત્તુજિ,
 ઉજ્જિજતિપહુ નેમિજિણુ, જયઉ વીર મચ્ચઉગ્ગિમકણુ,
 ભરુઅચ્ચહિ મુણિમુલ્લમ, મુલ્લગિપામ દુહ દુગ્ગિય-ખહણુ,
 અવરવિદોહિ તથ્થયરા, ચિહુ દિમિ વિદિસ જિ કેવિ,
 તીઆણુગયમ પપ્પઅ, વ દુ જિણુ મલ્લેવિ ॥૩॥ નત્તાણુ-
 વપ્પ સહસ્સા લખ્ખા છપ્પન્ન અઠ્ઠ કોડિઓ, બત્તિમય
 બામિયાધ તિયલોએ એધએ વદે ॥ ૪ ॥ પત્તરસ કોડિ
 મયાધ, કોડી બાયાલ લખ્ખ અકવન્ના, છત્તીસ મહસ
 અમિધ (અમિયાધ), આમયણિબાધ પણુમામિ ॥ ૫ ॥

માર—જગચિ તામણિ—ચૈત્યવદનના પાઠમાં અરિહત ભગ-
 વાનનો મહિમા તથા શુભ સારી રીતે ભાવથી વખાણ્યા છે, તેમજ
 સાક્ષાત્ ભગવાન બિરાજતા હોય ત્યારે જેવી રીતે તેમના
 મૂર્તિમાન દેહને નમસ્કાર કરવામાં આવે છે તેવી રીતે આ પાઠથી
 હોવ નૈનવર્ગના પ્રસિદ્ધ તીર્થોને બહુમાનથી નમસ્કાર કર્યો છે

વળી જગતમા તીર્થ કહે તથા માધુ મુનિરાજ હોય તો ઘણામા ઘણા ડેટલા હોય તેની મજ્યા પણ જતાવી છે, તેમ જ હાલ નુનિયામા કેટલા હયાત છે, તે પણ જણાવ્યું છે આ મિવાય ત્રણ લોકમા શાશ્વતા (મદાકાળ હોય તેવા) જિનમદિશે તથા તેમા રહેલી પ્રતિમાઓની મજ્યા કહીને તેને નમસ્કાર કર્યો છે

જગચિતામણિના અર્થની મમજૂતી

હે ભગવન્ ! આપની ઇચ્છા હોય અને મને આજ્ઞા આપો તો હું પ્રતિભાવદનરૂપે આપની સ્તુતિ કરું આપ કેવા હો ? મનના સર્વ મનોરવને પૂર્ણ કરનાર એવા અમૂલ્ય ચિન્તામણિ સ્વત્ત મમાન છો, વળી જગતના નાથ હો, તથા ધર્મનો ઉપદેશ દેવાથી જગતના શુભ છે, જગતના જીવોનું રક્ષણ કરે છે, વળી ધર્મી જીવોના મહાયકારક મોટા ભાઈ મમાન છો, તેમજ મસારી જીવોને મોક્ષનગરીએ પહોચાડવાને મોટા માર્ગવાહ એટલે આગેવાન વેપારી મમાન છો તથા જગતના મર્વ પદાર્થોનું સ્વરૂપ જાણવામા કુશળ છો, વળી અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર ભરત મહાગાન્યએ જેમના મણિસ્તંભમય ગિળનું સ્થાપન કર્યું છે, તથા જેમણે આઠ ધર્મનો નાશ કર્યો છે અને જેમનું શામન એટલે આજ્ઞાવચન ઠોઠથી પણ હજીય નહિ એવું છે તથા એવીશે જિનેશ્વર ભગવતોનો જય થાઓ (૧)

વળી જ્યા લોકો ખેતીવાડી કરીને ૬ નામાઠામાના ધધા-રોજગારે કરીને અથવા હવિયાર વગેરેનો ઉપયોગ કરીને પોતાનું સુખનન ચલાવે છે એવા આ મનુષ્ય લોકના પદરે? ધર્મભૂમિ દેત્રોમા પહેલા મધયણવાળા એટલે કુદગતી ગીતે જ મૌથી મજ જૂત શરીરવાળા ઘણામા ઘણા એક સો ને સિત્તેર (૧૭૦) તીર્થ કરા એક જ વખતે વિચરતા પમાય છે જ્યાં ઉત્કૃષ્ટપણે ૧૭૦

એક સો ને સિત્તેર તીર્થ કરે વિચરતા હોય છે ત્યારે તેમની સાથે સર્વ કેવળી એટલે સ પૂર્ણ જ્ઞાનીઓની સખ્યા નવ કોડની હોય છે અને ચોખ્ખુ સાધુપણ પાળનારા મુનિઓની ઉત્કૃષ્ટ સખ્યા નવ હજાર કોડ (નેવું અબજ)ની હોય છે વર્તમાન કાળે વીશ જીનેશ્વરે પાત્ર મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં વિચરે છે, તેમની સાથે બે કોડ સ પૂર્ણ જ્ઞાનીની સખ્યા છે અને શુદ્ધ માધુની સખ્યા બે હજાર કોડ (વીશ અબજ)ની છે એ સર્વની દરરોજ પ્રભાતે સ્તુતિ કરીએ (૨)

હે સ્વામી ! તમારો જય થાઓ ! શ્રી ગત્રુ જયગિરિની ઉપર ગિરાજતા શ્રી નૃપભદ્રેવ ભગવાન તથા શ્રી ગિરનાર ઉપર ગિરાજતા શ્રી નેમિનાથ ભગવાન જય પામે વળી સત્યપુરી-સાચો નગરના આબૂમણ્ડપ હે શ્રી મહાવીરસ્વામી ! તમારો જય થાઓ તથા ભરુચમાં ગિરાજતા શ્રી મુનિમુક્તનામીને અને હું ખરૂં પાપને નાશ કરનારા એવા મુહૂરી (ટીટોઇ) ગામમાં ગિરાજતા શ્રી મુહૂરી પાર્શ્વનાથને, તેમજ ખીજા પાત્ર મહાવિદેહ ક્ષેત્રના વિહરમાન તીર્થ કરેને તથા ચાર દિશા અને ચાર વિદિશામાં ભૂતકાળ સળધી ૮ વર્તમાનકાળ સળધી કે બવિધકાળ મળધી જે કોઇ તીર્થ કર ભગવાન હોય તે સર્વેને હું નમસ્કાર કરું છું (૩)

સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાળમાં સર્વે મળીને આઠ કોડ, છપ્પન લાખ, સત્તાણું હજાર, બત્રીસો અને બ્યામી (૮૫૭૦૦૨૮૨) જિનમંદિરોને મારો નમસ્કાર થાઓ (૪)

તથા ઉપર કહેલા જિનમંદિરોમાં ગિરાજતી ૫૬૨ અબજ, બેતાલીશ કોડ, અઠાવન લાખ, છત્રીશ હજાર અને એ રી (૧૫૪૨ ૫૮૩૬૦૮૦) શાશ્વતી જિનપ્રતિમાઓને મારો નમસ્કાર હો. (૫)

‘ જ કિંચિ ’ મૂળ (સમજૂતી સાથે)

જ કિંચિ નામતિથ્ય, સગ્ગે પાયાલિ માયુસે લોએ, બધ જિયુગિ બાધ, તાધ સંવાધ વદામિ ॥ ૧ ॥

સ્વર્ગમા, પાનાળમા તથા મનુષ્ય લોકને વિષે જે કોઈ જિનેશ્વર ભગવાનના નામવાળુ તીર્થ હોય તેને તથા એ ત્રણે લોકને વિષે જે જે શ્રી જિનેશ્વરની પ્રતિમાઓ હોય તે સર્વ પ્રતિમાઓને હું નમસ્કાર કરું છું

નમુદ્યુણુ અથવા શકેસ્તવ. (મૂળ પાઠ)

નમુદ્યુણુ અગિહતાણુ, ભગવતાણુ ॥ ૧ ॥ આઈ-
ગરાણુ, તિથયગણુ, મયસબુદ્ધાણુ ॥ ૨ ॥ પુરિ-
મુત્તમાણુ, પુગ્મિસીહાણુ, પુગ્મિવરપુકરીયાણુ, પુગ્મિ-
મવગ્ગધહધીણુ ॥ ૩ ॥ લોગુત્તમાણુ, લોગનાહાણુ,
લોગહિયાણુ, લોગપઈવાણુ, લોગપજ્જ્ઞેઅગરાણુ ॥ ૪ ॥
અભયદયાણુ, અખબુદયાણુ, મગ્ગદયાણુ, મરણુદયાણુ,
ખોહિદયાણુ ॥ ૫ ॥ ધમ્મદયાણુ, ધમ્મદેસયાણુ,
ધમ્મનાયગાણુ, ધમ્મસારહીણુ, ધમ્મવરચાઉરતચક્ક-
વટ્ટીણુ ॥ ૬ ॥ અખપહિહયવરનાણુદમણુધરાણુ, વિચટ્ટ-
છંદિમાણુ ॥ ૭ ॥ જિણાણુ જલચાણુ, તિન્નાણુ તાર-
યાણુ, બુદ્ધાણુ ખોહયાણુ, સુત્તાણુ મોઅગાણુ ॥ ૮ ॥
મલ્લન્નૂણુ, સલ્લદરિસીણુ, સિવ-મયલ-મરુઅ માણુ ત-
મખખય-મલ્લાખાહ-મપુણુરાવિત્તિ-મિદ્ધિગઈ નામધેય
કાણુ મપત્તાણુ, નમો જિણાણુ, જિયભયાણુ ॥ ૯ ॥
જે અ અઈઆ મિદ્ધા, જેઅ ભવિમતિણાગએ કાલે,
સ પઈઅ વટ્ટમાણુ, મલ્લે તિવિહેણુ વદામિ ॥ ૧૦ ॥

નમુદ્યુષ્ટના અર્થની અમનૂતી

અરિહત બગવતને નમસ્કાર થાઓ [૧] એ અમવાન કેવા છે ? ત વખાણે છે—ધર્મ ! શરૂઆત કરનાર તથા નાનકડાના સંપદેષ તીર્થને સ્થાપના છે વગી કોઈ પણ શુરની સહાયતા વગર જે પોતાની મેળે જ જ્ઞાની થયા છે, [૨] તથા સર્વ પુરોષોમાં ઉત્તમ છે, તથા ધર્મને વિરે પુરુષારથ માં સિદ્ધ સમાન રૂપ છે વગી શુભે કરીને પુરોષને વિરે ઉદ્ધારના પુરુષીક કમગ અમાન ઉત્તમ છે અને કર્મવેરીરૂપ સામાન્ય દસ્તીને ન્યાહનામાં પુરોષને વિષે પ્રધાન ગણદગ્તી અમાન છે [૩] વગી ત્રણે હોશમાં મેદ છે, તથા જગતના નાય છે અને જગતના હિત કરના છે, તથા જગતના અજ્ઞાનરૂપી બધકાને દૂર કરવામાં હીપર અમાન છે, તથા પોતાના અપૂર્ણ જ્ઞાને કરીને જગતમાં સૂર્ય ગમાન ગમશ છે [૪] વગી જાવાન મસાગી શુવોના મારે બધ તાગી અબયદાનના આપણ છે જ્ઞાન—અમુ આપનાર છે, અર્થાત સવ વસ્તુનું જ્ઞાન દાનના છે, તથા મોક્ષમાર્ગ બતાવનાર છે, તમજ નિરાધાર પ્રાણીઓના આધાર છે, વગી સમ કિત્તી પ્રાપ્તિ કરાવના છે [૫] વગી ધર્મના દાના છે, ધર્મનો ઉપદેશ કરના છે, ધર્મના નાયક છે, ધર્મરૂપી રથનું ગદાનું કરવામાં માન્થીઅમાન છે તથા આ અમારે પી ચાર ગતિને અત આણવામાં મોગા ધર્મ—અકર્મની છે [૬] વગી કોઈથી હનુાય નહિ એવા સર્વોત્તમ દેવગજ્ઞાન અને દેવગદર્શનના ધાર છે અને જેમની દોષવાળી છાંમાવચ્ચા દૂર થઈ છે [૭] વગી પ્રભુએ પોત કમ શત્રુઓને છૂટ્યા છે અને બીજાને તે ઉપર છુન અપાયે છે, પોત ચ સારસમુદ્રને તર્યા છે અને બીજાને તેથી તાર છે, તથા પોત જ્ઞાની થયા છે અને બીજાને જ્ઞાની કર છે, તેમજ પોત કર્મશી રહિત થયેલા છે અને બીજાને કર્મરહિત કરે છે [૮] વગી જેઓ અર્વ વસ્તુને સંપૂર્ણપણે બાણે દેખે છે તથા જ્યા કોઈ પણ

જાતનો ઉપદ્રવ નથી, કોઈ પણ પ્રકારની અપજાતા નથી, તથા જ્યાં સંપૂર્ણ નિરોગીપણ છે એવી અત રહિત, નાશ રહિત તથા સર્વ બાધા-પીડાએ રહિત સ્થિતિ છે તથા જ્યાંથી ફરી પાછું સમા-
રમા અવનરણ પડતું નથી અને જેનું નામ મોક્ષગતિ છે, તે રૂપ
ઉત્તમ મ્યાનક જેમણે પ્રાપ્ત કર્યું છે એવા મર્વ ભયને છતનાર
જિનેશ્વર ભાગવતોને નમઃકાર થાઓ [૯] વળી જે જે તીર્થ કર
ભગનાન અતીતકાળમા મોલ પામ્યા છે તેમને, ભવિધકાળમા
તીર્થકરની પદવી ભોગની મોક્ષ પામશે તેમને તથા હાલ વર્તમાન-
કાળમા જે જે તીર્થ કરો વિદ્યમાન છે તે મર્વે (દ્રવ્યજિનો)ને
હું શુદ્ધ મન, વચન, કાયાએ કરી નમઃકાર કરું છું [૧૦]

“ જાવતિ ચેદ્યઆર્ધ. ”

(અર્થ-મમજૂતી સાથે)

જાવતિ ચેદ્યઆર્ધ, ઉડ્ડે અ અહે અ તિગિઅલોએ અ,
મજ્યાઈ તાઈ વદે, ઈહ મતો તથ્ય મતાઈ ॥ ૧ ॥

સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાળલોકને વિષે રહેલી જેટલી જિન-
પ્રતિમા છે તે સર્વેને હું અહીંઆ રહીને નમસ્કાર કરું છું

“ જાવત કે વિ સાહ. ”

(અર્થ-મમજૂતી માથે)

જાવત કે વિ સાહ, ભરહેગ્વય મહાવિદેહે ય,
મવેમિ તેમિ પણુઓ, તિવિદેણુ તિદ કાવગ્યાણુ ॥ ૧ ॥

ત્રિવિધે કરીને મન, વચન તથા કાયાના અશુભ દ ડથી-વિરૂદ્ધ
આચરણથી વિરમેલા-રહિત થયેલા એવા અઢી દીપને વિષે આવેલા

પાત્ર ભરત તથા પાત્ર ઐરવત અને પાત્ર મહાવિદેહમેત્રમા જે
દેર્ધ સાધુ-મુનિ મહારાજ હોય, તે મર્વેને મારો નમસ્કાર થાઓ

નમોઽર્હત (પત્ર પરમેષ્ઠિ-નમસ્કાર)

અથ માથે

નમોઽર્હત્સિદ્ધાચાર્યોપાધ્યાયમર્વમાધુલ્ય ॥ ૧ ॥

શ્રી અરિહત તથા શ્રી મિદ્ધ ભગવાન તથા આચાર્ય તથા
ઉપાધ્યાય અને સર્વ સાધુમુનિરાજને હું નમસ્કાર કરે હું

(આ પત્ર પરમેષ્ઠિ નમસ્કાર સ્ત્રીઓએ લખવાનો નથી)

“ ઉવસગ્ગહર-સ્તોત્ર ”

(શ્રી ભદ્રાતુસ્વામીકૃત)

ઉવસગ્ગહર પાસ, પામ વદામિ કમ્મધળુમુક્ક,
વિસહરવિમનિત્તામ, મગલકક્કાણુઆવામ ॥ ૧ ॥

વિમહરકુલિગમત, કકે ધારેધ જે મયા માણુઓ,
તરસ ગહગેગમાઠી-કુક જરા જતિ ઉવમામ ॥ ૨ ॥

ચિકુક દૂઝે મતો, સુન્ન પણામો વિ બહુકક્કો હોધ,
નરતિગ્ગિએમુ વિ જીવા, પાવતિ ન દુખખદોગચ્ચ ॥ ૩ ॥

સુહ સમ્મત્તે લહે, ચિંતામણિક્કપપાયવજ્જહિએ,
પાવતિ અવિઝ્ઞેણુ, જીના અચગમર ઠાણુ ॥ ૪ ॥

ઈઅ મથુઓ મહાયમ !, ભત્તિજ્જગનિજ્જગેણુહિયએણુ;
તા દેવ દિન્ન જોહિં, ભવે ભવે પાસજિણુચ ॥ ૫ ॥

“ ઉવસગ્ગહર સ્તોત્ર ” ની સમજૂતી.

સર્વ જાતની પીડાને ટાળનાર એવો પાર્શ્વ નામનો યક્ષ (દેવતા) જેનો નેવક છે તથા સર્વ કર્મમૂલકથી મુક્ત અને આ મમારના મોહમમતાઉપી મર્ષના ઝેરનો તદ્દન નાશ કરનાર તેમજ સર્વ દુષ્કર્મથી રહિત-એકાત મગજ ને કલ્યાણના સ્થાનરૂપ છે પાર્શ્વનાથ સ્વામી ! હું તમને નમસ્કાર કરું છું (૧)

વળી હું પ્રભુ ! તમારા નામના વિમહરકુટિલ મત્રને જે ટોઈ મનુષ્ય દઠને (હૃદયને) વિષે સદાકાળ ધાગણ કરી રાખે તેની સર્વે પ્રકારની બ્રહ્મની પીડા તથા રોગની પીડા અને મરકીનો બચ તેમજ દુષ્ટ અને આકરા એકાતરીયા વિગેરે તાવની પીડા પણ ગાત થઈ જાય છે (૨)

વળી હું ભગવત ! તમારા નામમત્રનું સ્મરણ કરવાનું તો ફર રહ્યું, પણ તમને નમસ્કાર જ માત્ર શુદ્ધ મનથી કરવામા આવે તો તે પણ મહા ફળદાયક છે, ડમકે તમને પ્રણામ કરનારો જીવ કદાચ મનુષ્યગતિમા કે કર્મના યોગે તિર્થ ચગતિમા અવતર્યો હોય તો ત્યાં પણ તે દુષ્કર્મ દૌર્ભાગ્યપણાને પામતો નથી (૩)

સર્વ મનવાચિન પૂર્ણ કરનાર ચિતામણિરત્ન અને કલ્પવૃક્ષ જગતા પણ અધિક (લાભદાયક) એવી તમારા વચનની શુદ્ધ શ્રદ્ધા (અભ્યક્તવ) પ્રાપ્ત થવાથી, જીવ વગરહરકતે અજગમસ્થાનને પ્રાપ્ત કરે છે એટલે જ્યાં જન્મમરણનું કાઈ પણ દુષ્કર્મ નથી એવું મોક્ષસ્થાનક મેળવે છે (૪)

એવી રીતે હું મોટા યશના ધણી ! મેં માગ હૃદયના પૂર્ણ લક્ષિતના ઉલ્લસ મહિન તમારી મ્તુતિ કરી છે તે કારણ માટે હું પગમેશ્વર ! આમાન્ય દેવળીને વિષે ચદ્રમા સમાન હું પાર્શ્વનાથ સ્વામી ! હું જ્યાંમુધી મોક્ષે ન જાઉં ત્યાંમુધી મને આ સસાગમા જન્મોજન્મ બોધિણીજની (ધર્મની) પ્રાપ્તિ કરાવજો (૫)

“ જય વીયરાય ”

(શ્રી વીતરાગ દેવને પ્રાર્થના)

જય વીયરાય ! જગગુરુ, હોઈ મમ તુહ પભા
વચ્ચો ભયવ, ભવનિભવેચ્ચો મગ્ગા-ભુસાગિયા ઇકુકેલ
મિહિ ॥ ૧ ॥ લોગવિરૂદ્ધચાચ્ચો, ગુરુજણપૂઆ પરધથ-
કગણ ચ, મુહગુરુનેગો તલ્લયણુ-મેવણુ આભવમ
ખડા ॥ ૨ ॥ વારિજાઈ જઈવિ નિયાણુ-ખધણુ
વીયગય તુહ સમચ્ચે, તહવિ મમ હુજ્જ સેવા, ભવે
ભવે તુમહ ચલણાણુ ॥ ૩ ॥ દુખખખચ્ચો કમખખચ્ચો,
મમાહિમરણુ ચ ખોહિલાલો અ, મ પજ્જહિ મહ ચ્ચેઅ,
તુહ નાહ ! પણામકગણેણુ ॥ ૪ ॥ મર્મમગલમાગલ્ય,
મર્વકલ્યાણુકારણુ, પ્રધાન સર્વધર્માણુ, જૈન જયતિ
ગાસનમ્ ॥ ૫ ॥

“ જય વીયરાય ” ની અર્થ-મમજૂતી

હે વીતરાગ ! હે જગતગુરુ ! તમારો જય થાચ્ચો હે ભગ
વનુ ! તમારા પ્રતાપથી મને આ સસાર ઉપરથી વૈરાગ્ય થાચ્ચો
અને તમારા કહેલા માર્ગ પ્રમાણે ચાલવાનું થાચ્ચો તથા મારા
વાન્ધવ સદ્ગુણ થાચ્ચો (૧)

વળી લોકના આચારથી ઊગટી રીતે ન ચાલુ એવી બુદ્ધિ આપો,
તેમજ માતા, પિતા, ધર્માચાર્ય વિગેરે ગુરુજનની સેવા-સંક્રિતની
તથા પરોપકાર કરવાની મતિ આપો તથા ભવા આચારવત શુદ્ધ
ઉપદેશક સદ્ગુરુનો મમાગમ થાચ્ચો તથા તંના વચનની પેવા આ
સસારમા હું જ્યાસુધી રહુ ત્યાસુધી મને અખડપણે હો (૨)

હે વીતરાગ ! જો કે તમારા કહેલા સિદ્ધાંતને વિષે તો ધર્મ કરણીના ગદલામાં અમુક સુખની વાર્તાના કરવારૂપ નિયાણુ બાધવાની ના કહી છે, તો પણ આટલા વાના તો મને હોજો તેમા પ્રથમ તો ભવેભવમા તમારા ચરણઢમળની સેના, બીજી મારા શારીરિક તથા માનસિક દુખનો નાશ તેમજ મારા સર્વ કર્મોનો નાશ, તથા ત્રીજી સમાધિ-મગ્ધ તથા ચોથુ શુદ્ધ ધર્મમાર્ગની (બોધિની) પ્રાપ્તિ-એ આર વાના હે નાવ ! તમને નમસ્કાર કરવા થકી મને મળજો (૩-૪)

મર્વ માગવિકને વિષે મહા ઉત્તમ મગળરૂપ અને સર્વ સુખને વિષે મહાસુખના હેતુરૂપ, તથા મર્વ ધર્મમા શ્રેષ્ઠ-એવુ જૈનશામન જયવતુ વર્તે છે અર્થાત્ શ્રી જિનેશ્વરના આજ્ઞા વચન મર્વોત્કૃષ્ટ જયવતા વર્તે છે (૫)

“ અગિહ તચેધઆણુ ”

(કાઉસ્મગ્ગના હેતુઓ.)

અરિહ તચેધઆણુ, કરેમિ કાઉસ્મગ્ગ ॥ ૧ ॥
વ દણુવત્તિયાએ, પૂઆણુવત્તિયાએ, મક્કારવત્તિયાએ,
સમ્માણુવત્તિયાએ, બોહિલાભવત્તિયાએ, નિરવસ્મગ્ગ-
વત્તિયાએ ॥ ૨ ॥ સદ્ધાએ, મેહાએ, ધિઈએ, ધારણાએ,
આણુપ્પેહાએ, વહૂમાણીએ ઠામિ કાઉસ્મગ્ગ ॥ ૩ ॥

“ અરિહ તચેધઆણુ ” ની અર્થ-સમજૂતી

અગિહ ત પ્રભુની પ્રતિમાને વદન કરવાના હેતુથી હું કાઉસ્મગ્ગ કરું છું (૧) અર્થાત્ શ્રી જિનેશ્વર ભગવાનને નમસ્કાર કરવાથી જે પાપનો નાશ થાય તથા જે પુન્યની પ્રાપ્તિ વાય તે મને આ કાઉસ્મગ્ગથી થાય તે માટે હું કાઉસ્મગ્ગ કરું છું તથા જિન-

પ્રતિમાની પુષ્પાદિકે પૂજા કરવાથી જે ફળ થાય તે થવા માટે
 હું કાઉંસગ્ગ કરું છું તથા જિનપ્રતિમાને વસ્ત્ર આભરણાદિકે
 પૂજતા જે ફળ થાય તે થવા માટે હું કાઉંસગ્ગ કરું છું તથા
 શ્રી જિનપ્રતિમા આગળ બક્ષિપૂવક ગીત, ગાન, મુનિ વિગેરે
 કરવાથી જે લાભ થાય તે થવા માટે હું કાઉંસગ્ગ કરું છું
 તેમજ ધર્મની પ્રાપ્તિને અર્થે અને મોક્ષમુખ મેળવવા માટે હું
 કાઉંસગ્ગ કરું છું (૨) વળી હું શ્રદ્ધાએ, નિર્મળ ભુક્ષિયો,
 શાતપથો અને પ્રભુના ગુણને ધ્યાન તથા તેના ગુણને વારંવાર
 ચિંતવતા અને ધર્મભાવની વૃદ્ધિ કરતાં હું કાઉંસગ્ગ કરું છું (૩)

“ કલ્પાણુકદ ” ની મુતિ

(અર્ચનમનૂતી ગાથ)

કલ્પાણુકદ પદમ જિણિદ, મતિ તચ્ચો નેમિ-
 જિણુ મુણિદ, પામ પયામ મુગુણિક્કઠાણુ, ભત્તીધં વદે
 મિગ્ગિવલ્લમાણુ ॥ ૧ ॥ અપાગ—મ સાગ—મ મુદ્ધપાગ,
 પત્તા મિવ દિતુ મુદ્ધકમાગ, સંભે જિણિદા મુગ્ગિ
 દવદા, કલ્પાણુવલ્લીણુવિમાલકદા ॥ ૨ ॥ નિંવાણુમગ્ગે
 વરલાણુકપ્પ, પણામિયામેમકુવાઈદપ્પ, મય જિણાણુ
 મગ્ગણુ ભુલાણુ, નમામિ નિચ્ચ તિજગપ્પલાણુ ॥ ૩ ॥
 કુદિદુગોખખીગ્ગતુમાગ્ગવણા, મરોજલથા કમલે નિમણા,
 વાચેમિટ્ટી પુથ્થયવગ્ગલથા, મુલાય મા અમ્મ મયા
 પમપ્પથા ॥ ૪ ॥

મુળની વૃદ્ધિના મૂળરૂપ પ્રથમ જિનેશ્વર શ્રી સ્વયંભૂવ
 ભગવાનને અને સોગમાશ્રી શાતિનાથ ભગવાનને તથા બાવીશમા

શ્રી નેમિનાથ જિનેશ્વરને વળી જગત્મા મ પૂર્ણ જ્ઞાનથી પ્રકાશનાર
ત્રેવીશમા શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુને તેમજ ક્ષમા, દયા, જ્ઞાનાદિક
અનેક ગુણના એક અનુપમ આનંડપ ચોવીશમા શ્રી વધ માન
સ્વામીને ભક્તિપૂર્વક હું નમસ્કાર કરું છું (૧)

અપાર અને અનંત સમારંભી મમુદ્રનો અત આણી
મોક્ષપદને પામેલા તથા દેવોના મમુદાયવડે વદન કરાયેલા અને
સુખવૃદ્ધિની વેલના વિશાળ મૂળરૂપ એવા મર્વે શ્રેષ્ઠ જિનેશ્વર
ભગવતા, મને તમામ પવિત્ર વસ્તુઓને વિરે મારંડપ એવું
મોક્ષપદ આપો (૨)

મોક્ષમાર્ગને વિષે શ્રેષ્ઠ રવ મમાન, તથા તમામ કુવાદીઓના
ગર્વનો મ પૂર્ણ નાશ કરનારા અને પડિત પુરુષોને આધારરૂપ
તેમજ ત્રણે જગતને વિષે મર્વોત્તમ એવા શ્રી જિનોક્ત મિદ્ધાને
હું નિઃતર નમસ્કાર કરું છું (૩)

મયકુદનુ કૂલ, ચંદ્રમા, ગાયત્રી હ્રદ તથા પાણીના કણીયા
એ ચાર મમાન ઉત્તમ વર્ણવાળી, હાવમા કમળ ધગ્નારી તથા
કમળના આસનનાળી, વળી જેના બીજા હાથમા પુન્નગે રહેલા
છે એવી ઉત્તમ મન્વતી દેવી, અમને સદા સુખકારી વાઓ (૪)

“ પુષ્પરવદીવદ્ ”

(શ્રુત—મ્તવ સૂત્ર મૂળપાઠ)

પુષ્પરવદીવદ્, ધાયર્થ્ય ડે અ જબુદીવે અ,
ભગદેવવિદેહે, ધરમાઈગે નમ મામિ ॥ ૧ ॥
તમતિમિગ્પડલવિદ્—સાણુસ્મ સુરગાણુનગિ દમહિયમ્મ,
સીમાધગ્મ વદે, પપ્પેાડઅ મોહનલમ્મ ॥ ૨ ॥

જાઈજરામરણસોગપણામણસ્મ, કલ્પાણુપુષ્પલવિસા-
લમુહાનહસ્ત, કે દેવદાણુવનરિ દગણુચિચ્ચસ્મ, ધરમ
સ્ત મારમુવલખલ દુઝે પમાય ॥૩॥ રિમિધે લો પયચો
ણુમો જિણુમચો નદી મયા મજમે, દેવ નાગમુવ-
મકિસગણુ-સ્મભુચ્ચલાનચિચ્ચો, લોગો જથ પઈ
દિચો જગમિણુ તેલુકમચ્ચામુર. ધરમો વડ્ડઉ
સામચો વિજયચો ધરમુત્તર વડ્ડઉ ॥૪॥ મુચ્ચમ્મ
ભગવચો, કહેમિ કાઉસ્સગ ॥ વદણુવત્તિયાચો ॥

“ પુષ્પખરવરદીવડ્ડે ”

[શ્રુતસ્તવ] ની અર્થ—સમજૂતી

જ જૂદીપ, ધાતકીખડ તથા અર્ધો પુષ્કરવર દ્વીપ, મળીને
અઢી દ્વીપના પાચ ભરત તથા પાચ ઐરવત અને પાચ મહા
વિદેહ હેત્રોમા ધર્મના મૂળ રાપનાર શ્રી સીમધરમ્વામી વિગેરે
ભગવતોને હું નમસ્કાર કરું છું (૧)

અજ્ઞાનરૂપી ઘોર અધકારનો વિનાશ કરનાર તથા મોહ
બળને તાઢી નાખનાર અને દેવતાઓના મમુદાયને તથા મનુષ્યના
રાજાઓને પણ પૂજનિક એવા સિદ્ધાતને હું નમસ્કાર કરું છું ॥

જન્મ, જરા, મરણ તથા શોકનો સંપૂર્ણ નાશ કરનાર, વગી
અતિશય બહોળી સુખમાના આપનાર તથા દેવ, દાનવ અને
મનુષ્યના ઈંદ્રાને પણ પૂજવા યોગ્ય એવા ધર્મના-સારભૂત
સિદ્ધાતનો મહિમા જાણ્યા પછી કયો મૂર્ખ માણસ તેના આરા
ધનમા પ્રમાદ કરે ? (૩)

હે જ્ઞાનવત લોકો ! (મર્વનય—પ્રમાણથી) સિદ્ધ એવા જિનમતરૂપી મિદ્ધાતને હું આદર સહિત નમસ્કાર કરું છું (તે જિનમતના પ્રતાપથી) મને ચારિત્રભાવની વૃદ્ધિ થાયો ! જે ઔગ્રિધર્મનું વૈમાનિક તથા ભવનપતિ તેમજ જ્યોતિષી અને વ્યતર દેવોના મધુદાયે માયા ભાવથી પૂજન કર્યું છે, વળી જે જિનમતમા (તેમના સિદ્ધાતોમા) આ જગતના મર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાળરૂપી ત્રણે લોકનું તથા ત્રણે ઢાળનું જ્ઞાન મમાયલું છે, તે શ્રુતધર્મ વૃદ્ધિ પામે વળી જેનો અર્થ શાશ્વતો છે, તથા વિજયવત છે તે સિદ્ધાનધર્મ, ચારિત્રધર્મની ઉત્તમતા વાય તેવી વૃદ્ધિને પામે (૪) હે ભગવત ! આવા સિદ્ધાતનું આરાધન કરવા માટે હું કઠિન્નમગ્ન કરું છું (અથવા મિદ્ધાન રૂપી ભગવાનને આરાધવા માટે હું કઠિન્નમગ્ન કરું છું)

“ સિદ્ધાણુ બુદ્ધાણુ ” (સિદ્ધસ્તવ—સૂત્ર.)

મિદ્ધાણુ બુદ્ધાણુ, પારગયાણુ પગ પગયાણુ,
લોઅગ્ગમુવગયાણુ, નમો મયા મન્વમિદ્ધાણુ ॥ ૧ ॥
જે દેવાણુવિ દેવો, જ દેવા પજલી નમમતિ, ત
દેવદેવમહિઅ, મિગ્ગમા વદે મહાવીર ॥ ૨ ॥ ઈક્કેવિ
નમુક્કારો, જિણુવરવમહસ્સ વહ્ધમાણુમ્મ, મમારમાગ-
ગઓ, તાગેધ નગ્ગ વ નાગિં વા ॥ ૩ ॥ ઉત્તિજ્જ તમેલસિ-
હરે, દિપ્પમા નાણુ નિસીહિઆ જસ્સ, ત ધમ્મચક્ક-
વર્ધિ અગ્ગિનેમિ નમમામિ ॥ ૪ ॥ ચત્તારિ અદ્દુદમ
દોય—વદિયા જિણુવગ ચઉન્વીમ, પરમહિનિહિઅહ્ઠા,
મિદ્ધા મિદ્ધિ મમ દિમતુ ॥ ૫ ॥

“ સિદ્ધાણુ બુદ્ધાણુ ” ની અર્થ—સમજૂતી.

જેટલે પોતાના આત્માનો સર્વ અર્થ પૂર્ણ કર્યો છે, વળી જે તત્ત્વજ્ઞાની છે, તથા જે મસારનો પાગ પામીને અનુક્રમે મોક્ષને પામ્યા છે, તે સર્વ સિદ્ધ ભગવતોને મહાકાળ માટે નમસ્કાર હો ૧

જે દેવતા પણ દેવ છે, વળી જેને દેવતાઓ હાથ જોડીને નમસ્કાર કરે છે, તથા જે ઇંદ્રોવડે પૂજાયેલા છે, તે શ્રી મહાવીર સ્વામીને હું મસ્તકવડે નમસ્કાર કરું છું ૨

સામાન્ય દેવગી ભગવાનમા વૃષભ મમાન શ્રી વર્ધમાન-સ્વામીને, સિદ્ધાતમા કદ્ધા પ્રમાણે, ભાવપૂર્વક એક વાર પણ કરે ન નમસ્કાર નર, નારી (કે કૃત્રિમ નપુમક)ને સ આરસાગરથી તારી પાર ઉનારે છે ૩

ગિરનાર પર્વતના શિખર ઉપર જેના ત્રણ કંયાણુક દીક્ષા, દેવગી અને મોક્ષરૂપ થયા છે તે કર્મરૂપી શત્રુનો નાશ કરનાર, ધર્મચક્ર વર્તી ગાવીશમા શ્રી અરિષ્ટનેત્રિ ભગવાનને હું નમસ્કાર કરું છું ૪

અષ્ટાપ પર્વત ઉપર ભરત ચક્રવર્તીએ કરાવેલા ચાર મુખવાળા જિનપ્રાસાદમા, દક્ષિણ દિશાએ શ્રી મહાનનાથથી માડીને શ્રી પદ્મપ્રભ સુધીના ચાર તીર્થ કરાના, તથા પશ્ચિમ દિશાએ શ્રી સુપાર્શ્વનાથથી માડીને ચૌદમા શ્રી અનંતનાથ સુધીના આઠ તીર્થ કરાના, તથા ઉત્તર દિશાએ પદરમા શ્રી ધર્મનાથથી માડીને ચૌવીશમા શ્રી મહાવીરસ્વામી સુધીના દસ તીર્થ કરાના, તથા પૂર્વ દિશાએ પહેલા શ્રી નૃપભદ્રેવ ને બીજા શ્રી અજિતનાથ એ બે તીર્થ કરાના, મળીને વર્તમાન કાળના ચૌવીશ તીર્થ કરાના પ્રતિજ્ઞા જિજ્ઞે છે, જે ઇંદ્રાદિકવડે વદાયા છે, તથા જે પોતાના સર્વ પ્રયોજન સિદ્ધ કરી મોક્ષસુખરૂપ સંપૂર્ણ રૂળ પામ્યા છે, એવા તે સિદ્ધ ભગવતો મને મોક્ષનું સુખ આપો ૫

“ વેયાવચ્ચગરાણુ ” (શામનદેવતાની સ્તુતિરૂપ) સૂત્ર
 વેયાવચ્ચગરાણુ સતિગરાણુ મમ્મદ્દિશિસમાહિગરાણુ
 કરેભિ કાઉસ્મગ્ગ ॥ ૧ ॥

“ વેયાવચ્ચગરાણુ ” સૂત્રની સમજૂતી.

શ્રી જિનશાસનના મહાયજ્ઞાત્રી, સારમભાજ તથા ચિન્તા
 કરનાર અને ક્ષુદ્ર ઉપદ્રવ તથા વિદ્યો દાળનાર, સમસ્ત મધને
 સુખચાતિ કરનાર, તેમજ ક્ષુદ્ર બ્રહ્મવત, જોધવાન સમ્યગ્દષ્ટિ
 જીવોને સમાધિ પમાડનાર શ્રી ગોસુખ તથા ચક્રેશ્વરી વિગેરે
 શાસનદેવતાનું આગધન ઢળવા માટે હું કાઉસ્મગ્ગ કરું છું

શ્રી મહાવાર સ્તુતિ. (હરિભદ્રસૂત્રિકૃત)

૧મ માગ્દાવાનલદાહનીઁ, મ મોહધૂલીહરણે સમીર,
 માયાગ્માદાગણુમાગ્સીઁ, નમામિ વીઁ ગિગિમાગ્ધીર
 ॥ ૧ ॥ ૨ભાવાવનામમુગ્દાનવમાનવેન—ચૂલાવિલોહ
 કમલાવલિમાલિતાનિ, મ પૂગિતાલિનતલોહમમીહિ-
 તાનિ, કામ નમામિ જિનગજપદાનિ તાનિ ॥ ૨ ॥
 જ્યોધાગાધ સુપદપદવી નીરપૂગભિગમ, જીવાહિમા
 વિગ્લહહીમગમાગાહદેહમ્ ચૂલાવેલ ગુન્નગમભણિમ-
 કુલ દુગ્ધાઁ, માઁ વીગગમજલનિધિમાદઁ માધુ મેવે
 ॥ ૩ ॥ ૪આમૂલાલોહધુલીજહુલપરિમલાલીલલોલાલિ
 માલા, ઝ કાગગવમાગ મલદલકમલાગારભૂમિનિવામે,
 ઘાયામભાગ્માઁ ! વઁ કમલકરે ! તાગ્હાગલિગમે !,
 વાણીમ દોહદેહે ! ભવ વિગ્હવર દેહિ મે દેવિ ! માગ્માઝા

સ સારદાવા (મહાવીર સ્તુતિ) ની અર્થ સમજૂતી.

અ સારત્રપી દાવાગિના તાપને ઓવવવામા પાણી સમાન,
તથા અજ્ઞાનરૂપી ધૂળને ડઠાડી નાળવામા પનન સમાન, વગી કપડ
રૂપી પૃથ્વીને ડબેડી નાળવામા તોફાન સમાન અને ધૈર્યતામા
મેરુપરંત મમાન શ્રી મહાવીરજીને હુ નમનકાર કરુ ખું. ૧

અત્યંત ભાવપૂર્વક નમન કરી રહેવા મર્વ દેવતા તથા
મનુષ્યના નાયકોના મસ્તકને વિષે ગિનામિત મુ ૧ ઉપર જોની
દેહીમ્યમાન કમળની શ્રેણિઓથી જેનું પૂજન થઈ રહેયું છે એના તથા
પોતાના ભક્તજનોના મર્વ મનોનામિત પૂર્ણ કરનાર શ્રી જિનેશ્વર
ભગવતના તે પ્રસિદ્ધ ચરણોને હુ યથેચ્છપણે નમસ્કાર કરુ ખુ ૨

ગભીર બોધવાળા, સુદૃઢ પદોની પશ્ચિતરૂપી પાણીના પ્રવાહે
કરીને શોભાયમાન, તથા જીવદયારૂપી નિરંતર વહેતા તરંગોના
પરસ્પર મળવાથી અગાધ છે પ્રભાવ જેનું, વગી શાસ્ત્રી વ્યક્તિ
રૂપી પેલો જેમા વહી રહી છે અને મોગ તેમજ મરણા પાંડરૂપી
રત્નોથી જે ભરપૂર છે તથા જેનો પાર પામવો બહુ કઠણ છે
તેવા શ્રી વીરપરમાત્માએ પ્રકાશેલા ઉત્તમ સિદ્ધાંતરૂપી સમુદ્રને
શુદ્ધ ભાવથી આદરપૂર્વક હુ સેતુ છુ ૩

ઠેક મૂળ પર્યંત ડોનતું તથા મકરદંત અત્યંત મુગ વી રજ
કહોની મુવાસમા મગન વધે રહેલા હાગ્યથ અપગ ભમગઓના
મનોહર શુભરત્નો શોભતુ અને નિર્મળ પત્રવાળુ એવુ જે કમળ
તેની ઉપર રહેવા ભુવનના મધ્યભાગમા જેનો નિવાસ છે, તથા
જેના શરીરની ઉત્તમ કાનિ છે તથા જેના હાથમા શ્રેષ્ઠ કમળ રહેયું
છે અને જેનું હૃદય શોભાયમાન હારવડે પ્રકાશી રહ્યું છે, તેમજ
જેણે જિનેશ્વર ભગવતની વાણીરૂપી શરીર ધારણ કર્યું છે, તેવી
હુ મુગદંતો ! સરસ્વતિ ! મને સ સારના હુ બમાથી શ્રદ્ધા રૂપ
મોક્ષમુખનું શ્રેષ્ઠ વરદાન આપો ૪

વિભાગ બીજો

કંઠસ્થ કરવાયોગ્ય ચૈત્યવદન મૃતિ નનનિનો સમહ,

શ્રી ગતુજયતુ શ્રી પદ્મનિજયદુત્ત મનન

નિમળ કેવળ જ્ઞાન કમવા, મંદિતનૃપતિ દિવ્ય, ૧,
મુન્શાસમૃત ત ચળપકજ, નમ્ર મન સિનન ॥ ૧ ॥
નિમળગિરિનરશૃગમહા, પ્રવરશુભ, મુન્શાસમૃતકિદાર
કોડીમેનિત, નમો ॥ ૨ ॥ ક તી ત્ત, તિતીવજ ગાય
જિનગુરુ મના, એનિજરાવનિતે, નમો ॥ ૩ ॥
પુટીક ગણપતિ સિદ્ધિ માધી કે, મન મનાદુર,
વિમળગિરિન શૃંગ મિદ્ધા, નમ્ર મનાદુર, ૧,
૭સુ મુનિવર, કોડીનત એ મિનિ, સાધ્ય-૨ ॥ ૪ ॥
નમો ॥ ૫ ॥ પાતાળ નમ્ર, વિમળગિરિવન્તો
પર, નહી અનિક તીરથ તીર્થ, નમો ॥ ૬ ॥ મિ
વિમળગિરિવ શિખરમહા, નમ્ર, નિજ શુદ્ધ
સત્તા સાનનાથ, પરમ-વેદિનિ, નમ્ર ॥ ૭ ॥ શુભ
કોહ નિજાહ નિદ્રા, પરમપદ્મ, ગિરિન ૧
કપાતાપર, પદ્મનિજય શુદ્ધિ ૧ ॥ ૮ ॥

પડિત શ્રી પદ્મવિજયજીકૃત

ચૈત્યનદનની ચોનીગી

(૧) આદિ દેવ અવવેસરુ, વિનીતાનો રાય, નાભિરાયા કુળ
મહો, મરુદેવા માય ॥ ૧ ॥ પાચશે ધનુષની દેહડી, પ્રભુજી
પરમ દયાળ, ચોસશી લાખ પૂર્વજુ, જમ આયુ વિશાળ ॥ ૨ ॥
વૃક્ષ લછન જિન વૃષધન^૧એ, ઉત્તમ શુભમણિખાણ, તસ
પદપદમેવનથકી, લહીએ અવિચલ ઠાણ ॥ ૩ ॥

(૨) અજિતનાથ પ્રભુ અવતર્યા, વિનીતાનો સ્વામી, જિત
રાત્રુ વિજયાતણો, નદન શિવગામી ॥ ૧ ॥ બહોતેર લાખ પૂર
વતણ, પાઞ્યુ જેણે આય, ગજ લછન લછન નહિ, પ્રભુમે
સુરરાય ॥ ૨ ॥ સાડા ચારશે ધનુની એ, જિનવર ઉત્તમ દેહ,
પાદપદ તસ પ્રભુમીએ, જેમ લહાએ શિવગેહ ॥ ૩ ॥

(૩) માનથી નમગે ધણી, શ્રી સભવનાથ, જિતારી નૃપ
નદનો, ચલવે શિવ માય ॥ ૧ ॥ નેનાનદન અદને, પૂજે નવ
અગે, ચારશે ધનુષ્યનુ દેહમાન, પ્રભુમુ મનગે ॥ ૨ ॥ સાઠ
લાખ પૂરવતણ એ, જિનવર ઉત્તમ આય, તુરગર લછન પદપદને,
નમતા શિવસુખ થાય ॥ ૩ ॥

(૪) નદન સવર રાયના, ચોથા અભિનદન, કપિ^૩ લછન
વદન કરો, ભવદુખ નિકદન ॥ ૧ ॥ ત્રિદાર્યા જસ માવડી, સિદ્ધા
રથ જસ તાય, આઠા ઋણશે ધનુષ્ય માન, સુદર જસ કાય
॥ ૨ ॥ વિનીતાવાગી વદીએ એ, આયુ લખ પચાસ, પૂરવ તમ
પદપદને, નમતા શિવપુર વાસ ॥ ૩ ॥

(૫) સુમતિનાથ સુહૃદરુ, કૌશલ્યા જસ નયત્રી, મેઘરાય
મગલાનહો, નદન ત્રિતવયરી ॥ ૧ ॥ કૌચ લલન જિનરાણ્યો,
શુભે ધનુષની દેહ, આલીંગ લાખ પૂર્વતણુ, આયુ અતિ
શુભગેહ ॥ ૨ ॥ સુમતિ શુભે કરી જે ભર્યો એ, તર્યો સમાર
અગાધ, તમ પદપદ્મમેવાધકી, લહો મુખ અગ્યાગાધ ॥ ૩ ॥

(૬) કૌમળી પુત્રી ગણ્યો, ધનુ નરપતિ તાય, પદ્મપ્રભ
પ્રભુતામયી, સુમીમા જન્મ માય ॥ ૧ ॥ ત્રીશ લાખ પૂર્વતણુ,
જિન આયુ પાળી, ધનુષ અદીશે દેહડી, મવિ કર્મને ટાળી ॥ ૨ ॥
પદ્મવદન પદ્મમેરુએ, જિનપદ્મપદ્મની મેવ, પદ્મવિજય કહે
કીર્ત્યે, ભવિજન સહુ નિત્યમેવ ॥ ૩ ॥

(૭) શ્રી સુપાસન્નિષ્ઠ પામ, ટાળ્યો ભવડેરો, પૃથ્વી
માનાને ઉરે, જાયો નાથ હમેગે ॥ ૧ ॥ સુપ્રતિષ્ઠ સુત સુહરુ,
વાણુમી ગાય, વીશ લાખ પૂર્વતણુ, પ્રભુજનુ આય ॥ ૨ ॥
ધનુષ ગણે જિન દેહડીએ, સ્વર્ગિન લલન માગ, પાદપદ્મ જમ
ગજતા, નાર તાગ ભવ તાર ॥ ૩ ॥

(૮) લક્ષ્મણા માતા જનનીયા મહાનેન જન્મ તાય,
ઉરુપતિ લલન દીપતો, ચદ્રપુગીનો રાય ॥ ૧ ॥ દશ લાખ
પૂર્વ આઉખુ, દોઢસો ધનુષની દેહ, સુગ્ગનરપતિ મેવા ઠરે, ધરના
અતિ મમનેહ ॥ ૨ ॥ ચદ્રપ્રભ જિન આઠમા એ, ઉત્તમ પદ
દાતા, પદ્મવિજય કહે પ્રણમીએ, મુજ પ્રભુ પાર ઉતાગ ॥ ૩ ॥

(૯) મુવિધિનાવ નવમા નમુ, મુગ્રીવ જસ તાન, મગર
લલન ચરતે નમુ, રામા ડહી માન ॥ ૧ ॥ આયુ જે લાખ

પૂરવતાણુ, શત ધનુષની કાય, કાકદી નગરી ધણી, પ્રભુમુ પ્રભુપાય
 ॥ ૨ ॥ ઉત્તમ વિધિ જોડથી લહો એ, તિલે સુવિધિ જિન નામ,
 નમતા તમ પદ પડને, લહીએ શાશ્વત ધામ ॥ ૩ ॥

(૧૦) નદા દહરથ નદનો, શીતળ શીતળ નાથ, રાજ
 ભદિલપુસ્તણો, ચલવે શિવ માથ ॥ ૧ ॥ લાખ પૂરવનુ આઉંમુ,
 નેઉ ધનુષ પ્રમાણુ, કાયા માયા ટાગીને, લહા પચમ નાણુ
 ॥ ૨ ॥ શ્રીવચ્છ લછન સુદરુ એ, પદ પડે રડે જામ, ત જિનની
 નેવાધકી, લહીએ લીલ વિલાસ ॥ ૩ ॥

(૧૧) શ્રી શ્રેયામ અગ્યાગ્રમા, વિષ્ણુ નૃપ તાય, વિષ્ણુ માતા
 જોહની, એ શી ધનુષની કાય ॥ ૧ ॥ વધ ચોરાશી લાખનુ,
 પાળ્યુ જિણે આય, ખડ્ગી લછન પદ્મજે^૧, મિહુપુરીને રાય
 ॥ ૨ ॥ રાજ્ય તણ દીક્ષા વરી એ, જિનવર ઉત્તમ જ્ઞાન, પામ્યા
 તસ રહપમને, નમતા અવિચલ માન ॥ ૩ ॥

(૧૨) રવાસવ-વદિત વાસુપૂજ્ય, અ પાપુરી ઠામ, વસુ
 પૂજ્ય કુળ અદ્રમા, માતા જયા નામ ॥ ૧ ॥ મહિષ લછન જિન
 જારમા, શીતેર ધનુષ પ્રમાણુ, કાયા આયુ વરસ વગી, બહોતેર
 લાખ વખાણુ ॥ ૨ ॥ સઘ અતુર્વિધ સ્થાપીને એ, જિન ઉત્તમ
 મહારાય, તસ મુખપત્ર વચન સુણી, પરમાનદીત થાય ॥ ૩ ॥

(૧૩) કપિવપુર વિમલ પ્રભુ, શ્યામા માત મહાર^૨,
 કૃતવમો નૃપ કુળ-નલે^૪, ઉગમીયો દિનકાર ॥ ૧ ॥ લછન
 રાજવગહનુ, માઠ ધનુષની કાય, સાઠ લાખ વરસા તણુ, આયુ
 અતિ મુખદાય ॥ ૨ ॥ વિમલ વિમલ પોતે થયા એ, નેવક વિમલ
 કરેહ, તુજ પદપત્ર વિમલ પ્રત્યે, સેતુ ધરી સસનેહ ॥ ૩ ॥

* જોડો ૧ ચણુખમને ૨ ઇત્રોવડે ૩ પુત્ર ૪ આતમા

(૧૪) અનત અનત ગુણ આગર, અયોધ્યાવામી, મિહમેન
નૃપ નદનો, ધરો પાપ નિહારી ॥ ૧ ॥ સુગન્ધા માતા જનમિયો,
ત્રીશ લાખ ઉદાર, વગ્ન આઉં પાણિયુ, જિનવર જયમાર
॥ ૨ ॥ લછન મિચાલાતપ્ત એ, કાયા ધનુષ પચામ, જિનપદપદ
નમ્યા વડા, લહીએ મહાજિવિવામ ॥ ૩ ॥

(૧૫) બાનુનદન ધર્મનાથ, સુમના બલી માત; વજ્ર લછન
વજીર નમે, ત્રણ ભુવન નિખ્યાત ॥ ૧ ॥ દગ લાખ વરસનુ
આઉં, વપુ ધનુષ પીસ્તાકીશ, ગ્લપુગીનો રાણ્યો, જગમા
જામ જગીશ ॥ ૨ ॥ ધર્મ મારગ જિનવર કહો એ, ઉત્તમ જન
આધાર, તીજો તુજ પાદપદ્મતળી, મેના કર નિધાર ॥ ૩ ॥

(૧૬) શાંતિ જિનેશ્વર મોળમા, અચિરામૃત વદો, નિધરે :
કુગ નભમણિરે, ભવિજન મુખકને ॥ ૧ ॥ મૃગલછન જિન
આઉં, લાખ વગ્ન પ્રમાણ, હૃદયિણાઉર નયરી ધણી, પ્રભુજી
ગુણમણિપાણ ॥ ૨ ॥ બાળીશ ધનુષની દેહડી એ, સમયોગ્ન
સંહાર, વદન પદ જયુ ચદલો, દીકે પગ્ન કપાણ ॥ ૩ ॥

(૧૭) કૃષ્ણનાથ હામિત દિયે, ગજપુરનો નાય, મિનિ માતા
ઉરે અનતર્યો, મુગ નમ્પતિ તાય ॥ ૧ ॥ કાયા પાત્રીગ ધનુષની,
લછન જમ દાગ, કેવળનાનાદિદ ગુણા, પ્રભુમો ધરી રાગ ॥ ૨ ॥
સહમ પચાણ વગ્નનુ એ, પાગી ઉત્તમ ગાય, પદવિજય કહે
પ્રભુમીએ, લાવે શ્રો જિનગાય ॥ ૩ ॥

(૧૮) નાગપુરે અર જિનવરુ, સુદર્શન નૃપનદ, દેવી માતા
જનમિયો, લવિજન સુખકદ ॥ ૧ ॥ લછન નદાવર્તનુ, કાયા
ધનુષદ ત્રીશ, સહસ ચોરાગી વગ્ગનુ, આયુ જામ જગીશ
॥ ૨ ॥ અરુર અરુર અરુર જિનવરુ એ, પામ્યા ઉત્તમ કાણુ,
તસ પદ પદ આવળતા, લહીએ પદ નિરવાણુ ॥ ૩ ॥

(૧૯) મહિનાથ ઝોગણીશમા, જસ મિયિલા નયગી,
પ્રભાવતી જમ માવડી, ટાળે કર્મ વચરાં ॥ ૧ ॥ તાત મી કુલ
નરશરુ, ધનુષ્ય પચીશની કાય, લછન કળશ મગવકરુ, નિરમલ
નિરમાય ॥ ૨ ॥ વરસ પચાવન સહસનુ એ, જિનવરુ ઉત્તમ આય,
પદવિજય કહે તેહને, મના શિનસુખ ધાય ॥ ૩ ॥

(૨૦) મુનિમુમત જિન વીશમા, ધકચપનુ લછન, પદા
માતા જેહી, સુમિન નૃપનદન ॥ ૧ ॥ રાજગૃહી નગરી ધણી,
વીશ ધનુષ ઘરીર, પદર્મ નિમણીત રેણુવજ, ઉદામ મમીર ॥ ૨ ॥
ત્રીશ હજાર વરમતણુ એ, પાળી આયુ ઉદાર, પદવિજય કહે
ગિવ વર્ધા, શાશ્વત સુખ નિરધાર ॥ ૩ ॥

(૨૧) મિયિલા નગરી રાણુઓ, વખા સુત માઓ, વિજયરાય
સુત છોડીને, અવત મત માઓ ॥ ૧ ॥ નીલ કમલ લછન ભણુ,
પન્નર ધનુષની ફેહ, નમિ જિનવરુ શોભતુ, શુભગણુ મણિ
ગેહ ॥ ૨ ॥ દશ હજાર વરમતણુ એ, પાળ્યુ પગગટ આય,
પદવિજય કહે પુણ્યથી, નમીએ તે જિનરાય ॥ ૩ ॥

૧ રોગરહિત ૨ જરારહિત ૩ જન્મરહિત ૪ કાયબો ૫ નિકા
ચીત કર્મરૂપી રજમાવને ઝાટકી કાઢવા પ્રભજન (વાયુ) સમાન

(૨૨) નેમિનાવ ગાવીશમા, શિવાદેવી માય, મમુદ્રવિજય
પૃથ્વીપતિ, લેહ પ્રભુના તાય ॥ ૧ ॥ દશ ધનુષની દેહલી, આયુ
વરમ હનગ, શખ લછનધર સ્નામીજી, તજી રાજુલ નાર ॥ ૨ ॥
ગોરીપુરી નયરી લક્ષ્મી એ, પ્રદ્યાયાની ભગવાન, જિન ઉત્તમ
પદપદ્મને નમના અવિચળ થાન ॥ ૩ ॥

(૨૩) આશ પૂરે પ્રભુ પાસજી, ત્રેડે લવ પાસ, વામા માતા
જનમિયા, આહ લછન જામ ॥ ૧ ॥ અશ્વનેન સુત સુખજરુ,
નવ હાથની કાય, કાશી દેશ વાણારમી, પુણ્યે પ્રભુ આય ॥ ૨ ॥
એક મો વરસતુ આઉણુ એ, પાળી પામકુમાર, પદ્મ કહે મુગતે
ગયા, નમતા સુખ નિગધાર ॥ ૩ ॥

(૨૪) મિહ્યાન્વ સુન વદીએ, ત્રિશલાનો જાથો, ક્ષત્રીકુ ડમા
અવતયો, સુગ નરપતિ ગાયો ॥ ૧ ॥ રમુગપતિ લછન પાઉલે,
માત હાથ ॥ કાય, બહોતંગ વરમતુ આઉણુ, વીર જિનેશ્વર રાય
॥ ૨ ॥ ક્ષમાવિજય જિનગજના એ, ઉત્તમ ગુણ અવહાત, સાત
બોલધી વર્ણવ્યો, પદ્મનિજય વિખ્યાત ॥ ૩ ॥ ઇતિ

ગતિ શ્રી પદ્મનિજયજીકૃત ચૈત્યવદન ચોનીગી મ પૂર્ણ

છુટક ચૈત્યવદનો

(૧) આદીશ્વર જિનરાયનો, ગણધર ગુણવત, પ્રગટ નામ
પુઠરીક જામ, મહીમાહે મહકત ૧ પચ કોડ મુર્ખીદ સાથ,
અણમણ જીહા લીધ, શુરવધ્યાન વ્યાના અમૂલ, કેનવ તીહા લીધ
૨ ચૈત્રી પુનમને દિને એ, પાગ્યા પદ મહાનદ, તે દિનથી પુઠરીક
ગિરિ, નામ દાન સુખકદ ૩

(૨) જય જય નાલિનરિદનદ, મિહાયવમડન, જય જય પ્રથમ જિજ્ઞાસ્યદ, ભવદુખનિદડલ ૧ જય જય માધુ સુરીદ વૃદ, વદ્ધીઅ પરમેસર, જય જય જગદાનદકદ, શ્રી સપભ ત્રિલે સઃ ૨ અમૃતમગ જિનધર્મનો એ, દાયક જગમા જાણ, તુ ૧ પદપદ્મ પ્રીત ધરી, નિગદિત નમન કે યાણ ૩

(૩) પરમેશ્વર પરમાત્મા, પાવત પરમિદ્ધ જય જગશુર દેવાધિદેવ, નયતો મે દિદ્ધ ૧ મથલ અકવ અવિકાર સાર, કરુણા સ સિંધુ, જગતિ જન આધાર એક, નિષ્કારણ બધુ ૨ શુણ્ણ અતત પ્રભુ તાહંતા એ, કિમહી કહ્યા ન જાય, ગમ પ્રભુ નિધ્યાનથી, નિદાનદ મુખ વાય ૩

(૪) શ્રી મીમધ વીતગગ, ત્રિભુવન ઉપમાગી, શ્રી શ્રેયામ પિતા કુળે, ગાદુ શોભા તુમારી ૧ ધન્ય ધન્ય માતા સત્યમી, જોજો જાયો જયમરી, વૃષભલછન જિનજમાન, રહે નરનારી ૨ ધનુપ પાચશે દેહડી એ, સોહીઅ નોવન વાન, કીર્તિવિજય ૮૧ બાયનો, વિનય ધરે તુમ ધ્યાન ૩

(૫) મીમધ પરમાત્મા, શિવમુખના દાના, પુષ્પવવધ વિજયે જયો, સર્વજીવનાત્રાના ૧ પૂર્વવિદેહ પુડરિગિણી, નયરીએ મોહો, શ્રી શ્રેયામરાજ તિહા, ભવિષ્યના મન મોહો ૨ ચૌદ સુખન નિર્મળ લહી, સત્યકી રાણી માન, કુશુ અજ જિન અતદ, મીમધર જિન જાત ૩ અનુક્રમે પ્રભુ જનમિયા, વગી યોવન પાવે, માત પિતા જરખે કરી ઉમ્મણી પરણાવે ૪ લોગવી મુખ સસારના, સયમ મન લાવે, મુનિસુનત નમિ અતરે, દીક્ષા પ્રભુ પાવે ૫ ધાનિકર્મનો ક્ષય કરી, પામ્યા કેવળનાણ, વૃષભ લછને શોભના, સવ ભાનના જાણ ૬ ચૌરાશી પ્રભુ ગણધરા, મુનિવગ એક સો

કોડ, ત્રણ ભુનનમા નેયતા, નહીં કોઈ એકની જોડ ૭ દસ લાખ
કલા કેવલી, પ્રભુજનો પરિવાર, એક મમય ત્રણ કાળના, જાણે
સર્વ વિચાર ૮ ૮૬૫ પેદાલ જિનાતરે એ, થાગે જિનવર સિદ્ધ,
જશવિજય શુભે પ્રભુમના, મનવાદિન કૃષ્ણ લીધ ૬

(૬) અરિહત નમો ભગવત નમો, પરમેશ્વર જિનરાજ
નમો, પ્રથમ જિનેશ્વર પ્રેમે પેળત, નિધ્યા નઘળા કાજ નમો
અં ૧ પ્રભુ પારગત પગમ મહોદય, અવિનાશી અદલક નમો,
અજર અમર અદ્ભુત અતિશય નિધિ, પ્રવચનજલધિમયક નમો
અં ૨ તિદુયજી ભવિયજી જનમનવછિય, પૂરણ દેવ
રસાગર નમો, લગી લગી પાય નમુ હું જાળ, કર જોડીને ત્રિકાળ
નમો અં ૩ મિદ્ધ બુદ્ધ તું જગ જન મજજન વેનયનાનદન
દેવ નમો, મધ્ધ મુગમુગ નવર નાયક, મારે અહનિશ મેન નમો
અં ૪ તું તીર્થ કર સુખકર માલિગ, તું નિષ્કાળ જાધુ નમો,
રાજ્યાગત ભનિને હિનવતસત, તું હિ કૃપાગમ મિધુ નમો અં ૫
કેવળનાનાદશે દર્શિત, લોકાવેશ્વભાવ નમો, નાશિત મકલ
મલક કલુગલ, હુગિ ઉપદ્રવ ભાવ નમો અં ૬ જગચિતા
મલ્લિ જગશુકે જગહિન-કારક જગજનનાવ નમો, ઘોર અપાર
બવોદધિ તાગમ, તું જિનપુત્રો માવ નમો અં ૭ અગાળ
ગરજ નિરાગ નિરજન, નિરૂપાધિક જગીશ નમો, જ્યોધિ હીઓ
અનુપમ દાનેન, જાનવિમલ મૂરીશ નમો અં ૮

૧ બુનમામરની વૃદ્ધિ કરવા ચદ્ર સમાન ૨ કલ્પવૃક્ષ ૩ નેત્રને
આનંદકારી ૪ શુદ્ધ સમ્યક્તત્ત્વમનો વાલ

૪ પડિત શ્રી પદ્મવિજયજીવૃત સ્તુતિ [થોય] ચોવીગી.

(૧) આદિ જિનવર રાયા, જાસ મોવન કાયા, મરુદેવી
માયા, ધોરી લછન પાયા, જગત મિતિ નિપાયા, શુદ્ધ ચારિત્ર
પાયા, કેવલસિરી ગયા, મોખનગરે સધાયા ॥ ૧ ॥ મવિ
જિન મુખકારો, મોહ મિથ્યા નિવારો, દુરગતિ દુખખારો, શોક
સતાપ વાગો, શ્રેણિ ક્ષપઠ મુધારો, કેવલાનત ધારો, નમીએ
નરનારી, જેહ વિશ્વોપકારો ॥ ૨ ॥ મમરસગળુ બેઠા, લાગે જે
જિનજી મીઠા, કરે ગણધુપ પમ્પટા, ઈંદ્ર અદ્રાદિ દીઠા, દાદશાગી
વરિઠા, શુધતા ટાળે રરિઠા, સવિજન હોય હિઠા, દેખી પુન્યે
ગરિઠા ॥ ૩ ॥ સુર મમકિનવતા, જેહ રિધે મહતા, જેહ
સંજનન સતા, ટાગીએ મુજ ચિતા, જિનવર સેનતા, વિધન
વાટે ફરતા, જિન ઉત્તમ શુદ્ધતા, પમને મુખ દિતા ॥ ૪ ॥

(૨) વિજયામુત વદો, તનથી જમુ દિણ દોઝ, ગીતલતાએ
અદો, ધીરતાએ ગિ'દોઝ, મુખ જેમ અરવિદોઝ, જાસ મેવે
મુરિદો, લહો પરમાન દો, સેવના મુખક દો ॥ ૧ ॥

(૩) સજવ મુખદાતા, જેહ જગમા વિખ્યાતા, પદજીવેના
ગાતા, આપતા મુખશાતા, માતા ને બાતા, કેવલજાન ગાતા,
દુખ દોહગ ઉગાતા, જાસ નામે પળાતા ॥ ૧ ॥

(૪) સવરસુત સાચો, જાસ સ્થાદાદ વાચો, ધયો હીરો
જાચો, મોહને દેધ તમાચો, પ્રભુ શુભ ગણ માચો, એહને ધ્યાને
રાચો, જિન પદ મુખ સાચો, સબ્ય પ્રાણી નીકાચો ॥ ૧ ॥

૧ ગણધુપ પ્રતિષ્ઠા ૨ પાપ ૩ સૂર્ય ૪ ગેરુ ૫ કમળ ૬ સુખવત
મૂળ ૭ દારિત્ર્યો મમ્પટ ૮ ગાધો

(૫) સુમતિ સુમતિદાઈ, મગલા જસ માઈ, મેરુ ને રાઈ,
ઓર ઓહને તુલાઈ, ક્ષય કીધા ઘાઈ^૧, કેવલજ્ઞાન પાઈ, નહિ
બિણીમ કાઈ, મેવીએ એ સદાઈ ॥ ૧ ॥

(૬) અહીશે ધનુષ કાયા, ત્યકત મદ મોહ માયા, સુસીમા
જસ માયા, શુદ્ધ જે ધ્યાન ધ્યાયા, કેવલ વર પાયા, આમરાહિ
ધગયા, સેવે સુરગયા, મોક્ષનગરે સધાયા ॥ ૧ ॥

(૭) સુપામ જિન વાણી, સાભળે જેહ પ્રાણી, હૃદયે પહે-
આણી, તે તર્કા ભવ્ય પ્રાણી, પાત્રીયા શુભુખાણી, સૂત્રમા જે
શુ થાણી, પદ્મવ્યશ્યું જાણી, કર્મ પીલે જ્યું ઘાણી ॥ ૧ ॥

(૮) મેવે સુરપૃદા, જસ નરણ્ણારવિદા, અહમ જિનચ દા,
ચ દવરણે સોહ દા, મહમેન નૃપન દા, ઝાપતા દુખદ દા, રલ જન
મિથ ચ દા, પાય માનુ સેન દા ॥ ૧ ॥

(૯) ઋનરદેવ ભાવદેવો, જેહની સારે સેવો, જેહ દેવાધિ
દેવો, સાર જગમા જ્યુ મેવો જોતા જગ એહવો, દેવ દીઠો ન
તેહવો, મુવિધિ જિન જેહવો, મોક્ષ દે તતખેવો^૫ ॥ ૧ ॥

(૧૦) શીતળ જિન સ્વામી, પુન્યવી નેવ પામી પ્રભુ
આતમરામી, મર્ગ પરભાવવામી, જે શિવગતિ ગામી, શાશ્વતાન દ
ધામી, ભવિ શિવમુખ કામી, પ્રભુમીએ શિશ નામી ॥ ૧ ॥

૧ ધાતિ કર્મ ૨ લજ્જના મિથે આપીને ચદ્રમા આપની
સેવા કરે છે એમ હું માનુ છુ ૩ રાગ-મહારાગ ૪ આગ નિકાયના
દેવતા ૫ તત્કાળ

(૧૧) વિષ્ણુ જસ માત, જેહના નિષ્ણુ તાત, પ્રભુના અવ
દાન^૧, તીન ભુવને વિખ્યાત, સુરપતિ સઘાત^૨, જામ નિકટે આયાત,
કરી ખર્મનો ઘાત, પામિયા મોક્ષ ગાત ॥ ૧ ॥

(૧૨) વિશ્વના ઉપગારી, ધર્મના આદિકારી, ધર્મના દાતારી,
કામ ક્રોધાદિ વારી, તાર્યા નર નારી, દુ ખ દોહગ્ગ હારી, વાસુપૂજ્ય
નિહારી, જાઉં હું નિત્ય વારી ॥ ૧ ॥

(૧૩) વિમળ જિન ભુહારો, પાપ સતાપ વારો, ઈશ્વામાળ
ન હારો, વિશ્વ કીર્તિ વિકારો, ચોળન વિસ્તારો, જામ નાણી
પ્રસારો, શુભ ગણ આધારો, પુન્યના એ પ્રકારો ॥ ૧ ॥

(૧૪) અનત અનત નાણી, જામ મન્દિમા ગવાણી, સુગ્ગર
નિરિષ પ્રાણી, માભણે જામ વાણી, એક વચન અમજાણી, જેહ
સ્વાદાં જાણી, તર્યા તે શુભપ્રાણી, પામિયા સિદ્ધિ ાણી ॥ ૧ ॥

(૧૫) ધરમ ધરમ ધોની, ધર્મના પામ તોરી, કેવળશ્રી
જોરી, જેહ ચોરે ન ચોરી, દર્શની મદ છોરી, જામ ભાગ્યા મટોરી,
નમે સુરનર કોરી તે વટે મિદ્ધિ ગોરી ॥ ૧ ॥

(૧૬) વહો જિન શાતિ, જાસ સોવન્ન કાતિ, ટાળે ભવ
પ્રાતિ, મોહ મિશ્ચાતન ગાતિ, દ્રવ્ય ભાન અરિ પાતિ^૧, તાસ કરના
નિકાતિ^૨, ધરતા મન પ્પાતિ, ચોક મતાપ વાતિ^૩ ॥ ૧ ॥ દોય
જિનવર નીલા, દોય ધોળા સુશીલા, દોય જ્ઞાન રગીલા, કાઠના
કર્મ કીલા, ન કરે ઢોઈ હીલા, દોય રયામા સલિલા ॥ નોળ

સ્નામીછી ખીજા, આપજો મોક્ષદીક્ષા ॥ ૨ ॥ જિનવગ્ની વાણી,
મોક્ષવંતી વૃષાણી^૧, સૂત્રે દેનાણી, સાધુને યોગ્ય જાણી, અર્થે
શુલાળી, દેવ મનુષ્ય પ્રાણી, પ્રભુમો હિત આણી, મોક્ષની એ
નિશાળી ॥ ૩ ॥ વાઘેશ્વરી દેવી, હર્ષ હિયડે ધરેવી, જિનવર
પાય મેવી, આર શ્રદ્ધા વરેવી, જે નિત્ય સમરેવી, દુખ તેહના
હરેવી, પદ્મવિજય કહેવી, બબ્બ મતાપ ખેત્રી^૨ ॥ ૪ ॥

(૧૭) કુશુ જિનનાથ, જે કંઠે છે મનાથ, તારે બનપાથ^૩, જે
શ્રદ્ધા બબ્બ કાવ, એકનો તને માથ, બાવળે દિયે ગાય, તારે
સુરનં નાથ, જે મુણે એક ગાય ॥ ૧ ॥

(૧૮) અં જિનનં રાયા, જેહ ॥ દેવો માયા, સુદર્શન નૃપ
તાયા, નમ મુનર્જી ઠાયા, ન દાવર્ન પાયા, દેવના શુદ્ધ નાયા,
સમવમ જી વિગ્યાયા, ઇંદ્ર ઇંદ્રાણી ગાયા ॥ ૨ ॥

(૧૯) મલ્લિજિન નમીએ, પૂર્વલા પાપ ગમીએ, ડ દ્રિયગણ
દમીએ, આપ જિનની ન કમીએ^૪, બનમા નવિ બમીએ, મર્ન
પગભાવ પવમીએ, નિજશુભમા રમીએ, કર્મભગ પર્વ ધમીએ^૫ ॥ ૧ ॥

(૨૦) મુનિમુક્ત નામે, જે ભવિ ચિત્ત કામે, નવિ મ પત્તિ
પામે, મર્ગના સુખ જામે, દુર્ગતિ દુખ વામે, નવિ પડે મોક્ષ
ભામે, મવિ કર્મ નિરામે, જઈ વરે મિદ્ધિ ધામે ॥ ૧ ॥

(૨૧) નમીએ નમિ નેહ, પુન્ય વાયે જ્યુ દેહ, અધ્ય
મમુદય જેહ, તે ગહે નાદિ રેહ, લહે કેવળ તેહ, નેવના કાર્ય
એહ, લહે સિવપુર ગેહ, કર્મનો આણી દહ ॥ ૧ ॥

(૨૨) ગચ્છુવ વર નારી, રૂપથી રતિ હાગી, તેહના પરિહારા,
બાળથી બ્રહ્મચારી, પ્રશુઆં ઉગારી હુઆ ચારિત્રધારી, કવલશ્રી
સાી, પામિયા ધ્યાતિ વારી ॥ ૧ ॥ ત્રણ જ્ઞાન સંજુતા, માતંગી
કુળે હુના, જનમે પુરહુતાર, આવી નેવા કરતા, અનુક્રમે મન
ધરતા, પચ મમિનિ ધરતા, મહીયવ વિચરતા, કેવલશ્રી વગતા
॥ ૨ ॥ મવિ સુરવ આવે, લાવના ચિત્ત લાવે, ત્રિગદુ મોહાવે,
દેવછદો મનાવે મિહામન ઠાવે, આમીના ગુણ ગાવે, નિહા
જિનન આવે, તત્ત્વ વાણી સુણાવે ॥ ૩ ॥ આમ મુનીશ મારી,
અગિમ નામ ધારી મમકિતી નગ નારી, પાપ મતાપ વારી,
નભ નાકારી, જાપ જપીએ સનાને, સદ્દુતિ નિવાની, પમને
જેહ ધ્યાની ॥ ૪ ॥

(૨૩) શ્રી પાસજિણદા, મુખપુનમ ચદા ॥ પદયુગ
અરવિદા, નેવે ચોમક ઇદા ॥ લલન નાગિદા, જામ પાવે મોહદા ॥
નેવે ગુણી વૃદ્ધા જેહથી મુખકદા ॥ ૧ ॥ જનમથી વ
ચાન, કર્મ કાશે ઇચ્છાર ॥ ઓગણીશ નિરધાર, દેવ પ્રીધા
ઉદાર ॥ નાવ ચોરીશ ધાર, પુ યના એ પ્રકાર ॥ નમીએ નગનાર,
જેમ અમાગ પા ॥ ૨ ॥ એકાદશ ચગા, તિમળાર ઉગા ॥ પદ
છેદ મુચગા, મૂળ ચારે સુરગા ॥ દશ પયજ મુસગા, સાબળો
થઇ એકગા ॥ મનુષ્યોગ બહુ લગા, નફીસૂન પ્રસગા ॥ ૩ ॥
પારે ચક્ષ પાનો, નિત્ય કરતો નિવાસો ॥ અહનાલીશ જાનો,
મહમ પરિવાર પાનો ॥ મહુએ પ્રભુપાસો, મુગ્ધા મોક્ષ
કહે પમ નિમનો, વિદનના વૃદ્ધ પાસો ॥ ૪ ॥

(૨૪) મહાનીર
મૃગઈદા, જામ પાવે મો

કરદા ॥ ટાળે ભવકદા, સુખ આપે અમદા ॥ ૧ ॥ અડ જિનવર
માતા, મોક્ષમા સુખચાતા ॥ અડ જિનની ખ્યાના, મ્વર્ગ ત્રીજે
અખ્યાતા ॥ અડ જિનપ-જનેતા^૧, નાકરે મોહેદ્ર યાતા ॥ મવિ
જિનવર નેતા, શાશ્વતા સુખદાતા ॥ ૨ ॥ મલિ નેમિ પાસ, આદિ
અકુમ ખામ ॥ કરી એક ઉપનામ, વાસુપૂજ્ય સુવામ ॥ ગેવ
છક મુવિવામ, કેવલજાન જાસ ॥ કરે વાણી પ્રકાન, જેમ અજાન
નારા ॥ ૩ ॥ જિનવ જગદીશ, જાસ મોટી જગીશ ॥ નહીં
રાગ નેરીમ, નામીએ તામ શિરા ॥ માનગ મુર મંશ, નેવતા
રાન દીશ ॥ શુર ઉત્તમ અધીશ, પદ લાખે સુગીશ ॥ ૪ ॥ ઇનિ

છૂટક યોયો.

(૧) શ્રી નીમધ જિનવર, સુખકર સાહેબ દે, અગ્નિ ત
મળાની, ભાવ ધરી મેવ, મકળ આગમ પાગ^૨, ગાગધર
ભાપિત વાણી, જયવતી આણા, જ્ઞાનવિમળ શુભાળી ॥ ૧ ॥
આ યોય આ નખન પછુ કહેનાય છે

(૨) શ્રી નીમધ દેવ સુહર, સુનિમનપકરક માણ,
કુથુ અ જિન અત જનમ્યા, તિહુનણ જમ પરશ માણ,
સુમત નમિ અત વર દીક્ષા, શિક્ષા જગત જનિરાનંણ, ઉદય
પેઠાલ જિનાતમા પ્રભુ, જાશે ગિવ વહુ પાનેણ ॥ ૧ ॥

(૩) શ્રી શત્રુજય તીવ્ય માર, ગિગિવરમા જેમ મેરુ ઉદાર,
હાકુર ગમ અપાન, મત્રમાલી નવકારજ જાણ, તાગમા જેમ અદ્ર
વખાણ, જળધર જળમા જાણ, પખીમા જેમ ઉત્તમ હુમ, કુળ
માહી જેમ ઋષભનો વશ, નાભિતણો એ અશ, ક્ષમાવતમા શ્રી
અગ્નિ ત, તપશૂરા સુનિવર મહત, શત્રુજય ગિગિ શુભવત ॥૧॥

૧ જિનેશ્વરની માતાઓ ૨ મ્વર્ગ ૩ પાગમાથી ૪ નિ સ્વાર્થપણે

(૪) શ્રી શત્રુઘ્ન મહત્વ, ઠાણ જિલ્લુદ દવાળ, મરુદેવા
નદન વદન કરુ નણુ કાળ, એ તીરથ બાળી, પૂર્વ નવાઈ વાર,
આહીધર આબ્યા, જાણી લાભ અપાર ॥ ૧ ॥ ત્રેવીસ તીથ કર,
ઘરીઆ એલે ગિરિ ભાવે, એ તીરથના શુભ, સુઅમુરતિક ગાવે,
દો પારન તીરથ, ત્રિભુવન નહિ તસ તોવે, એ તીરથના શુભ,
મીમધર સુખ ભોવે ॥ ૨ ॥ પુડરારિર મરિમા, આગમમા
પ મિહ, નિમનાચન ભેગી, વહીએ અવિચર નુદ, પચમી
ગતિ પહોળા, શુનિવન ઠાડકોડ, એલે તી વ આપી, કર્મ વિપાક
વિઠાડ ॥ ૩ ॥ તતુ મયકરી, જહોનિમ ગણાકારી, શ્રી આહિનિને
શ્વર-આણુ હંદયમા ધારી, ત્રી મધ વિધનનુ કરડ જમ બરપૂર,
શ્રીસધના મહત, રવિભુધઆગર ચૂર ॥ ૪ ॥

(૫) પુડરીક મજા પાવ મનુમીજ, આતીશ્વર જિન ગાદી,
નેમિ નિના નેનીન તીથ કર ગિરિ ચણીયા આણુ દાણ, આગમમાહે
પુડરીક મહિમા, ખાખ્યો જ્ઞાન દીગદાણ, એવી પૂનમ દિન દવી
અકોગરી, સોભાગ દો સુખક દાણ ॥ ૧ ॥

(૬) નરિરચિત સિંહામન, બેઠા જગદાધાર, પર્યુપણકરો,
મહિમા મગમ અપાર, નિજ સુખમી દાખી, માખી સુરન વૃદ,
એ પર્વ પર્વમા, જિમ તારામા ચદ ॥ ૧ ॥ નાગજીતુ પી પરે, ક પ
માધના દીજે, મત નિયમ આખડી, શુરુશુખ અધિદી લીજે,
કોય લેહે પૂજા, દાન પચ મકાર, કર પડિકમણા ધર, શિવવ
અખડિત માર ॥ ૨ ॥ જે નિમ્નજી ગુણે, આરાધે નવ વાર, ભવ
સાન આઠ, અવશેષ ન તામ સસાર, સહુ સૂરશિરોમણિ, ક પસૂન
સુખકાર, તે ધવળ સુણીને, સક્ષણ કરો અનતાર ॥ ૩ ॥ સહુ
ચેત્ય જુહારી, ખમતખામણા કીજે, કરી સાહમીવામવ મુર્ગતિ
દાર પટ દીજે, અક્રાઈ મહોત્સવ, ચિદાનંદ ચિત્ત લાઈ, ઈમ
કરતા સધને, શાસન દેવ સહાઈ ॥ ૪ ॥

(૭) શ જોશ્વર પાસજી પૂજીએ, નરભવનો લાહો લીજીએ,
મનવહિત પૂરણ સુરતરુ, જય વામાસુત અલવેસરુ ॥ ૧ ॥
દોય રાતા જિનવર અતિ ભલા, દોય ધોળા જિનવર ગુણનીલા,
દોય નીલા દોય શ્યામળ કહ્યા, સોળે જિન કથન વર્ણ લદ્યા
॥ ૨ ॥ આગમ જે જિનવર ભાખીઓ, ગણધર તે હુઈ રાખીઓ,
તેહનો રસ જેણે આખીઓ, તે હુઓ શિવસુળ માખીઓ ॥ ૩ ॥
ધગ્ણીધર રાય પદ્માવતી, પ્રભુ પાર્શ્વતણા ગુણ માવતી, સહુ
સઘના સકટ ચૂગતી, નયનિમવના વહિત પૂરતી ॥ ૪ ॥ ઇતિ ॥

૬ શ્રી પદ્મવિજયજી-કૃત પાંચ સ્તવનો

(૧) પ્રથમ જિનેશ્વર પ્રભુમીએ, જામ સુગંધી રે કાય,
કદપવૃક્ષ પટે નામ ઇલાણી નયન જે, ભૃગુસરે લપટાય ॥ ૧ ॥
રાગ રહિંગ તુજ નવિ નહે, અમૃત જે આશ્વાદ, તેહથી પ્રનિહત
તેહ માનુ ડોઇ નવિ કહે, જગમા તુમશુ રે વાદ ॥ ૨ ॥ વગર
ધોઈ તુજ નિગમળી, કાયા કથનવાન, નહા પ્રરેદ લગાર તારે
તુ તેહને, જે ધટે તાહરુ ધ્યાન ॥ ૩ ॥ રાગ ગયો તુજ મન
થકી, તેહમા ગચિત્ર ન ડાય, ઋદ્ધિર આભિષથી રાગ ગયો તુજ
જન્મથી, દૂધ મહોદર હોય ॥ ૪ ॥ શ્વાસોશ્વાસ કમળ સમો,
તુજ હોઠોત્તર વાત, દેખે ન આહારનિહાર, અર્મચક્ષુ ધણી,
એવા તુજ અવદાત ॥ ૫ ॥ આગ અતિશય મૂળથી, ઓગણીશ
દેવના કીધ, કર્મ ખખ્યાથી અગ્યા ચોત્રીશ એમ અતિશયા,
સમવાયાગે પ્રનિહ ॥ ૬ ॥ જિન હિતમ ગુણ જાવતા, ગુણ આવે

૧ કદપવૃક્ષની પુષ્પમાળાની પેઠે ૨ મર્પ ૩ આશ્વ ૪ લોહી ને
મામમાથી ૫ ગ્તાશ-વાવ ગગ ૬ સદશ ૭ મયૈકિંક-આશ્વર્થનાગી
૮ જિનેશ્વર પ્રભુના ગુણમા આત્મલક્ષ (રિય ઉપયોગ) સહિત ચતા
આપણામાં એના ગુણો ખગો કે

નિજ અંગ, પદ્મવિજય કહે એક સમય પ્રભુ પાળજો, જેમ વાઉ
અશ્વય અભંગ પ્રથમ ॥ ૭ ॥

(૨) માળમા ગાનિતિ જિનેશ્વર દેવ કે અચિનના નદ રે,
જેહની માર સુરપતિ સેવ ડ અચિરાના નદ રે, નિગિ નર સુર
સહુ મમુદાય ડ અં એક યોજનમાહે મમાય ડે અં ॥ ૧ ॥ તેહને
પ્રમુખ ॥ વાણી કે અં પરિણમે મમને જે સવિપ્રાણી ડ અં
સહુ છનના મશય ભાજે કે અં પ્રભુ મેધધ્વનિ પરે ગાજે કે
અં ॥ ૨ ॥ જેહને જોયણુ મનાનો માન કે અં જે પૂર્વના રોગ
તો ધાન ડે અં સવિ નાગ થાયે નવા નાવે કે અં પદમામ
પ્રભુ પ્રભાવે ડે અં ॥ ૩ ॥ જિહા જિનજી વિચરે રગ ડે અં
નવિ મૂવક શલભ પતંગ કે અં નવિ કોધને વચર વિરોધ કે
અં અતિવૃષ્ટિ અનાદૃષ્ટિ રોધ ડે અં ॥ ૪ ॥ નિજપરચકના
જય નોસે કે અં પગી મરજીરે નાવે પાસે ડે અં પ્રભુ વિચરે
નિખા ન કુકાળ કે અં જાયે ઉપદ્રવ સવિ તનકાળ કે અં ॥ ૫ ॥
જમ મમ્તક પુઠે રાજે ડે અં ભામડળ નવિ ચેરે જાજે કે અં
ઠર્મદાય ॥ અતિશય અગિયાર ડે અં માતુ યોગ માત્રાજય
પરિનાર કે અં ॥ ૬ ॥ કમ દેખુ ભાવ એ ભાવે ડે અં એમ
હોરા ઘણી ચિત્ત આવે કે અં જિન ઉત્તમ તુમ્હે પ્રભાવે કે અં
કહે પદ્મવિજય બની આવે કે ॥ ૭ ॥

(૩) નિરખો નેમિ જિણુદને અરિહ તાણ, રાણમતી કયો
ત્યાગ ભગવ તાણ, પ્રજાચારી સયમ મહો અં અનુક્રમે થયા
વીતરાગ ભં ॥ ૧ ॥ આમર ચક્ર સિંહાસન, અં પાદપીઠ
સચુત, ભં છત્ર ત્રાવે આકાશમા, અં દેવદુહિ વં મુત્ત
ભં ॥ ૨ ॥ સહસ જોયણુ ધ્વજ મોહતો, અં પ્રભુ આગળ

ચાલત, ભગ કનકકમળ નવ ઉપરે, અં વિચરે પાય ઠવત
 ભગ ॥ ૩ ॥ ચાર મુખે દિયે દેશના, અં ત્રણ ગઢ ઝાકઝમાળ,
 ભગ કેશ રોમ ૧૨મણુ નખા, અં વાઘે નહીં ડોઈ કાળ ભગ ॥ ૪ ॥
 કાટા પણુ ઊંધા હોયે, અં પચ વિષય અનુકુળ, ભગ પટકતુ
 સમકાળે ફળે, અં વાયુ નહીં પ્રતિકુળ ભગ ॥ ૫ ॥ રપાણી
 સુગંધ વર કુસુમની, અં વૃષ્ટિ હોય સુગમાળ, ભગ પળી દીયે
 સુમદક્ષિણા, અં વૃક્ષ નમે ઝમરાળ ભગ ॥ ૬ ॥ જિન ઉત્તમ
 પદ પદ્મની, અં સેના ઠરે સુઝ કોડ, ભગ ચાર નિઝાયના
 જઘન્યથી, અં ચૈત્યવૃક્ષ તેમ જોડ ભગ ॥ ૭ ॥

(૪) જિનજી ત્રેવીંગમે જિન પામ, આશ મુજ પૂરવે રે લોલ
 ॥ જિં ॥ ઈહ ભવ પન્થવ દુષ્ઠ દોહગ નવિ ચૂંવે રે લોલ ॥
 જિં ॥ આઠ પ્રાતિકારજનુ જગમા તુ જયો રે લોલ ॥ જિં ॥
 તાહરા વૃક્ષ અશોકથી ચોક દર ગયો રે લોલ ॥ ૧ ॥ જિં ॥
 જાનુ પ્રમાણુ^૪ ગીર્નાણુ^૫ કુસુમ વૃષ્ટિ કંઠે રે લોલ ॥ જિં ॥
 દિવ્ય ધ્વનિ મુર પૂરે ઠે વામળીએ ચરે રે લોલ ॥ જિં ॥ આમર
 ડેરી હાર અવતી એમ કહેરે લોલ ॥ જિં ॥ જે નમે મમ પરે તે
 ભવિ ઉરધઃ ગનિ લહે રે લોલ ॥ ૫ ॥ જિં ॥ પાદપીઠ મિ હામન
 વ્યતર વિરચિયે રે લોલ ॥ જિં ॥ તિહા જેમી જિનરાજ ભવિઠ
 દેશના દિયે રે લોલ ॥ જિં ॥ ભામડળ ગિર પુઠે ઠ સૂર્ય પેરે
 તપે રે લોલ ॥ જિં ॥ નિરખી હરખે જેહ તેહના પાતિક ખયે રે
 લોલ ॥ ૩ ॥ જિં ॥ દેવદુહિની નાદ ગણીંગ ગાને ઘણો રે લોલ
 ॥ જિં ॥ ત્રણ છત્ર કહે તુજકે ત્રિભુવનપતિપણો રે લોલ ॥ જિં ॥
 એ ઠકુરાઈ તુજ કેળીને નવિ ઘટે રે લોલ ॥ જિં ॥ ગગી દ્વેષી
 દેવ કે તે ભવમા અટે^૭ રે લોલ ॥ ૪ ॥ જિં ॥ પૂજક નિદક દોય કે

તાહરે મમપણે રે લોવ ॥ જિંઠા કમઠ ધરણ્યપતિ ઉપરે સમચિત્ત તું
ગણે રે લોવ ॥ જિંઠા પણ ઉત્તમ તુજ પાદ પદા જેવા કંઠે રે
લોવ ॥ જિંઠા એ ન્યભાવે બ મ્હેલવમાયર તરે રે લોવ ॥ ૫ ॥

(૫) ગામનનાયક શિવમુખદાયક જિનપતિ મહારા લાલ,
પાયક જામ મુરામુર ચરણે નરપતિ, મહાં ૧ માયક કદર્પકેરા
જિજો નવિ ચિત્ત ધર્યા, મહાં ૨ ઠાયક પાતક વૃદ્ધ ચરણ અગી
કયાં મહાં ૩ કાયક ભાવે કેવળ જ્ઞાન દર્શન ધરે, મહાં ૪
જાયક લોકલોકના ભાન સુવિભવરે, મહાં ૫ ધાયક ધાનિકર્મ મર્મની
આપદા, મહાં ૬ લાયક અતિશય પ્રાતિહાર્યની મ પદા મહાં ૭
કારક પદક વયા તુજ આતમનસ્વમા, મહાં ૮ ધાનક શુભ સમુદાય
મયન એકલવમા, મહાં ૯ નારક નર તિગિ દેવ બ્રમપુત્રી હુ ધર્યો,
મહાં ૧૦ કારક જેહ વિભાવ તિણે વિપરીત ભર્યો મહાં ૧૧ તારક
તુ બનિ શુવનો મમરથ મે લહેા, મહાં ૧૨ કારક કરેણામથી
કોધાત ૧ હેા, મહાં ૧૩ વારક જેહ ઉપાધિ અનાદિના મહમી,
મહાં ૧૪ કારક વિજ શુભ નહિ સેવકને ગરાગરી મહાં ૧૫ વાણી
એહની નાભગી જિનઆગમગણી, મહાં ૧૬ જાણી ઉત્તમ આશ
ધરી મનમા ધણી, મહાં ૧૭ આણુ શુભની તુજ પદ પદા પાકરી,
મહાં ૧૮ આણી હીયડે હેજ કંઠે નિજ પદ કરી મહાં ૧૯

૭ શ્રી ઉદયરત્નશુકલ મ્તાવનની ચોવીશી

(૩૧ ગીત)

(૧) મરુદેવોનો નદ માહરો, રેત્વાગી સાચો ર, ગિનનધૂની
ચાહ રો તો, એહને યાચો રે મં ૧ કાયના કુ પા
જેહવો, નિહ કાચો રે, સત્ય મરુગી , જે રાચો

૧ કામના બાણુ ૨ આ ૩

સકા ૧

રે મં ૨ ચમત્કાન્તના સુખડા ઉપર, દેઇ તમાચો રે, અમર વર્ધ
ઉત્તરત પ્રભુશુ, મિલી માચો રે મં ૩

(૨) વિપયને વિસારી, વિજયાન દ વ દો રે, આન દ પદનો એ
અધિમરી, સુખનો ક દો રે વિં ૧ નામ લેતા જે નિશ્ચય ફેડે,
ભરનો ફ દો રે, જન્મ મરણ જગને ટાળે, દુખનો દ દો રે વિં
૨ જગજીવન જે જગજીવકારી, જગતીય દો રે, ઉદયગત પ્રભુ
પર ઉપગારી, પગમાન દો રે વિં ૩

(૩) દીનદયાકર દેવ, સ સવનાથ દીઠો રે, માતંગ ને સુધા
વરી પણ, ભાગે મીઠો રે દીં ૧ કોધ ગ્રેહો અ ડાળની પડે, કં
ધીઠો રે, અજ્ઞાનરૂપ અ ધકાળનો હવે, વેગ નીઠો રે દીં ૨
સનીપર ભગવત મુને, ભગતે તુઠો રે, ઉદય વહે માહુરે આજ
રૂપે, મેહુ વુઠો રે દીં ૩

(૪) સિદ્ધાન્થના કુતના ગ્રેમે, પાય પૂતે રે, દુનિયામાહિ
એહ મગિયો, દેન ન દત્તે રે મિં ૧ મોહનાયની ફાજ દેખી,
મ તમે ધૂતે રે ? અભિનદનને ચોઠે રહીને, ભેટે જૂઓ રે મિં
૨ શ ષાગતનો એ અધિકાની, જુઓ જુઓ રે, ઉદય પ્રભુશુ
મળી મનની, ફરીએ શુભે રે મિં ૩

(૫) સુમતિકાની કુમતિનારી, સુમતિ એવો રે, કુમતિનુ જે
મગ ગાયે, દેવદેવો રે સું ૧ બનજી શરના જ વ દે ભાગી,
દેખતા ખેપો રે, દરમન તેજનુ દેખવા મુને, લાગી ટેપો રે
સું ૨ કોડિ સુમગળગારી સુમગલા-સુત એહવો રે, ઉદય
પ્રભુ એ સુજરો મ્હાવે, માની લેવો રે સું ૩

(૬) લાલ જામુના ફૂલનો વારુ, વાન દેહનો રે, ભુવનમોહન
પદ્મપ્રભ છે, નામ જેહનો રે લાં ૧ બાધશીજ વધારના જેમ,
શુભ મેહનો રે મન વચન કાયા કરી હું, દામ તેહનો રે
લાં ૨ ચદ્યગેર પરે તુજને ચાહું, બાધ્યો નેહનો રે, ઉદ્ય
ઠહે પ્રભુ તુ વિલ નહી, આધીન કેહનો રે લાં ૩

(૭) મુપામણ તાકરુ મુખડું ભેતા, રગ લીના રે, જાણે
પકજની પાપડી ઉપર, લમગ લીના રે મું ૧ હેત ધરી મે
તાહરે હાથે, દિલ દીનો રે, મનડામાહિ આવ તુ મોહન, મેહલી
દીનો ર મું ૨ દેવ ણીજે હું કોઈ ન દેખુ, તુજ સમીનો
ર, ઉચરતન ઠહે મુજ પ્રભુ એ, છે નગીનો રે ૩

(૮) ચદ્રપ્રભુના મુખની મોઢે, ગતિ મારી રે, દોડિ ચદ્રમા
નાખુ વારી, હું બલિહારી રે ચં ૧ શ્વેત રજતમી જયેતિ
મિરાજે, તનની તાહરી રે, આશક થઈ તે ઉપગ લમે, આખડી
માહરી રે ચં ૨ ભાવ ધરી તુજને લેટે જે, નર ને નારી રે,
ઉદ્યરતન પ્રભુ પાર ઉતારે, ભવજલ તારી રે ચં ૩

(૯) સુવિધિ માહિજશુ મન માહરુ, થયુ મગન રે, જિહા
ભેઈ તિહા તુજને દેખુ, લાગી લગન રે મું ૧ મનડામા જિમ
મોર ઇચ્છે, ગાજે ગગન રે, ચિતડામા જિમ ટોચવ ચાહે, માસ
ફગન રે મું ૨ એહવી તુજશુ આસડી મુને, ભરુ ડગ ન રે,
તોર જમ ફોજનો તુ, એક ઠગન રે મું ૩ પચ ઇંદ્ર રૂપ
ચુનો જે, કરીય નગન રે, ઉદ્યરતન પ્રભુ મિલી તેશુ, ખાય
સોગન રે મું ૪

(૧૦) શીતળ શીતળનાથ મેવો, ગર્જ ગાળી રે, ભવદાવાનળ
લજવાને, મેધમાળી રે શીં ૧ આથવ રૂધી એક બુદ્ધિ,

આમન વાળી રે, ધ્યાન એહનુ મનમા ધરો, લેઈ તાળી રે
શીં ૨ કામને જાળી કોધને ટાળી, રાગને નાળી રે, ઉદય
પ્રભુનુ ધ્યાન ધરતા, નિત દીવાળો રે શીં ૩

(૧૧) મૂર્તિ જોતા શ્રેયાનની માહરુ, મનહુ મોહુ રે,
ભાવે લેટતા ભવના હુ ખનુ, ખાપણુ ખોયુ રે મૂં ૧ નાથજીએ
માહરી નેહની નજરે, સાસુ જોયુ રે, મહિર લહી મહારાજની
મે તો, પાપ ધોયુ રે મૂં ૨ શુદ્ધ મમકિન રૂપ શિવનુ, ખીજ
ખોયુ રે, ઉદયગત પ્રભુ પામતા ભાગ્ય, અધિક મોહુ રે મૂં ૩

(૧૨) જુઓ જુઓ કે જ્યાનદ જોતા, હુર્ષ થયો રે,
મુશુર પણ પાર ન પામે, ન જાય કહ્યો રે જું ૧ ભવ-
અટવીમા ભમતા, બહુ કાળ ગયો રે, ડોઢ પુણ્ય કમોલથી અવમર,
આજ લહ્યો રે જું ૨ શ્રી વાસુપૂત્રને વાદના સધળો, હુ ખ
હહ્યો રે, ઉદયગત પ્રભુ અગીકરોને, જાહિ અહો રે જું ૩

(૧૩) વિમન તાહરુ રૂપ જોતા, રદ લાગી રે, હુ ખડા ગયા
વીમની ને, બૂખડી ભાગી રે વિં ૧ કુમતિએ માહરી કેડ તણ,
સુમતિ જાગી રે, કોધ માન માયા લોણે, શીખ માગી રે વિં
૨ પથ નિપથ વિકારનો હવે, થયો ત્યાગી રે, ઉદયગત જહે
આજથી હુ તો, તાહરો રાગી રે વિં ૩

(૧૪) અનત તાહરા સુખડા ઉપર, વારી જાઈ રે, સુગતની
સુને મોજ દીજે, શુણ જાઈ રે અં ૧ એકરસો હુ તલમુ તુને,
ધ્યાન ધ્યાઈ રે, તુજ મિલવાને કારણ તાહરો, દાસ ધાઈ રે
અં ૨ ભજન તાહરુ ભવોભવે, ચિત્તમા આહુ રે, ઉદયગત
પ્રભુ જો મિલે તો, છેડા સાહુ રે અં ૩

(૧૫) વારુ ર વાહલા વારુ તુ તોમે, દિવ વાહી ર, મુજને
મોહ લગાઓ પોતે, બેપરવાહી રે વાં ૧ હવે હું હઠ લેધ બેઠો,
અરણ સાહી રે, કેધ પેરે મેલાવશે કહોને, ઘોળતાઈ રે વાં ૨
કોઠ ગમે ને તુજશુ પ્રભુ, કન ગહિલાઈ રે, તોપણ તુ પ્રભુ
ધર્મધારી, ત્યો નિવાહી રે વાં ૩ તુ તાહરા અધિકાર માહમુ,
ભોને આહી રે, ઉદય પ્રભુ ગુનહીનને તારતા, ઠે વડાઈ રે વાં ૪

(૧૬) પોસહમા પારેવડો ગાપ્યો, શમ્ભુ લેઈ ર, તન માટે
જીવાઓ અભય-દાન દેઈ ર પોં ૧ અનાથ જીવનો નાથ
કહાવે, શુણનો ગેહી રે, તો તુજને પ્રભુ તારતા કહો, એ વાર
કહી ર પોં ૨ ગંગીનિવાજ તુ ગિરઓ માહિણ શાનિ
મેહી રે, ઉદયરત્ન પ્રભુ તુજશુ ગાધી, પ્રીત અછેહી રે પોં ૩

(૧૭) વાઈવાઈ ર અમરા વીણ વાજે, મૃદગ રણે રે, ઠમઠ
પાય વિષ્ણુવા ઠમકે, ભેરી બણકે રે વાં ૧ ધમવમધમ ધુધરી
ધમકે, આઝરી ઠમકે ર, નૃત્ય કન્ટી દેવાગના બણે, 'દામ ઠમકે
રે વાં ૨ ઠોઠા ઠોઠા ઠાઠા વાજે, સુડી ધમકે રે, કુહડી લેતા કુમતી
ફરકે ગાલ ઝમુકે રે વાં ૩ કુશુ આગે ધમ નાચે, ચાલને
અમકે રે, ઉંચ પ્રભુ બોધગીજ આપો, લાલને ઠમકે રે વાં ૪

(૧૮) અરનાથ તાહરો આખડીએ મુજ, કાંમેણ કીધુ રે,
એક દહેજામા મનહું માહરુ, હરી લીધુ રે અં ૧ તુજ નયણે
વયણે માહરે, અમૃત પીધુ રે, જન્મ જરાનું નેજા ભાગ્યુ, કાજ
સિધ્યુ રે અં ૨ દુરગતિના મ વે હું ખનુ હવે, દાન લીધુ રે,
ઉદયરત્ન પ્રભુ ગિવપવનું મે, સગલ રે લીધુ રે અં ૩

(૧૬) તુજ મરીજો પ્રભુ તુ જ દીમે, જોતા ધરમા રે, અવર દેવ કુણુ એહવો જાણિયો ? હરિ હરમા રે તુ ૦ ૧ તાહરા અગનો લટંગોમટકો, નારીનગમા રે, મહીમ હલમા કેઉ નાવે, માહરાહરમા રે તુ ૦ ૨ મહિજિન આવીને માહરા, મનમદિરમા રે, ઉદયરતન પ્રભુ આવી વસો, તુ નજરમા રે તુ ૦ ૩

(૨૦) મુનિસુવ્રત મહારાજ માફરા, મનનો વાસી રે, આશા દામી કરીને થયો, તુ ઉદામી રે મું ૧ મુગતિવિલાસી તુ અવિનાશી, ભવની કામી રે, ભણને ભગવત થયો તુ, સંકટ-વિલામી રે મું ૨ ચૌદ રાજ પ્રમાણુ લોકલોક પ્રકાસી રે, ઉદયરત્ન પ્રભુ અતરંગામી, જ્યોતિવિકાસી રે મું ૩

(૨૧) નમિ નિરજન નાથ નિર્મળ, ધરુ ધ્યાને રે, સુદર
જેહતુ રૂપ સોહિ, સોવન વાને રે નં ૧ વેણ તાહરા હું સુભવા
રમીયો, એકતાને રે, નેણુ ગાહરા રહ્યા છે તલમી, નિરખવાને રે
નં ૨ એક પલક જો રહમ્ય પામુ, ઘેઝક થાને રે, હું તુ અતર
મેલી મળુ, અલેદ જ્ઞાને રે નં ૩ આઠ પહોર હું તુજ આરાધુ,
ગાલુ ગાને રે, ઉઘયરત પ્રભુ નિહાલ કીજે, બોધિ દાને રે નં ૪

(૨૨) બોલ બોલ રે પ્રીતમ મુજશુ, મેલી આટો રે, પગલે પગલે પીડે મુજને, પ્રેમનો કાટો રે બો ૧ રાજેમતી કહે છોડ છળીલા, મનનો ગાઠો રે, જિહ્વા ગાઠો તિહા રસ નહીં નિમ, શેલડી સાઠો રે બો ૨ નવ લનનો મુને આપ નેમજી, નેહનો આટો રે, ધાયો કિમ ધોવાય જાદવજી, પ્રીતનો છાટો રે. બો ૩ નેમ ગણુલ બે મુગતિ પહોચ્યા, વિરહ નાઠો રે, ઉદયરાત્ર કહે આપને સ્વામી ! લવનો કાઠો રે બો ૪

(૨૩) ચાવ ચાલ કુમર ચાવ તાહરી, ચાવ ગમે રે, તુ / દીઠા વિના મીઠા માહરા પ્રાણ જમે રે આં ૧ યોગામાધિ પડતુ મેલે, ગીને હમે રે, માવડી વિ ॥ આવડુ ખુડુ, કુણ જમે રે આં ૨ માના વામા મહે મુખડુ જોતા, હુણડા ગમે રે, લખીવગી ઉદયરત્ન પ્રભુ, તુજને નમે રે આં ૩

(૨૪) આવ આવ રે માહરા મનડમાહે, તુ ડે ખ્યારે રે, હરિહરાદિક દેવહુતી, તુ છે ન્યારો રે આં ૧ અહો મહાવીર ! ગભીર તુ તો, નાવ માહરો રે, હુ નમુ તુને ગમે મુને, સાથ તાહરો રે આં ૨ માહીમાહી રે મીઠા હાથ માહરા, વેરી વારો રે, ઘો ઘો રે હરિન દેવ મુને, ઘેને લારો રે આં ૩ તુ વિના ત્રિલોકમે કેહનો, નથી આગે રે, સસાર પાશવાગ્ને સ્વામી ! આપને આરોર રે આં ૪ ઉદયરત્ન પ્રભુ જગમે જોના, તુ છે તારો રે, તાર તાર રે મુને તાર તુ, મસાર ધસારો રે આં ૫

૮ કઠાએ કરવા યોગ્ય સન્માય—પદો

(૧) કઠવા કળ છે ક્રોધના, જ્ઞાની એમ જોલે, રીસતણી રસ જાણીએ, હવાહલ તોલે કઠવાં ॥ ૧ ॥ ક્રોધે ક્રોડ પૂરવતણું, સજમ કળ જાય, ક્રોધ સહિત તથ જો કરે, તે તો લેએ ન થાય કઠનાં ॥ ૨ ॥ સાધુ ધણી તપીયો હતો, ધરતો મન વેરાગ, શિષ્યના ક્રોધચક્રી થયો, ચડકોશીયો નાગ કઠવાં ॥ ૩ ॥ આગ જોઠે જો ધરચક્રી, તે પહેતુ ધર જાણે, જળનો જોગ જો નવિ મળે, પામેતુ પરજાણે કઠવાં ॥ ૪ ॥ ક્રોધતણી ગતિ એહવી, કહે કેવલનાથી, હાણુ કરે જો હેનની, જાળવજો એમ જાણી કઠવાં ॥ ૫ ॥ ઉદયરત્ન કહે ક્રોધને, કાઢજો ગળે સાહી, કયા કરજો નિર્મળી, ઉપશમ રસે નાહી કઠવાં ॥ ૬ ॥

૧ સાગર ૨ અન-પાગ-હેડો ૩ તારનાર ૪ સકળ-આગતિ ૫

મરે ર, લોભે જાય તે નીડુ આઠરે ર, લોભે પાપ ભણી પમવા
 ભરે ર, લોભે અકાચ કળા ન ઝાસરે રે તુમેં ॥ ૩ ॥
 લોભે મનડુ ન રહે નિર્મળુ રે, લોભે સગપણ નામે વેગળુ રે,
 લોભે ન રહે પ્રાંતિ ને પાનડુ રે, લોભે ધન મેળે ગદ્દુ એકડુ
 રે તુમેં ॥ ૪ ॥ લોભે પુન પ્રત્યે પિતા હજો રે, લોભે હલ્યા
 પાનક નવિ ગણે રે, તે તો દામનલો લોભે કરી રે, ઉપર મણિપ્ર-
 ધાએ મરી રે તુમેં ॥ ૫ ॥ નેના લોભનો ધોખ દીને નહી
 રે, એનુ મૂત્ર મિહાન્તે કહ્યુ મહી રે, લોભે વધી નુબૂમ નામે
 ભુલો રે, ત તો મમુદ્રમાહે ડુખી મુરો રે તુમેં ॥ ૬ ॥ એમ
 ભાળીને લોભને છડજો રે, એક ધર્મશુ મગતા મગ્ગો રે, દિવિ
 ઉદયન્ત ભાળે મુદા રે, વડુ વોસ તરે તેહને સદા રે તુમેં ॥ ૭ ॥

(૫) અવધુ નિરપક્ષ વિરલા કોઈ, દેખ્યા જગ મહુ જોઇ
 અવધુ સમરમ ભાવ ભવા ચિત્ત ભાંક, થાપ ઉવાપ ન હોઈ,
 અવિનાશીકિ ધરકી બાળા, જાનેમે નર નોઈ અવં ॥ ૧ ॥ રાવ
 રકમે લેદ ન જાને, કનક ઉપલ સમ લેખે, નારી નાગણીકી
 નહિ પરિચય, તે શિવમહિર દેખે ॥ અવં ॥ ૨ ॥ નિદા મ્તુતિ
 અવધુ મુણીને, હર્ષ શોક નવિ આણે, તે જગમે જોગીસર પૂરા,
 નિત્ય અઠતે શુણકાણે ॥ અવ ॥ ૩ ॥ ચદ્રમમાન મૌમ્યતા
 જાકી, માયર જેમ ગણીરા, અમ્રમત્ત ભારઠ પરે નિત્ય, સુર-
 ગિરિ મમ શુચિ ધીરા ॥ અવં ॥ ૪ ॥ પકજ નામ ધરાય
 પકશુ, રહત કમલ જિમ ન્યાશ, ચિદાદિ ઇચ્છા જન ઉત્તમ,
 મો સાહેબકા પ્યારા ॥ અવં ॥ ૫ ॥

(૬) લધુતા મેરે મન માની, લઈ શુરુગમ જ્ઞાન નિશાની,
 ॥ લધું ॥ મદ અદ્ય છનોને ધારે, તે દુર્ગતિ ગયે ગિચારે, દેખો
 જગતમે પ્રાની, દુખ લહત અધિક અભિમાની ॥ લધું ॥ ૧ ॥
 શથી સૂરજ ગટે કહાવે, તે રાહુ કે બસ આવે, તારા ગણ લધુતા

ધારી, ૧સરલાનુભીતિ નિવારી ॥લઘું ॥૨॥ છોટી અતિ રજોય-
ણુગધી, લહે ખટરસ સ્વાદ સુગધી, ૩કરટી મોટાઈ ધારે, તે છાર
શીશ નિજ ડારે ॥ લઘું ॥ ૩ ॥ જળ ખાલચદ હોય આવે,
તળ સહુ જગ દેખણુ ધાવે, પૂનમ દિન ખડા કહાવે, તળ ક્ષીણુ
કળા હોઈ જાવે ॥ લઘું ॥૪॥ ગુરુવાઈ મનમે વેદે, નૃપ શ્રવણુ
નામિકા છેદે, અગમાહે લઘુ કહાવે, તે કારણુ ચરણુ પૂજાવે
॥ લઘું ॥ ૫ ॥ શિશુ રાજધામમે જાવે, સખી હિલમિલ રંગોદ
ખીલાવે, હોય ખડા જાણુ નવિ પાવે, જાવે તો શીશ કટાવે ॥લઘું
॥ ૬ ॥ અતર મદ ભાવ વહાવે, તમ ત્રિભુવનનાથ કહાવે, ધંમ
ચિદાનંદ એ જાવે, રહણી ગિરલા કોઉ પાવે ॥ લઘું ॥ ૭ ॥

(૭) કથણી કથે મહુ કોઈ, રહણી અતિ દુર્લભ હોઈ ॥
કથં ॥ શુક રામકો નામ વખાણે, નવિ પરમારથ તસ જાણે,
ચાવિધ લણી વેદ સુણાવે, પણ અકળ કળા નવિ પાવે ॥ કથં
॥ ૧ ॥ પદ્મીશ પ્રકાર રસોઈ, સુખ ગણતા તુમિ ન હોઈ, શિશુ
નામ નહિ તસ લેવે, રસ સ્વાદત સુખ અતિ જોવે ॥ કથં ॥
॥ ૨ ॥ બદ્ધીજન કડખા ગાવે, સુણી શૂરા શીશ કટાવે, જળ
રૂઢસુઢતા ભાસે, સહુ આગળ ચાશણુ નામે ॥ કથં ॥ ૩ ॥
કથણી તો જગત મજૂરી, રહણી હે બદ્ધી હજૂની, કથણી માકર
સમ મીઠી, રહણી અતિ લાગે અનીઠી ॥ કથં ॥ ૪ ॥ જળ
રહણીકા ધર પાવે, કથણી તળ ગિણતી આવે, અળ ચિદાનંદ
ધંમ જોઈ, રહણીકો મેજ રહે સોઈ ॥ કથં ॥ ૫ ॥

(૮) વિરથા જનમ ગમાયો મૂરખ વિરં રચક સુખરમવશ
હોય ચેતન, અપનો મૂલ નસાયો, પાચ મિથ્યાત્વ ધાર તુ અજહુ,
સાચ ભેદ નવિ પાયો મૂં ॥ ૧ ॥ કનક કામિની અરુ એહથી,

નેહ નિરતર લાયો, તાહુથી તુ ફિરત મોરાનો, કનકબોજી માનુ
ખાયો મૂં ॥ ૨ ॥ જનમ જરા મરણાદિક દુઃખમે, કાળ અનત
ગમાયો, અચ્છદ ઘટિકા જિમ કહો યાકો, અત અજહુ નવિ આયો
મૂં ॥ ૩ ॥ લખ ચોરાશી પહેર્યા ચોલના, નવ નવ રૂપ બનાયો,
જિન મમકિત સુધારસ ચાખ્યા, ગિણતિ કોઉ ન ગિણાયો મૂં ॥ ૪ ॥
એતી પર નવિ માનત મૂરખ, એ અચરિત ચિત્ત આયો, ચિદાન દ
તે તરન જગતમે, જિણે પ્રભુશુ મન લાયો મૂં ॥ ૫ ॥

(૬) પૂરવ પુણ્ય ઉદય કરી ચેતન, નીકા નરભવ પાયા રે.
પૂં એ આકણી દીનાનાથ દયાલ દયાનિધિ, દુર્લભ અધિક બતાયા
રે, હશ દષ્ટાતે દોહિલા નરભવ, ઉત્તરાધ્યયને ગાયા રે પૂં ॥ ૧ ॥
અવમર પાય નિયમ રસ રાચત, તે તો મૂઠ કહાયા રે, કાગ ઉડા
વણ કાજ વિમ જિમ, કાર મણિ પછતાયા રે પૂં ॥ ૨ ॥ નર્મી
ધોલ પાપાણુ ન્યાય કર, અર્ધ વાટ તો આયા રે, અર્ધ મુગમ
આગળ રહી તિનકુ, જિને મધુ મોહ ઘટાયા રે પૂં ॥ ૩ ॥ ચેતન
ચાર ગતિમે નિમ્મે, મોક્ષદાર એ કાયા રે, કરત કામના સુર
પણુ યાકી, જિનકુ અનર્ગલ માયારે રે પૂં ॥ ૪ ॥ ગેહજુગિનિ
જિમ રતનખાણુ તિમ, શુણુ મહુ યામે સમાયા રે, મહિમા
મુખથી વરણુત ભાકી, સુરપતિ મન શકાયા રે પૂં ॥ ૫ ॥
કટપવૃક્ષ મમ સયમકેરી, અતિ શીનળ જિહા છાયા રે, અરણુ
કરણુ ગુણુ ધરણુ મહામુનિ, મધુકર મન લોલાયા રે પૂં ॥ ૬ ॥
યા તન વિણુ તિનકુ કાળ કહો કિણે, સાચા મુખ નિપજાયા રે,
અવમર પાય ન ચૂક ચિદાન દ, સદ્ગુરુ શુ દરસાયા રે પૂં ॥ ૭ ॥

(૧૦) અનુભવ અમૃતવાણી હો પાસ જિન અં સુર-
પતિ ભયો જે નાગ ક્રીમુખથી તે વાળી ચિત્ત આણી હો ॥
॥ ૧ ॥ સ્વાધવાદ મુદ્રા મુદ્રિત શુચિ, જિમ વસુરસરિતા-
ધણના ખી. ૨ ત્રદિ-વદ્ધી ૩ ગગાજળ

પાણી, અતર નિઠ્યાભાવલતા જે, છેદન તામ ૧૫૫ પાણી હો
 ॥ પાં ॥ ૨ ॥ અહોનિશ નાવ અસખ્ય મળ્યા તિમ, તિરછે
 અચરિજ એહો, લોકાલોક પ્રકાશ અશ જન, તમ ઉપમા
 ઢહો ઢહી હો ॥ પાં ॥ ૩ ॥ વિગ્હ વિગોગહગ્હી એ દતી,
 સધીએ વેગ મિલાવે, યાત્રી અનેક અવચકનાથી, આણુ-
 ભિમુખ કહાવે હો ॥ પાં ॥ ૪ ॥ અક્ષર એક અનત અર
 જિહા, લેપ નહિત મુખ ભાષો, તામ સુયોપશમ ભાન વધ્યાથી,
 શુદ્ધ વચન રસ આપો હો ॥ પાં ॥ ૫ ॥ આખ્યાથી મન તૃપ્ત
 થયુ નવિ, શામાટે લોભાવો ?, ઠન કચ્છા કચ્છારમ માગર,
 પેટ ભગી તે પાવો હો ॥ પાં ॥ ૬ ॥ એ લવવેશ લદ્યા વિણ
 સાહિબ, અશુભ યુગલગતિ ધારો, ચિદાનંદ વામામૃત તારો,
 પાણીની ખલિહારી હો ॥ પાં ॥ ૭ ॥

(૧૧) આતમ પરમાતમ પદ પાવે, જો પરમાતમનું લય
 લાવે ॥ આં ॥ મુખે ગળદ કીટ ભૃગીડો, નિજ તનમનકી
 મુઘ બિસગવે, દેખહુ પ્રગટ ધ્યાનકી મહિમા, સોઈ કીટ ભૃગી
 હો જાવે ॥ આં ॥ ૧ ॥ કુસુમસગ તિલ તેલ દેખ કુનિ, હોય
 મુગધ કુલેવ ઢહાવે, રુક્તિગર્ભગત સ્વાતિઉદક હોય, મુક્તાફલ
 અતિદામ ધરાવે ॥ આં ॥ ૨ ॥ પુન વપિચુમદ પદાશા-
 દિકમે, ચદનતા જયુ મુગધવી આવે, ગગામે જલ આય
 આયકે, ગગાદકકી મહિમા લાવે ॥ આં ॥ ૩ ॥ પાં-
 સકો પરસગ પાય કુનિ, લોહા કનક સ્વરૂપ લિખાવે, ધ્યાતા
 ધ્યાન ધનત ચિત્તમે ઈમ, ધ્યેયરૂપમે જાય મમાવે ॥ આં ॥
 ૪ ॥ સજ મમતા મમતાકુ તજ જન, શુદ્ધ સ્વરૂપથી પ્રેમ
 લગાવે, ચિદાનંદ ચિત્ત પ્રેમ મગન ભયા, દુવિધા ભાવ ચકળ
 મિટ જાવે ॥ આં ॥ ૫ ॥

સત્જન શ્રાવક કોણ કહેવાય ?

- મુખ દુઃખના વખતમા, ધીરજ ધારે જેહ, ૧
 ચડકતીમા જે નવ છકે, મનન માનો તેહ
 બૂહુ ન ચાહે કોઈનુ, બૂહુ ન બોલે જેહ, ૨
 બૂહુ ન કરે કર્મ જે, મનન માનો તેહ
 કલેશ કપાય કંઈ નહી, વેર ન રાખે જેહ, ૩
 અવગુણ ઉપર ગુણ કંઈ, મનન માનો તેહ
 બોલ વિચારી જે વટે, બોલ્યુ પાળે જેહ, ૪
 ગળીખનુ રક્ષાય કરે, મનન માનો તેહ
 વિદ્યામુને નવિ ઠગે, જે ગુણચોર ન થાય, ૫
 નિદા ન કંઈ પારકી, તે મનન કહેવાય
 પરગુણ બોલે પ્રેમથી, ન કરે આપ વડાઈ, ૬
 ગુણગ્રાહી મૌ વાતમા, તે સત્જન કહેવાય
 કપટકળા જે નવ કરે, ન કરે જે અન્યાય, ૭
 માથે રાથે જે સદા, તે સત્જન કહેવાય
 પરદુઃખ દાઝ દિલે ધરે, પરહિત કરી હરખાય, ૮
 ગુરુજનને દે માન જે, તે મનન કહેવાય
 મનન સત ને સત્પુરુષ, છે એકાર્થી નામ, ૯
 સત્જનના લક્ષણથી, દુર્જન દૂર તમામ
 શાસ્ત્ર સામળી ગુરુ કને, અર્થ વિચારે જેહ, ૧૦
 બુદ્ધિ વધારે આપણી, આવક જાણે તેહ
 મુણતા પૂરા ધ્યાનથી, તત્ત્વ વિચારે જેહ, ૧૧
 જ્ઞાનકાજ ધન વાવરે, આવક જાણે તેહ

બાળ કેળવણી પરત્વે આપણી ફજ

‘ દયાળુ માતાપિતાદિક વડીલો ધાગે તો તે બાળકોના એક ઉમદા શિક્ષકની ગરજ માઠી ગકે. ’

કેળવણી એ એક અજબ ચીજ છે તેનાથી અનેક ફાયદા થઈ શકે છે ઘઉંની કણકને જુદી જુદી રીતે કેળવવાથી તેમાંથી તરેહ-તરેહની અમલી (રસોઈ) બને છે અને તે ભાગે મીઠાશ આપે છે કળકૂલના ઝાડને પણ સારી ગીત કેળવીને ઉગાડવાથી તે જાતજાતના જથ્થાબધ મીઠા, મધુર, સ્વાદિષ્ટ અને ખુશખીદાર ફળકૂલ આપી આનંદ-મતોષ ઉપજાવે જ જ્યારે જડ વસ્તુઓ પણ તથાપ્રકારની કેળવણીવાળા મન્કાર પામી આનંદદાયક બને છે તો પછી ચૈતન્યવાળો મનુષ્ય-આત્મા યોગ્ય કેળવણી પામીને મન્દારિત બને તો તે મનપરને ઢેલેલો બધો આનંદદાયક થાય ? શરીરનો, મનનો, બુદ્ધિનો અને હૃદયનો વિકાસ કરવા માટે કેળવણીની ઓછી જરૂર નથી, બદલે ધારી જરૂર છે ઉક્ત દરેક પ્રકારની કેળવણી જરૂરની છે, ઉપેક્ષા કરવા યોગ્ય નથી વળાં તો શુભમા એકએકથી ચઢિયાવી પણ હે, છતાં અકર્મનામની વાત છે કે બહુધા તેની ઉપેક્ષા જ ક-વામા આવે છે જુઓ ! આપણા દેશમાં જન્મેલા બાળકો બધા ઉછરીને મોટા થતા નથી, ઉછરેલા બધા તદુગ્ત રહેતા નથી, જન્મેલા બાળકોમાંથી એક વર્ષની અદર્શનો ફૂં અને પાંચ વર્ષની અદર્શનો ફૂં ભાગ તો મની જાય છે બાકીના ફૂં ભાગમાંથી પણ ચોરાઘણા જ લાખો વખત બચી ગારીજિક સુખમ પત્તિ પામી શકતા હશે આ સ્થિતિ ખરેખર ખેદજનક છે ગર્ભને પોષવા અને બાળકોને ઉછેરવા તરફ માળાપોની અત્યંત બેદરકારીનું આ અનિષ્ટ પરિણામ જણાય છે બન્ધાઓને કુશળતાથી ઉછેરવામાં આવે તો તે રાગીરે પુષ્ટ, કદાવર અને નીરોગી થવા પામે છે, તને બદલે બેદરકારીથી,

તેમને બચ, ત્રાગ અને ખેદ ઉપલ્લયા કરવાથી તે દુઃખા, સત્વહીન અને રોગીવા તથા દુઃખીયા-1 અને જે કોમળ વયના બચ્ચાઓને બચપણુ ઈ જ યોગ્ય રીતે ડગલારી માળાપ ઈ જે પવિત્ર ક્રમ જે તે અત્યારે મહુધા વિમાને દેવાય છે, એનું જ આ બનિ ૮ ખકારમ માહુ પાંજામ લેખના યોગ્ય છે

પ્રથમ તો બાગમ આઠેક નર્ફુ થાય ત્યામુધી નિર્દોષ રમતગમતમાં દિવસ નિમગ્ન તને નિરા તરફ મ્લિ કાવતારની જરૂર છે ગમન માથે જ્ઞાન મળે અને તે નાગી નોળનથી બચે તવી નાગજી પ્રથમથી જ રાખવી જો, એ ધીમેધીમે તેનામા સારા મહુશો ખીની ઠીકળે એના બીજા મન્મને તેના ઉપર પડતા દેવા જોઈએ ત તરફ જોટવી કાગજી વધારે રહે તટનુ નિત અધિક વધે શકે, પરંતુ અગાધિ માળાપનુ તેમજ શિક્ષકાનુ આ આનંદયક વાન તરફ દુર્વૈક્ય જેનું જ જગ્યાય છે જે મુખ મન્મને બચપણુ ઈ જ બાગકો ઉપર પડે છે તે મુન્ન્યાથી-ન ભુમાઈ શકે તેના ટકાઉ અને છે શિક્ષકે ધાતે તો બાગ વિદ્યારીઓને સુમસ્કારિત ગનાવવા ઘણું કરી શકે અને એમ કરવાની એમનો ક્રમ પણુ છે તે તેમણે નિઃસ્વાર્થપણે બજતવા લક્ષ્ય રાખવું જોઈએ જડ બાગકોને પણ દ્વીરા જેવા કરવાનું સફળાગ્ય શુશિક્ષિત માળાપો ઉપરાત દિવનોજ ગિર્જનનુ છે તેવી જ તેમને તે દરજ્જે જીવે દેખાય છે જે માળાપ તથા શિક્ષકો ન્યાથી તથા સદાચરણી હોય તો તેમના કડા આચરણની સ્વોદ અમર બાગકો ઉપર ઘણો સારો થવા પામે છે જે બાગકોનુ જીવન સુધારવું હોય તો તેમની જેમને શુભ ચિંતા રાખવી હોય તેવા માળાપ તથા શિક્ષકોએ પણ પોતાનુ વર્તન જરૂર સુધારવું જોઈએ આપણા બાગકામાના ઘણા એક તો કુસગથી જ બગડે છે અને તે વગી બીજા બાગકોને બગાડે છે બચપણુમા જે બૂરી આદતો પડે છે, તે કુસગતિનું જ પરિણામ

હોય છે તે દોષથી પોતાના વહાલા બાળકો જાણી શકે તેવું ઉચિત લક્ષ માળાપોએ તેમજ શિક્ષકોએ અવશ્ય રાખવું જોઈએ. જિજ્ઞાસુ પ્રકારના નૈતિક શિક્ષણવડે તથા ધાર્મિક શિક્ષણવડે જ બીજી શારીરિકાદિક કેળવણીની સાર્થકતા છે, તે ભૂલવું જોઈતું નથી એવા શુભ લક્ષ્યપૂર્વક બાળવયની બાળકોને યોગ્ય કેળવણી અપાવી જોઈએ.

આવી ઉત્તમ કેળવણી ક્રમસર પામેલા માનવરત્નોની કિંમત કોણ કરી શકે વારુ ? સૌ માતા-પિતા અને શિક્ષકાદિકને પોતા-પોતાની જવાબદારી સમજીને સદાચારપરાયણ થઈ રહેવા મદાય મહાશુદ્ધિ મુકુરો ઇતિશમ.

અ કપૂરવિજયજી

વીતગગ પરમાત્માની ગૃહસ્થ-શ્રાવકોવડે કરાતી પૂજા

તેના જુદા જુદા પ્રકાર, પ્રયોજન તથા ફળ સમજી મુજ સાધ બહેનોએ તેમા કન્વો જોડો આદર.

ગાદ્ય પ્રકારી, સત્તર પ્રકારી અને એકવીશ પ્રકારી પૂજાનો સમાવેશ અગપૂજા, અગ્રપૂજા અને બાવપૂજામા વધી શકે છે. પહેલી વિઘ્નોપશમ કરનારી, બીજી અભ્યુદય કરનારી અને ત્રીજી મોક્ષ આપનારી થાય છે. વિધિયુક્ત કરેલી પૂજા યથાન્વિત ફળ દાયક બને છે. અગશુદ્ધિ, વસ્ત્રશુદ્ધિ, મનશુદ્ધિ ભૂમિ શુદ્ધિ, પૂજોપકરણશુદ્ધિ, દ્રવ્યશુદ્ધિ અને વિધિશુદ્ધિ-એ સાત પ્રકારની શુદ્ધિ પ્રભુપૂજા વદનાદિ પ્રસંગે સાચવવા યોગ્ય છે. વગી પૂજા કરનારના આશય-અભિપ્રાયને અનુસરી પ્રભુપૂજા વિચારામૃતસમ્રાટમા સાત્ત્વિકી, રાજસી અને તામસી એ રીતે પણ ત્રણ પ્રકારની કહી છે, તે એવી રીતે કે —

૧ અરિહંત પરમાત્માના ઉત્તમ ગુણોના જ્ઞાનપૂર્વક ગમે તેવા કષ્ટ સમયે પણ મનનો રગ બદલ્યા વગર પ્રભુભક્તિ નિમિત્તે મહા ઉત્સાહથી નિસ્પૃહભાવે સર્વસ્વ અર્પણ કરતો ભવ્યા મા યથામક્તિ જે પૂજા કરે તે સાત્ત્વિકી પૂજા સમજવી

૨ જે આ લોકના સુખ પ્રાપ્ત કરવાનો નિશ્ચય રાખી લોક રજન અર્થે કરવામા આવે તે રાજમી ભક્તિ સમજવી

૩ પોતાના કષ્ટેલા શત્રુઓના નિગ્રહ અર્થે મત્સર ભાવથી દ્રઢ નિશ્ચય કરી તેમના માર્ગમા અવરોધ ઊભા કરવા માટે જે વાચ તે તામમી ભક્તિ જાણવી

રાજમી અને તામમી ભક્તિથી મર્વ કોઈને સુખ (સ્કેન્ડે) પ્રાપ્ત થઈ શકે છે, પણ મોક્ષ પર્યંત સુખને આપનારી સાત્ત્વિકી ભક્તિ પ્રાપ્ત થવી અતિ દુર્લભ છે સાત્ત્વિકી ભક્તિ ઉત્તમ છે, રાજમી મધ્યમ છે અને તામમી નીચન્ય છે પાછલી જન્મને ડોડીને તત્વજોઈ પડેલીનો જ સ્વીકાર કરેલો છે (બીજા ત્રણ પ્રકાર)

૧ અગ્ર પૂજા-જળ, અહન, પુષ્પ (પત્ર-ફળ) અને આભ વણવડે કરાય છે

૨ અગ્ર પૂજા-અક્ષત, ફળ, નૈવેદ્યાદિક તથા તાવમૃદ ગાદિક વડે કરાય છે ધૂપ, હીપનો પણ આમા જ સમાવેશ છે

૩ ભાવ પૂજા-વૈરાગ્ય ઉપજાવી આત્મગુણ જગાવે એવી રીતે ધીતરાગ પ્રભુની પાને તન, મન, વચનની એકાગ્રતાથી સમજ અને ઉપયોગ માથે ચૈત્યવદન, સ્તુતિ, સ્તવનાદિકવડે કરાય છે

ભાવવાની ભાવના

૧ જળમૂળવડે પ્રભુનો અભિષેક કરતા સ્વચેતનને દર્મમલ્લ રહિત વિશુદ્ધ કરવાનું ભાવનું અદનાદિક શ્રીનળ વસ્તુવડે પ્રભુના

સવાળે વિલેપન કરતા તાપ રહિત શાત થવાનું ભાવવું, સુગંધી પુષ્પમા યાદિ પ્રભુ ઉપર આરોપી ચિત્તની પ્રમત્તતા, પ્રકુલ્લતા રૂઝા પ્રકાટે ભાવની ઉત્તમ પદ્મ કૃણ પ્રભુના કરકમળમા ધ્યાપી, ઉત્તમ આબૂપણો આગેપી ચિત્તની એકાગ્રતા ભાવવી

૨ અળાડ અને ઉચ્છ્વળ તદુલવડે ત્રણ ઢગલી પ્રભુ પાને કરી નિર્મળ રત્નત્રયીની ભાવના કરવી તેમજ સ્વસ્તિકાદિક આજેખનાવડે આત્માનું મગળ ચહાવું

ઉત્તમ સરસ શ્રીકૃણ, કેરી, દાડમાદિ કૃણો ધરવાવડે અનુપમ એવું પ્રધાન મોક્ષકૃણ ચહાવું સરસ પકવાનાદિ ઉત્તમ નૈવેદ્ય પ્રભુ પાસે ધરીને આત્માનું અણાહારીપદ ચહાવું

૩ તાવમૃદગાદિક વાજીત્રના માજીથી મગીતનૃત્યાદિ પ્રભુ પાસે કરી, નિજભાન ભૂલી, પ્રભુરૂપ થવું

‘નિજ ઉત્તમ ગુણ જાવતા, ગુણ આવે નિજ અગ’ એવા ઉચ્ચ આશયથી સ્વપરને મુખે સમન્તથ અને વૈરાગ્ય ભાવ ઉપજાવે એના ઉત્તમ પદ ને અર્ધચુપ્ત ચૈત્યવદન, સ્તુતિ, સ્તવનાદિ ટેવળ પ્રભુ કે પ્રભુના સ્વરૂપ આમે દ્રષ્ટિ ધ્યાપી રાખી, ણીળના ધ્યાનમા વ્યાધાત ન થાય તેમ શાત ચિત્તથી ગભીર સ્વદે ગાવા અથવા અન્યકૃત ગાયનાદિ માલજવા, અનુભોદવા કે જેથી આત્માની અનાદિ મલિન વિષયવામનાદિ નિર્મૂળ થઈ સ્વાત્મ ગુણ જાગૃત થવા પામે અને ઉત્કૃષ્ટ યોગની એકનાથી ચેતન નિજ ભાન ભૂલી જઈ પરમાત્મસ્વરૂપી થવા પામે

આ ત્રણ પ્રકારની પ્રસિદ્ધ પૂજા ઉપરાત એક એથી પ્રતિ પત્તિ નામની પૂજા પણ કહી છે અને તે પ્રમાદમાત્ર પરિહારી પન્માત્મા પ્રભુની અળાડ આજ્ઞાનું પરિપાલન કરવાવડે ગને છે

મ. કર્પૂરવિજયજી

૧૪ નીતિની કેળવણી ન મળે તો બાળક અસહ્ય અને અવિવેકી થાય શિક્ષકની રહેણીથી અને નીતિપાઠોની અસરકારક સમજૂતીથી એ કેળવણી આપી શકાય

૧૫ પ્રિન્સિપાલની સીન્ટમવો ત્રણે પ્રકારની કેળવણી એકી સાથે મળે છે

૧૬ શિક્ષક મહાચરણી, ન્યાયી અને મનને કળબામા રાખી શકે તેવો ન હોય તો તેની અસર બાળકો પર સારી થાય નહીં

૧૭ સેવાવૃત્તિ રાખી દરેક શિક્ષકે કર્તવ્યપરાયણ થવું

(સ ક વિ.)

ભોક્ષની વાનગીરૂપ સમતા-સામાયિકની પ્રાપ્તિનો ઉપાય

શ્રુત સામાયિક, મમણિ મામાયિક, દેશવિગ્નિ મામાયિક અને મવવિરતિ મામાયિક-એમ ચાર પ્રકારે સામાયિક હોઈ શકે છે શાસ્ત્રાભ્યાસવડે પહેલું, શમ, સ વેગ, નિર્વેદ, અનુકંપા અને આસ્તિકયલક્ષણ મમ્યક્ત્વવડે બીજું, સ્થૂંચ હિંસા, જૂઠું, ચોરી પ્રમુખ તજવાવડે ત્રીજું અને મર્વથા હિંસાદિક પાપવૃત્તિનો ત્યાગ કરવાવડે સાધ્યદૃષ્ટિવત્ જીવને ચોથું મર્વવિરતિ મામાયિક પ્રાપ્ત થાય છે બાહ્યદૃષ્ટિવાળા જીવ તેવો અપૂર્વ લાભ મેળવી શકતા નથી સર્વવિરતિવત્ સાધુજનોને જિંદગી પર્યંત સામાયિક હોય છે અને દેશવિરતિવત્ શ્રાવકને તે કમમા કમ એ ઘડીનું હોય છે આત્મવક્ષણી તેમા જેટલો વધારે મમય લેવાય તેટલો તેથી અધિક લાભ થાય છે ન્યાસુધી શ્રાવક સામાયિક (સમતાભાવ)મા વર્તે છે ત્યાસુધી પાપારણ રહિત હોવાથી

અધુસમો લેખાય છે, તેથી જ લબ્ય આત્માઓ અવકાશ પામી, સામાયિકનો અધિક ખપ કરે છે જેમ અને તેમ સમજપૂર્વક જન્યાત્માઓએ તેનો અધિકાધિક ખપ કરવો ઘટે છે, કેમકે તેમા જે મમય જાય છે તે અપૂર્વ લાલકારી થવા પામે છે જેમ જેમ તને અભ્યાસ આત્મવક્ષપૂર્વક અધિકાધિક કરવામા આવે છે તેમ તેમ આત્મશાન્તિમા વધારો જ થતો જાય છે, એ વાત આનુભવસિદ્ધ છે કઇંક મુઘજનો પોતાનો સમય ફેગટ ગમ્પાસપામા ગાળે છે, તો કઇંક ક્ષણિક મોજમજ માણવામા ગાળે છે, કઇંક કલેશ ઠકાસ કરવામા, તો કઇંક કપટજાળ શુ થવામા ગાળે છે એમ ફેરેછાચારમા જ ગાપડા જીવો માનવભવ ફેગટ હારી જાય છે કોઈક વિરલા આત્માથી જનોજ પુણીયા શ્રાવકની પેઠે અથવા આજુ દ કામદેવાદિકની પેઠે પોતાનો અમૂલ્ય માનન જવ ધર્મ આરાધન કરવાવડે લેખે કરે છે મુલના, ચંદનગાગા, મીના, દ્રાપદી પ્રમુખ મતીઓ પોતાના પવિત્ર આચરણથી જ સિદ્ધ થઇ છે ગરીબ-ભિત્રુ સરખો પણ આમાયિક-આગ્નિના લાવધી ઇન્દ્ર અને નરેન્દ્રાદિકવડે પૂજિત અને છે સામાયિકના માઠ પર્યાય નામો મમજવા યોગ્ય છે

૧. સામાયિક = સામાયિક = સમતાલાવની પ્રાપ્તિ
૨. સમય = સમયિક = મમ્યગુ શાન્તિપૂર્વક સર્વ જીવ પ્રત્યે વર્તન
૩. મમવાઓ = મમ્યગુવાદ = ગગ દ્રેષ રહિતપણે યથાગ્નિય કથન
૪. મમાસ = મ્તોક (ઘોડા) અક્ષરેવડે કર્મનાશક તત્ત્વાવબોધ
૫. મ ખેવો = મ જ્યેપ = અક્ષરો ઘોડા પણ અર્થ ગળી
૬. અણવજજ = અનવધ = નિમ્પાપ અ ચરણ
૭. પરિણા = પરિજા = પાપત્યાગવડે વસ્તુતત્ત્વનુ જ્ઞાન
૮. પમ્યખખાણ = પ્રત્યાખ્યાન = તજવા યોગ્ય વસ્તુનો ત્યાગ

એ આઠ પયોય નામોનું ગુહ્ય મનન કરવા યોગ્ય છે. નિમામી યાજ્ઞાનના દષ્ટાન્તપૂર્વક ને દર્શાવેલું છે મહત્ત્વ-
-સામાયિક આત્મિક સુખ પ્રગટ કરવાના અભિલાષી જનોએ
નિર્દિન અવકાશ મેળવી ઉપ નામાયિકનો જેમ અધિક લાભ
મગવાય તમ પચત્ન કરવો બટે છે સામાયિક એટલે સમભાવનો
નામ, નની વૃદ્ધિ જે રીત-૪ માર્ગે અધિક થવા પામે તે રીતે-
ત માર્ગે અધિક કામજીવી પ્રવર્તન કરવું ઉચિત છે દેશવિરતિ
શ્રાવને સામાયિક ઉચ્ચવાનો કામ બે ઘડીથી એછો ન જ હોય,
પણ કદાચ પાચ દશ મિનિટનો અવકાશ દૂરોદવાયો મળે તો
તેનો પણ મનુપયોગ કરી, સમભાવ-મનના શુભતા પ્રાપ્તિ અને
વૃદ્ધિ કરવાનું જીવવું જોઈએ નહીં સામાયિકમા જે પ્રતિજ્ઞા
જ્ઞામા આવે છે તનુ ગુહ્ય મારા નેતે લક્ષમા રાખી તેને
સફળ કરના કામજી રાખની જોઈએ મન, વચન અને કાયાવટે
કંઈ પાપ પાપાનજી કરવું ન દર્શાવું નહીં, નવા ભાવના ઉદાર,
રાખવી મૈત્રી, કરુણા, મદના અને માધ્યમ્યનો કાયમ અભ્યાસ
રાખનો મારો હિંમત મથોગની અમારના ને શક્તિકતા વિચારો,
બાગ્યયોગે પ્રાપ્ત થયેલ માનનબનાદિ- હલબ મામજાની મહત્ત્વતા
શીત્ર કરી લેવી ઉચિત છે

(સ. ૬ વિ)

